

T.C
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Dilde Cinsiyet Ayrımcılığı: Türkçe'nin İçerdiği
Eril ve Dişil İfadeler Bakımından İncelenmesi

Menekşe Pınar GÜDEN

2501030348

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Gülşay GÜNLÜK ŞENESEN

İstanbul, 2006

ÖZ:

Bu tezde, kadının dil aracılığıyla da baskı altında tutulduğu ve toplumun hemen her alanında olduğu gibi dilde de kadın aleyhine cinsiyetçilik olduğu gerçeğinden yola çıkarak Türkçe'nin ne ölçüde cinsiyetçi olduğu ortaya konulmuştur. Bunun için gerekli kavramsal açıklamalar yapıldıktan sonra (toplumsal cinsiyet, cinsiyetçi dil, dil ve ideoloji gibi.), dünya dillerinde ve onların içinde Türkçe'de cinsiyetçiliğin boyutları ve niteliği göz önüne serilmiştir. Sunulan tartışma ve artalanın ışığında, Kemalist görüşün temsilcisi Cumhuriyet gazetesi ile dinci muhafazakar görüşün temsilcisi Vakıf gazetesinin köşe yazarlarının yazıları takip edilmiş ve bulunan cinsiyetçi ifadeler listelenmiştir. Bu ifadeler gruplanarak, genellikle hangi açılardan cinsiyetçilikle karşılaştığı ortaya çıkarılmıştır. Zıt görüşleri temsil eden gazeteler seçilerek siyasi görüşlerin bu ifadeleri kullanmada etkisinin olup olmadığını tespit etmek amaçlanmıştır. Ortaya çıkan sonuç ise cinsiyetçi dil kullanımında siyasi görüşün ötesinde bir bilincin varlığıdır. Türkçe'deki cinsiyetçi ifadelerin kullanımı siyasi görüşe göre önemli bir farklılık göstermezken, kadının ikincilliğine ve ötekileşmesine büyük bir katkıda bulunmaktadır.

ABSTRACT:

In this thesis, it is revealed that to what extent is the Turkish is sexist, beginning with the reality that the women is also put under pressure through language and, as it is in almost every social area, there is sexism against women in language. For this, after making necessary conceptual expressions (such as gender, sexist language, language and ideology) , it is brought out that the dimension and the quality of the world's languages and the Turkish among them. In the lights of given arguments and background, the articles of the writers of the newspapers Cumhuriyet which is the representative of Kemalist view and Vakit which is the representative of religionist conservative view are read and the sexist expressions in them are listed. And by grouping these expressions, it is brought out in which perspectives, the sexist language is usually seen. By choosing the newspapers representing the opposite views, it is aimed that if political views have an effect on preferring these expressions. What is come into the view is that there is another cognition beyond political views in using sexist language. While there is no important difference in using sexist expressions according to the political views in the Turkish, they make a big contribution to the being the “secondary” and “other” of women.

ÖNSÖZ

Toplum kadını bir çok açıdan baskı altında tutmaktadır ve bunun için elinde güçlü araçlar vardır. Gelenekler ve onların etkisinde kalarak hazırlanan yasalar başta olmak üzere televizyon, basın, edebiyat gibi araçlarla da güçlendirilerek her yönden baskı görmüş, ikincil sayılmıştır kadın. Onun toplum önünde ikincil olarak görülmesinde çok güçlü ve yaygın bir araç da “dil” dir ki bu araç, çok köklü olması, düşünceyle iç içe olup toplumun deneyimlerinin ve algılarının bir yansıması olması nedenleri ile çok güçlü bir araçtır. Tüm gerçekliği yansıttığı ve gerçekliğin oluşumuna katkıda bulunduğu düşünülürse dil hiç küçümsenmeyecek bir ideoloji aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. İktidarı elinde tutanlar dil ve düşünce arasındaki ilişkiyi göz önünde bulundurarak, dili de kontrol altında tutabilir ki erkek egemen ideolojinin bunu acımasızca yaptığını görebilmekteyiz.

“Devlet adamı, din adamı, insanoğlu, eloğlu” gibi ifadelerle kadının yer bulmadığı,

“kadının namusu, kadın pazarlamak, kadın merakı” gibi ifadelerin kadını cinsel bir obje olarak gösterdiği,

“karı gibi ağlamak, evde kalan kızlar, şirret kadınlar” gibi ifadelerin kadınları küçümsediği,

“ev kadını, şefkatli anneler” gibi ifadelerin kadını belli rollere ittiği,

“kadın milletvekili, kadın hakları, kadın gazeteci” gibi ifadelerin kadını “ötekileştirdiği”, kelimelere biraz daha yakından bakınca kolayca anlaşılabilir.

Tezimizde bu gözlemlerden yola çıkarak dilin ataerkil ideolojinin bir aracı olarak nasıl kullanıldığını ve Türkçe'nin hangi açılardan, ne ölçüde cinsiyetçi olduğunu göstereceğiz.

İlk olarak toplumsal cinsiyet ve, feministlerin özellikle son yıllarda çok önemseydiği, “**cinsiyetçi dil**” kavramlarına açıklık getirilip, bu konuda ortaya atılan kuramlardan destek alarak dilin kadın aleyhine ideolojik olarak nasıl kullanılabileceği göz önüne serilecektir.

İkinci bölümde dünya dilleri hızlıca gözden geçirilerek farklı dil ailelerindeki cinsiyetçi uygulamalar örneklendirilecektir. Oradan konumuz sınırlandırılarak Türkçe'nin cinsiyetçiliği örnek ve tartışmalarla sunulacaktır.

Üçüncü bölümde, uygulama alanı olarak seçilen gazetelerin köşe yazılarında rastlanan cinsiyetçi ifadeler gruplanarak listelenecek ve bunların kadının ikincil konumda olmasına nasıl etki edebileceği tartışılacaktır.

“Değerlendirme” bölümü olarak sunulan bölümde cinsiyetçi ifadelerin belli bir siyasi görüşten etkilenip etkilenmediği sonuçlandırılmaya çalışılacaktır.

Sonuç bölümünde ise, Türkçe'nin cinsiyetçilikten arınmasının yolları ve bu süreci etkileyecek faktörlere değinilerek tezimiz son bulacaktır.

İÇİNDEKİLER

	<i>Sayfa</i>
Öz	iii
Abstract.....	iv
Önsöz.....	v
İçindekiler.....	vii
Tablo ve şekiller.....	viii
Giriş.....	1
I. TOPLUMSAL CİNSİYET VE DİL	3
1.Toplumsal Cinsiyet.....	3
2. Dil.....	9
a. Dil ve İdeoloji.....	13
b. Feminizm ve Cinsiyetçi Dil.....	14
c. Kadın ve Erkekler Arasındaki Konuşma Farklılıkları.....	21
II. DİLLERDE CİNSİYETÇİLİK.....	24
1.Dil Aileleri ve Cinsiyetçilik.....	24
2. Sözcükleri Eril ve Dişil Olarak Sınıflayan Diller.....	25
a. Hint-Avrupa Dil Ailesinde Erillik ve Dişilik.....	26
b. Diğer Dil Ailelerinde Erillik ve Dişilik.....	27
3. Sözcükleri Eril ve Dişil Olarak Sınıflamayan Diller.....	28
a. İngilizce’de Cinsiyetçilik.....	28
b. Ural-Altay Dil Ailesinde Cinsiyetçilik.....	30
4. Türkçe’de Cinsiyetçilik.....	31
a. “Eril Sözcükler”.....	32
b. “Dişil Sözcükler”.....	35
c. “Kadın” Vurgusu.....	39
III. GÜNLÜK GAZETELERİN KÖŞE YAZILARINDA CİNSİYETÇİLİK....	41
1.Neden Gazete?.....	41
2. Cumhuriyet ve Vakit Gazeteleri.....	43
3. Veri Tabanı ve Yöntem.....	44
4. Vakit Gazetesindeki Cinsiyet İfadelerin Genel Görünümü.....	48
5. Cumhuriyet Gazetesindeki Cinsiyet İfadelerin Genel Görünümü	65
6. Değerlendirme.....	81
Sonuç ve Öneriler.....	83
Kaynakça.....	86

TABLÖLAR

	<u>Sayfa</u>
I.Tablo-A Vakit Gazetesi.....	45
II.Tablo-B Cumhuriyet Gazetesi.....	46
III.Vakit/ Tablo-1: “Kadın” Üzerinden Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler.....	51
IV.Vakit/ Tablo-1: Kaynakça.....	53
V.Vakit/ Tablo-2: “Erkek” Üzerinden Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler.....	54
VI.Vakit/ Tablo-2: Kaynakça.....	57
VII.Vakit/ Tablo-3 Kadın ve Erkek İle İlgili İkilikler Sunarak Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler.....	62
VIII.Vakit/ Tablo-3: Kaynakça.....	63
IX.Tablo -4:Cinsiyetçilik açısından nötr ya da kadın lehine cinsiyetçi olan ifadeler	65
X.Tablo -4: Kaynakça.....	66
XI.Cumhuriyet/ Tablo-1: “Kadın” Üzerinden Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler.....	69
XII.Cumhuriyet/ Tablo-1: Kaynakça.....	71
XIII.Cumhuriyet / Tablo-2: “Erkek” Üzerinden Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler.....	72
XIV.Cumhuriyet / Tablo-2: Kaynakça	74
XV.Cumhuriyet / Tablo-3:Kadın ve Erkek İle İlgili İkilikler Sunarak Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler.....	78
XVI.Cumhuriyet / Tablo-3: Kaynakça.....	80

ŞEKİLLER

	<u>Sayfa</u>
I.Şekil-1 : Sözcük	11
II.Şekil-2 : Dil Aileleri.....	24

GİRİŞ:

En önemli iletişim aracı olarak dil, toplumların varlığının vazgeçilmez unsurlarından biridir. İnsanların dünyayı algılamasında ve değerlendirmesinde, kültürlerin, ideolojilerin aktarılmasında en büyük güçtür dil. Bu yüzden dil toplumsal çalışmalarda asla göz ardı edilebilecek bir konu değildir. Feministler de dilin cinsiyetçilik çalışmalarındaki önemine dikkat çekmişler ve dil ve feminizm alanlarını bir araya getirerek dil meselesini feminizm çalışmalarında çok merkezi bir yere koymuşlardır. Bunun altında dilin ve davranışların birbirini sürekli olarak etkilemesi yatar. Bir başka deyişle, düşüncelerimizin ve dünyayı algılayışımızın dille şekillenmesi yatar. Bu; sürekli, değişmez bir süreçtir. Düşüncelerimiz, davranışlarımız, gerçekliklerimiz dilin oluşumunu etkilerken, aynı zamanda, dil de yeni düşünce ve gerçekliklerin üretilmesine katkıda bulunur. Kültür ve dil birbirinden sürekli etkilenen ve ayrı düşünülemez iki olgu olduğuna göre, cinsiyetlerle ilgili yeni gerçeklerin oluşumuna ya da varolanların yeniden üretimine sebep olur. Dil ve kültür arasındaki bu ilgi oldukça açıktır. Bir toplumun dili incelenerek de, büyük oranda, cinsiyetlere bakışları, onlara biçtikleri roller, güç dağılımı ve toplumun önyargıları gözlenebilmektedir. Örneğin, deyimler bu anlamda önemli bir ipucu ve kaynak oluşturmaktadır. Çok eskilerden beri toplumların farklı cinsiyetleri koydukları yerler deyimlerde açıkça görülebilir. “**Kız almak/ kız vermek**” deyimleri Türk toplumunda kadını sahip olunan bir nesne gibi gösterirken, “**karı gibi ağlamak**” deyimini ise kadının zayıflığına işaret eder. Bu ve benzeri sözlerin yıllar boyu söylenip gelmesi de bu rollerin ve algıların yeniden üretimini sağlar.

Feministler bu ilişki nedeniyle “**dilde cinsiyetçilik**” kavramını sorgulamışlar ve dillerin erkek egemen bir biçimi olduğuna dikkat çekmişlerdir. Cinsiyetçi dili; cinsler arasında ilgisiz ve adaletsiz ayrımcılık yapan ifadeler olarak tanımlamışlar. Böyle bir dilin cinslerden birini (kadını) dışladığını ileri sürmüşlerdir.

Her dilin kaynakları farklı söylemler yaratılmasına olanak sağlar ki bu da bu dili kullananların ideolojilerini yansıtır güçlendirir. (Singh,1999,s.33) Bir anlamda her ideoloji kendi dili üzerinden üretilir. Sosyal olarak güçlü olan gruplar dili

ideolojilerini benimsetmek amacıyla kullanabilirler. Böyle düşününce feministlerin dil üzerindeki incelemeleri ve hassasiyeti çok anlamlı bir hal almaktadır. Dilde kadının aleyhine bir egemenlik olduğunu öne süren feministlere göre; dil ,üzerindeki erkek egemenliği sadece düşünceyi değil gerçekliği de biçimlendirmektedir.

Dilde varolan erkek egemenliğinin, kadının toplumsal olarak ikincilliğini pekiştirdiği ve bunu sürekli yeniden ürettiği gözlenir. Çünkü, bu cinsiyetçi dil kullanımı; atasözleri, argo, günlük dil ve medya aracılığıyla oldukça yaygındır. Kullanılan bu eril dil, genellikle kadını ve onun cinselliğini aşağılayıcı, kadını zorunlu rollere iten ve saldırgan bir dildir. Çünkü, varolan dil sistemi kadının kendi dünya görüşünü ve hatta kendini ifade etme biçimine engeldir. Eril dil, erkeği norm olarak alır ve bu da kadını görünmez kılar. Buradan tüm dünyanın gerçekliğinin erkekler üzerinden kurulduğu anlamı çıkar. Dilde yerini bulamayan kadının kimlik oluşumu ve özneliği olumsuz etkilenir ve böylelikle kadının kimliği erkeğin kimliğine ilintili olarak var olur.

Bu gözlemler ve bilgiler ışığında bazı feministler, (radikal feminist Mary Daly gibi) “dilın radikal bir biçimde yıkılması yada yapısının çözümlenmesini”(Donovan,2001,s.290) önerecek kadar bu meseleyi ciddiye almışlardır. Onlara göre yeni bir gerçeklik yaratmak için yeni terimler, yeni kelimeler üzerinde durmak ve dili nötr bir hale getirmek gerekmektedir. Bu, uzun ve yorucu bir süreç gerektirecekse de feministler bu konuya dikkat çekip duyarlılık yaratarak en önemli adımı atmışlardır.

Bu artalan ışında bakıldığında dünya dilleri kültürleriyle doğru orantılı olarak cinsiyetçiliği yansıtmaktadırlar. Dilde cinsiyetçilik iki biçimde varlık gösterebilir. Birincisi, dilin kendi sisteminin cinsiyetçi olması (sözcükleri eril-dişil olarak ayıran dillerde olduğu gibi); ikincisi,dili kullanım biçimimizin cinsiyetçi olmasıdır. (anlamsal açıdan cinsiyet yüklenmiş dillerde olduğu gibi) (Wareing,Akt.Singh,1999,s.77) Tezimizde Türkçe'nin hangi grupta yer aldığı incelenerek “toplumsal cinsiyet” ile “Türkçe” arasındaki ilişki göz önüne serilecektir.

DİLDE CİNSİYET AYRIMCILIĞI

I.TOPLUMSAL CİNSİYET VE DİL

1. Toplumsal Cinsiyet:

Tüm dünyada tüm zamanlarda insanlar çok çeşitli sınıflara ayrılmışlar ve hep bir gruba dahil olma eğiliminde olmuşlardır.Bu sınıf kimi zaman milliyet, kimi zaman ırk, ekonomi, din olmuştur. Bu ait olma insanın en vazgeçilmez doğası olagelmıştır ve zamana, mekana ve topluma göre bu sınıflar değişiklik göstermiş bazen büyük çatışmalara sebep olacak kadar önem kazanmış bazen kısa ama sert bir fırtına gibi gelip geçmiştir. Fakat insanın zamandan mekandan toplumdaki en az etkilenmiş ve tüm nüfusu aynı anda içine alan tek sınıf çatışması kadın - erkek sınıflarının çatışması olmuştur. Hatta Engels bu sınıf çatışmasının tarihin ilk sınıf mücadelesi olduğunu vurgulayarak “İlk sınıf baskısı eril cinsin dışı cins üzerindeki baskısı ile çakışır.” (Akt. Donovan,1997,s.145) diyerek bu mücadelenin önemini anlatır.

Nüfusu en keskin biçimde ikiye bölen bu kadınlık ve erkeklik, cinsiyet kavramının alt başlıklarıdır. Cinsiyet ise biyolojik olarak birbirinden farklı iki insan türünü ifade eder. Kadın ve erkek görünüm ve fizyolojik gelişim olarak çok farklıdırlar. Bu da onları iki ayrı tür hatta birbirinin karşıtı iki tür olarak ortaya koyar. Ancak kadın ve erkeği karşıt olarak iki uca konulması salt biyolojik özelliklerinden kaynaklanmasa gerek. Çünkü, öyle olsaydı biyolojinin önemli olmadığı durumlarda bile yine de karşıt iki tür olarak görülmektedir. Örneğin “kadınların alışverişi daha çok sevdiği” kalıpsözü biyolojik farklılıklara dayandırılmayacakken yine böyle bir genelleme ve dolayısıyla karşıtlık mevcuttur. O zaman biyolojinin kadın ve erkeği farklı kutuplara koymada yeterli olmadığı görülmektedir. Feministler biyolojinin ötesinde bazı faktörleri bu iki cinsiyeti belirgin bir biçimde ayrı tuttuğunu ve cinsiyet kavramının bu karşıtlığı açıklamada yetersizliği nedeniyle biyolojik farklılığın ötesinde toplumun ve mevcut düzenin bunu ortaya çıkardığını savunup bunu toplumsal cinsiyet kavramı ile açıklamışlardır.Toplumsal cinsiyet “toplumsal olarak kurgulanmış kadınlık ve erkeklik kalıbıdır.” (Ramazanoğlu,1998,s.90). Yani

biyolojik farklılıkların toplumsal olarak kurgulanması ve kadının ve erkeğin kendi cinsine uygun davranışlar geliştirmesidir. Bu kavram kadının konumuna yeni bir bakış açısı getirmiş ve kadının ikincilliğinin sebebinin sarsıcı bir biçimde değişip yeniden sorgulanmasına katkı sağlamıştır. Toplumsal cinsiyet araştırmacıları bilinen biyolojik farklılıkların dışında, toplumun kendi yarattığı farklılıklara dikkat çekerek cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımını gündeme getirmişlerdir. Bu ayrım da kadın ve erkek ile ilgili tüm denge ve değerlerin kurgudan başka birşey olmadığını gösterir. Böylece toplumsal cinsiyet kadın ve erkeğe ait rollerin zamanla nasıl yerleşip kökleştiğini ve kadın ile erkek arasındaki iktidar ilişkilerinin nasıl kadın aleyhine olacak şekilde biçimlendiğini göz önüne sermiştir. Bu kavram neredeyse feministlerin iddialarını tek bir cümleyle açıklanabilmesini sağlamıştır, çünkü bu kavram olarak açıklanıp anlaşıldığında “kadınların erkekler tarafından biyolojik cinsiyetleri yüzünden değil toplumsal cinsiyetleri yüzünden ezildikleri” (Ramazanoğlu,1998,s.90) sonucuna ulaşılır. Madem ki kadın “kadın” oluşundan dolayı ikincil değildir o zaman bu haksız bir ikincilliktir. Kadın kendisine uygun görülen yani dayatılan bu cinsiyet rolleri nedeniyle toplumdaki gerçek yerini ve değerini asla kazanamamıştır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet feministler için kilit nokta olagelmıştır. Onlar bu kavramla baskı altında tutulduklarını ispatlayarak kadının konumunu değiştirmeyi amaçlamaktadırlar.

Toplumsal cinsiyet, içinde tüm rol ve etkinlikleri barındırdığı için bu kavramla kadın işi - erkek işi, kadın görevi - erkek görevi, kadın davranışı - erkek davranışı, kadının yeri - erkeğin yeri gibi tüm söylemler alt üst olmuştur. Kadın ve erkeğin üzerine yapıştırılan bu yaftaların karşısında duran feministler bu kavramla birlikte cinsiyet ayrımının yanlışlığını dile getirmişlerdir. Çünkü bu cinsiyet ayrımı öyle köklü ve yaygındır ki Mary Daly'nin tanımıyla adeta “bütün gezegenin egemen dini”dir.(Daly,1978,Akt. Illich,1996,s.50)

Toplumsal cinsiyet ve onun sebep olduğu cinsiyet ayrımcılığının varlığı kabul edildikten sonra ikinci soru bu ayrımcılığın neden kadın aleyhine olduğu olmalıdır. Cinsiyet ayrımcılığı da toplumsal cinsiyet de sadece kavram olarak bakıldığında nötr kelimelerdir, yani herhangi bir cinsiyeti ima etmemektedirler Hatta bazı feministler ,Bell Hooks gibi, “ataerkil baskı” gibi ifadeler yerine “cinsiyetçilik” ifadesini kullanmayı tercih etmişler ve bunun “Erkeklerin düşman olduğunu ima etmeyen bir

tanım” (Hooks,2002,s.1) olduğunu düşünmüşler ve böylece sadece kadına yapılan haksızlığın değil her türlü cinsiyetçiliğin karşısında olunacağına vurgu yapmak istemişler, cinsiyetçilik sözcüğü ile bu ayrımcılığı yapanın kim olduğunun önemli olmadığını dile getirmişlerdir. Bu kavram kadının da erkeğin de cinsiyet ayrımına maruz kalabileceğini ve bunun ortadan kaldırılması gerektiğini anlatmak istemektedir. Ancak bazı feministlerin bu iyimser ve “düşünceli” bakış açısına karşın bu ayrımcılık yaygınlıkla kadın aleyhinedir. Bu nedenle her ne kadar nötr kelimeler gibi görünseler de toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçilik kelimeleri bir anlamda bilinçli bir anlam daraltılmasıyla “kadın aleyhine cinsiyetçiliği” içermektedir. Aslında biyolojik cinsiyetin kadın ve erkek eşitsizliği için önemli bir anlam teşkil etmediği düşünüldüğünde dünyaya kadın ya da erkek olarak gelen birey için başlangıç noktasında “toplumsal cinsiyet” kavramının bir anlamı yoktur. Gatens’in tanımladığı gibi aslında her beden “doğum sonrası edilgen bir tabula rasa-boş satır-tır.” Her iki cinsiyetin zihni nötr, edilgen bir varlık, üzerine çeşitli toplumsal derslerin kaydedildiği bir beyaz sayfadır.” (Gatens, 1991, Akt. Yuval-Davis, 2003 , s. 32-33) O zaman (toplumsal) cinsiyet ayrımının kadın aleyhine olması kader olmanın dışında bazı etkenlere bağlıdır. Bir anlamda bu ayrımcılık erkeğin bilinçli bir biçimde kadını baskı altında tutması demektir. Çıkış noktası biyolojik farklılıklar olmak üzere erkekler kadınları birçok gerekçeden ötürü baskı altında bırakmaktadırlar. Bu nedenle cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kavramları her ne kadar gizliden bunu ima etmese de kadının ikincilliğinin yeterince altını çizmediğini söylemek de pek abartılı olmaz. Bu nedenledir ki bu konuda çalışan ya da bir biçimde bu konunun içinde yer alanlar, kendilerini “toplumsal cinsiyet karşıtı” olarak tanımlamak yerine vurguyu daha iyi ortaya koymak amacıyla kendilerini “feminist” olarak nitelendirmektedirler.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ortaya çıkmasındaki ilk ve en görünür sebep biyolojik farklılıklardır diyebiliriz. Kadınlar biyolojik durumlarından dolayı hep ikincil sayılmışlardır. S.D.Beauvoir biyolojik durumlarının kadınlar için hangi açılardan aleyhlerine kullanıldığını “İkinci Cins (1949)” adlı eserinde ele almıştır. Kadının biyolojisinin kader olmadığını ancak erkeklerin bu biyolojik farklılıkları öne sürerek kadını nasıl ikinci plana attığına değinmiştir. Bunların başında doğurganlığı, kaslarının erkeklere göre daha güçsüz oluşu ve adet görmeleri gibi sebepler

gelmektedir. Erkekler kadınları kaslarının güçsüzlüğünden dolayı daha kırılğan ve nazik olarak görmüşlerdir. Bu fiziksel güçler arasındaki eşitsizlik erkeğe daha fazla özgürlük ve bireysellik sağlarken kadını erkeğe bağımlı kılmıştır. S.D.Beauvoir biyolojik farklılıkların bir anlamda kadın bedeninin, kendi durumunu pekiştirmede – yeterli olmasa da- temel etkenlerden biri olduğunu söylemiştir.

(De Beauvoir,1949,s.50)

Erkeğin kadını ev içine dahil etmesinde ve bazı işleri “erkek işi” olarak görmesinde bu farkın etkisi olmuştur. Kadının hamilelik ve adet görme durumları da onları fiziksel olarak zayıf duruma düşürdükleri için erkekler bunu ileri sürerek kadını ev içine ait görmüşler, kendilerini dışarının zor koşullarıyla baş etmek üzere “feda” etmişlerdir.Kadının çocuğu taşıması ve doğurması eylemleri de çocukların onlara ait duygusunu pekiştirmiştir.Kadınların “annelik” durumlarının onların ikincilliğine etkisini S.D. Beauvoir da çok önemli bulmuş hatta “annelik gerçeğinin olmaması durumunda kadın ve erkeğin eşit” olacağını savunacak kadar bunu önemsemiştir. (De Beauvoir,1949,s.50) Kadınların doğum yapmasını “doğal bir yaratım” olarak gören erkekler özellikle bu sebeple kadını “doğa” ile özdeşleştirmişlerdir.Ayrıca doğum sonrası ve adet dönemindeki kanamalar “kadın doğası” olarak görülüp bu dönemlerin “kirlilik” olarak tanımlandığına rastlıyoruz. Öyle ki bir çok toplumda adet kanamasından “bela”, ”yük”, “kir” olarak bahsedilmektedir.Kadınların bu durumları hem kirlilik olarak görülmüş hem de her zaman gizemli ve korkutucu olduğu düşünülmüştür. Doğuma ve adet kanamasına bir anlam verilemeyen zamanlarda – özellikle 12. ve 15. yy arasında hıristiyan toplumlarda – kadınların bu özellikleri nedeniyle tehlikeli olduklarına hatta doğaüstü güçleri bulunduğuna inanılmıştır. Böyle bir inanış da kadınları büyüyle ilişkilendirmiş, “cadı” olmakla suçlanmaya götürmüştür. Büyü “şeytan işi” olarak görüldüğünden “kadınların şeytana kolayca yenik düşeceği” inancı yaygınlaşmıştır. (Berktaş,2003,s.218) Böylelikle de toplum normlarına uymayan dul, sivri dilli, bağımsız, kendisinden beklenen rolleri yerine getirmeyen, sevilmeyen, kavgacı, saldırgan kadınların hepsi şeytana uyan kişi yani cadı olarak görülmeye başlanmıştı. Böylece erkekler “kadın gibi” davranmayan kadınları bir kez daha cezalandırmıştır. Kadının bu güçlerinden ve isyanlarından öyle korkmuşlardır ki ibret olsun diye cadı olarak görülen kadınlar yargılanmış, hatta asılmışlardır. Böylelikle kadının

“doğasının gereğine” göre davranmasının gereği çok acı bir biçimde öğretilmiştir.

Kadının toplumdaki yerine bir darbe de 1900’lerin başında psikoanaliz yöntemden gelmiştir. Freud’un insan bilimlerinde çığır açan çalışmaları, feministleri de yakından ilgilendirmiştir. Çünkü Freud’un bu çalışmalarında kadın ile erkeğin psikolojinin yanı sıra aile içi rollere ilişkin de birçok söylem vardır. Her şeyden önce Freud kadının kaderiyle doğduğunu öne süren düşüncesiyle daha doğuştan onun “ikincil” olduğunu kabul eder ve bu da toplumsal cinsiyet ayrımcılığını “doğal” kılar. Freud’a göre, kadın doğuştan bazı eksikliklere sahiptir. Bu düşüncesiyle Aristo’nun kadınları “eksik erkek” olarak gören geleneğini devam ettirmiş olmaktadır. Böyle bir görüş erkeğin “norm” olarak kabul edilmesi anlamına gelir. Freud yaptığı çalışmalar sonucu, kadının eksikliğinin ve ezikliğinin kendisinde “penis” olmaması olduğunu söyler. Bununla karşılaşan kadının daha ilk başta eksik olduğunu kabul ettiğini ve bir kıskançlık duyduğunu öne sürer. Bunun arkasından da erkeklerin sahip olduğu her şeyi kıskanma gelecektir. Bunun aksine erkek ise baştan “üstün”dür, bu nedenle onların “süper –egoları” kadınlara göre daha yüksektir. Freud ve kendisini takip eden diğer psikanalistler bunu daha da ileri götürerek, kız çocukların erkekleri kıskandığı için bazen erkek gibi davranmaya çalıştıklarını erkeklerin de, kızlar toplumda aşağı görüldüğü için “kız gibi” olmaktan korktuklarını savunurlar. Bu konuda ünlü psikanalist Adler’in örneği tam bir toplumsal cinsiyetçi bakış açısı içerir. Bir kız çocuğunun kavga etmesi ya da atlama ve koşuya merakının anlamı kendisinin erkeklerle eşit olduğunu göstermektir (Akt.De Beauvoir,1949,s.291) Freud, Adler ve diğer psikanalistler bu söylemleriyle feministlerden çok tepki toplamışlardır. Çünkü erkeklerin doğuştan üstünlüğünü kabul etmek beraberinde erkek/kadın davranışlar, eril/dişil faaliyetler, kadın/erkek rolleri gibi söylemleri kabul etmeyi getirecektir. Kadın eksikliği nedeniyle kendini aşağı göreceğinden edilgen bir cins olacaktır ve kendine verilen rolleri kabul edecektir. Freud’un eril önyargılarla yorumlar yaptığı öne sürülere Freud’u biyolojik indirgemecilikle suçlamışlardır. Örneğin, “J.Michell’e göre penis kıskançlığı küçük kızların bedensel bir eksikliği gözlemlerinden çok fallik kültürün bir özelliğiydi” (Ramazanoğlu,1998,s.118) Ya da Horney’nin dediği gibi Freud “erkeğin kadını üreme gücüne duyduğu kıskançlığı” göz ardı etmiştir.(Akt.Donovan,1997,s.195)

Kadınların ikincilliğini “doğalarına” bağlayan görüşlere karşıt olarak doğanın sadece biyolojik cinsiyeti getirdiğini toplumsal cinsiyetin “kültür” ile belirlendiğini savunanlar kadının biyolojisinin onun kaderini belirlemede etkili olmadığını söylemişlerdir. Onlara göre “toplumsal cinsiyet olarak deneyimlerimiz, güçten yoksun olmamız, erkeklerle ilişkilerimiz, ekonomik etkinliklerimiz, inançlarımız ve değerlerimizin tümü tarihsel ve kültürel olarak belirlenir” (Ramazanoğlu,1998,s.90) Sonuçta kadın ve erkek yani her şeyden önce insan kendi kültüründen bağımsız düşünülemez olduğundan “kültür” toplumsal cinsiyeti ortaya çıkaran en temel ve kapsamlı etkinliklerdendir. Çünkü “kültür” her türlü toplumsal etkinliği içeren geniş bir terimdir. Yukarıdaki örneklerde anlatıldığı gibi kadın doğaya yakın görüldüğünden erkeğin de kültür ile özdeşleştirilmesi eğilimi ortaya çıkmıştır. Kültür erkekle temsil edilince bir anlamda kültür “eril” bir kavram olagelmıştır. Bu tezin karşısında sert bir biçimde duran S.D.Beauvoir, “Kadının doğası” iddiasını reddetmiş ve “Kadın doğulmaz, kadın olunur” (De Beauvoir, 1949,s.267) diyerek, kadının biyolojisinin onun yazgısı olamayacağını vurgulamıştır. Kadının sadece biyolojisinin getirdiği dezavantajlar nedeniyle ikincil olmasını düşünmek çok kolaya kaçan ve kültürle oluşan değerlerimizi hiçe sayan bir ifade olacaktır. Kadın içinde yaşadığı toplum ve onun kültürüyle “kadın” olarak yerini bulur, aksi takdirde sadece bir biyolojik varlıktır. Bu nedenle kadının ikincilliği toplumsal etkinliklerin bir sonucu olmaktadır.Kadınların “sonradan kadın” olduğunu vurgulayan De Beauvoir gibi birçok feminist de bu nedenlerle toplumsal cinsiyeti anlatmak için “kültürü” odak noktası yapmışlardır. Kadının ikincil ya da öteki olarak görülmesi kültürün getirdiği bir sonuç olduğundan toplumsal cinsiyet kültür kavramından bağımsız olarak açıklanamaz. Kadın doğayla, erkek kültürle özdeşleşip, kadına çocuk bakma eylemi uygun görülünce, erkeğe de dışarı çıkıp evine bakma işi uygun görülmeye başlandı. Zaten kadın “zayıflıklarıyla” dışarının zor koşullarıyla baş edemezdi. Böylece erkek evine ekmek getiren oldu. Bu aynı zamanda ekonomik faaliyetlerin de erkekler tarafından yürütülmesine neden oldu. İşte bu nedenlerle toplumsal cinsiyetin bir başka belirleyicisi de ekonomik faaliyetler oldu. Kadının ev içi faaliyetleri ekonomik faaliyet olarak görülmediğinden erkeğin işine göre daha önemsiz sayılmaya başlandı. Ekonomik faaliyetler artıp mülkiyet, para, zenginlik ortaya çıkınca kadın işi gittikçe değer kaybetti. Çünkü erkekler “vahşi

bir kapitalist” sistem içinde varolma mücadelesini sürdürüyorlardı. Böylelikle kadın ev içinde “değersiz” işler yapınca cinsel işbölümü geliştirdi. Erkekler “paramın” dolayısıyla gücün sahibi olunca, cinsiyetler arasındaki eşitsizlik iyice belirginleşti ve kapitalist davranışlar, eril davranışlar olarak benimsendi. Bu nedenle, bir anlamda ekonomik faaliyetler toplumsal iş bölümü ve böylece toplumsal cinsiyeti keskin bir biçimde açığa çıkaran etken olmuştur. Sanayi toplumlarının ortaya çıkışı da bu konuda son darbe olmuştur. Çünkü maddi kaynakların dağılımı dengesizleşmeye başlamış ve konuda en büyük yenilgiyi kadın almıştır. Sanayi toplumları kadının ezilmişliğine öyle büyük etki sağlamıştır ki bu konuda Illich “kadınların erkeklerle ekonomik eşitliğe sahip olduğu hiçbir sanayi toplumu tanımıyorum” diyerek ekonomik gücün cinslerden birinin (erkeğin) eline geçmesiyle diğer cinsin (kadının) ezilmişliğinin doğrudan bağlantılı oluşuna dikkat çekmiştir. (Illich,1996,s.14) Görülüyor ki ekonomik durumu kadının toplumdaki yerini belirlemede önemli bir rol oynamaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramı kadın aleyhine olmak üzere bir çok kaynaktan beslenip gelişmiştir. Kadının ne sadece biyolojik özellikleri, ne ekonomi, ne kültür tek başına yeterlidir. Hepsinin –birbiriyle eşit olmak üzere etkileriyle- toplumsal cinsiyet ayrımı ortaya çıkmıştır ve beslendiği kaynakların güçlü ve kolay sarsılmaz söylemleriyle tüm zamanları ve tüm insanlığı kapsayan, kadının önünde en büyük engel olarak duran köklü bir olgu haline gelmiştir. Bu olgu, gelenek, medya, basın, hukuksal uygulamalar yollarıyla durmadan yeniden üretilmektedir. Tüm bu yeniden üretim araçlarının da gücü “dilden” gelmektedir. Çünkü bu araçların toplumsal cinsiyeti aktarması dil olmaksızın mümkün olmayacaktır. O zaman , toplumsal cinsiyet ile dil arasında göz ardı edilemeyecek bir ilişki bulunmaktadır ve sorulması gereken soru ; bu ilişkinin ne yönde ve hangi biçimlerde olduğudur.

2. Dil

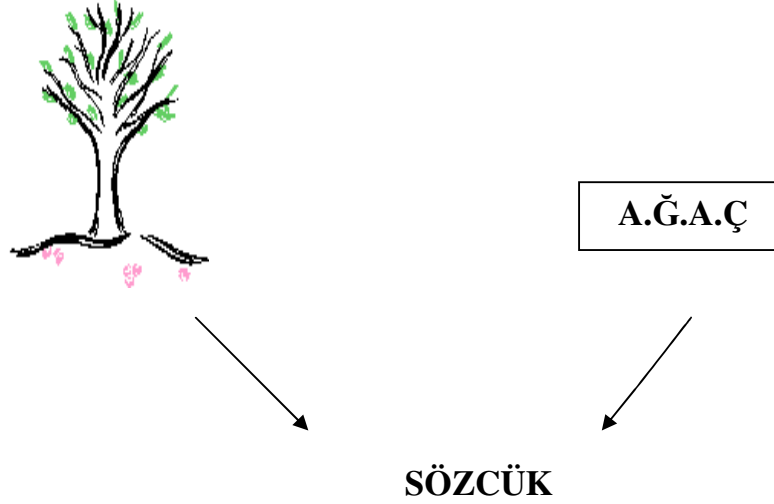
Dil, en basit tanımıyla “insanlar arasında iletişimi sağlayan en önemli, en kapsamlı ve en köklü araçtır. Ancak bu araç diğer iletişim araçlarından (beden,müzik, v.s.) çok farklıdır. Dili diğer araçlardan ayıran en önemli özelliği tüm

canlılar içinde sadece insana özgü olan araç olmasıdır. Öyle büyük bir sistemdir ki, düşünce, varlık, duygu ve olguların “hayat bulmuş” halidir. Çünkü dil ile ifade edilebilmeleri onların varlığının kanıtıdır. Somut olarak görebildiğimiz nesnelere ve varlıkların, dilden bağımsız var olduğu düşünülse bile, bazı varlık ve olgular sadece “dil” ile gerçekliğini korur. Örneğin, “gerçek, acıma, beğeni, dilek, yargı, pişmanlık gibi pek çok soyut kavram ancak dille vardır, varlıklarını dile borçludur.” (Aksan,1999,s.14) Öyleyse dil ve düşünce/zihin birbirinden ayrı düşünülemez kadar ilintilidir. Dil, hem gerçekleri yansıtır hem de zihinde başka gerçekliğin oluşumuna katkıda bulunur. Böylelikle zihin ve dil etkileşimi karşılıklı ve sürekli olan iki kavramdır. Düşünme ve dil insanı diğer canlılardan ayrı tuttuğuna göre “dil, insan hayatının ve gücünün de kaynağı” olmaktadır.(Fromkin,Romdan,1983,s.3) Dilin olmadığı bir düzeni düşünmek imkansızdır. O zaman insanlığın gelişimi tümüyle farklı olacaktır. Öyleyse insanlığı anlamak bizi insan yapan dilin doğasını anlamak demektir”(Fromkin,Romdan,1983,s.3)

Dilin olduğu her yerde insan, insanın olduğu her yerde dil vardır. İnsanlık tarihindeki en eski, en yaratıcı, en özgün ve karmaşık “eserdir”. Bu eser bizi insan yapan en temel unsurlardandır. Doğduğumuz andan itibaren dilin içine dahil olduğumuzdan, farkında olmadan edindiğimiz bir “alışkanlık”tır. Bugün konuşulan 6000 kadar dil olduğu düşünülünce bu eserin büyüklüğü ortaya çıkar. İnsanlık tarihinin en büyük eseri olarak da en büyük mirasıdır aynı zamanda. Kültürlerin aktarımı dil aracılığıyla gerçekleşir. Diğer taraftan dil de kültürün etkisiyle oluşup gelişmiştir. Peki, insanla ve ona ait tüm kavramlarla (zihin,kültür gibi) iç içe olan ve insanın en büyük silahı olan dil nasıl, oluşmuş ve nasıl çeşitlenmiştir? İnsanın var oluşu kadar eski olan bu sistem, sözcükleri ve kurallarıyla nasıl bu kadar sistematik bir hale gelmiştir?

Dilin doğuşuyla ilgili en yaygın ve kabul gören tez, insanın doğa ve hayvan seslerini taklit ettiği yönündedir. Duyduğu sesleri tekrarlamaya ve zamanla onlara anlam yüklemeye başlayan insan, dili de yavaş yavaş biçimlendirmeye başlamış olmaktadır. O zaman “dil deneyimle biçimlenir” demek yanlış olmaz. Bu, dillerin çeşitliliğini de açıklayan bir söylemdir. Örneğin, filin yaşamadığı bir bölgede, onun sesinin taklidi olmayacaktır. Ancak fil yaşayan bölgelerde fil ses ve hareketleri insanlara ilham verecek ve böylece farklılıklar oluşacaktır. Toplumların farklı

deneyimleri ve dünyayı farklı açılardan görmesiyle her toplumun kendi kavramları ve sesleri ortaya çıkacaktır. Ferdinand de Saussure'e göre "dil bir göstergeler dizgesidir". Ona göre herhangi bir varlığa verilen isim tamamen "nedensiz" (arbitrary) dir. Bu iddiasını açıklarken "gönderge" ve "gösteren" kavramlarını kullanan Saussure, bu ikisi arasında bir bağlantı olmadığını ve bunların bir araya gelişinin rastgele olduğunu söyler.

(Şekil-1:Sözcük)

Saussure'e göre bu durumda elmanın adı , kalem, kalemin adı kuş olabilir. Bu ilişki tamamen bağımsızdır. O zaman yine çeşitli toplumlarda insanların nesnelere çok değişik "seslerle" ve dolayısıyla "kelimelerle" ifade etmesi mümkündür. Eğer "gönderge" ile "gösteren" bağlantılı olsaydı, her dilde aynı nesnelere benzer ya da aynı seslerle varolurdu. Oysa aynı nesneye Türkçe'de "ağaç" denirken İngilizce'de "tree" denmekte ve bunlar arasında bir ses benzerliği bulunmamaktadır. Her dilin kendine özgü bir ses bileşimi ve kavramsallaştırmaya farklı deneyimleri ve gözlemleri sayesinde ulaştığını D.Aksan şöyle örneklendirir: Hint-Avrupa ailesine bakacak olursak aynı anlamdaki Almanca, Hase, İsveççe, Danca ve İngilizce'deki hare (İngilizce'de "Yaban tavşanı") sözcüklerinin "gri, parıldayan" anlamına gelen ve hayvanın rengiyle ilgili olan "hasan" köküne dayandırıldığı görülür. Farsça'da ise ilginç nükteli bir kavramsallaştırmayla karşılaşılır, kulaklarının uzun ve büyük oluşu nedeniyle tavşana "eşek kulaklı" anlamına gelen "harguş" adı verilmiştir. (Aksan,1999,s.31) Deneyimlerle ilgili bir başka örnek de "Eskimo dilinde karla ilgili

40'tan fazla kelimenin olduğudur...Eskimo kara baktığı zaman bizim gördüğümüzden daha fazla ayrıntı görür, çünkü toz kar, sulu kar, iri kar için onun dilinde ayrı ayrı kelimeler vardır. Ve bu nedenle Eskimo'nun karla ilgili algısı daha ayrıntılıdır.” (Whorf, 1956, Akt. Cüceloğlu,1991,s.214)

Böylelikle dil-düşünce-deneyim kavramlarının iç içe ve ayrılmaz kavramlar olduğu görülmektedir. Deneyimler sözcüklerin ortaya çıkışını sağladıkça, ortaya çıkan yeni sözcükler de yeni düşünceleri doğurmaya başlar ve dil bu özelliğiyle sürekli değişir ve yenilenir.

Dilin düşünceyle bu iç içe oluşu, toplumların farklılaşmasının da bir açıklaması olabilir. Çünkü madem ki farklı deneyimlerle farklı diller ortaya çıkıyor, o zaman farklı diller de farklı düşünceleri ve geniş anlamda “farklı dünyaları” ortaya çıkaracaktır. Toplumlar hem yaşayışları nedeniyle dil olarak farklılaşmış hem de zamanla dilleri onları farklılaştırmıştır. İçine doğduğumuz toplum bize dünyayı nasıl göreceğimizi de öğretir. Doğumumuzdan itibaren maruz kaldığımız “anadilimiz” bize belli kavramları algılamamızı ve düşüncelerimizi bu kavramlar üzerinden oluşturmamızı sağlar. İçine doğduğumuz toplum dilsel olarak neleri kavramlaştırmışsa ilk deneyimlerimiz bunların duyulmasıyla biçimlenir ve bir anlamda düşünce dünyamıza daha baştan sınırlar getirilmiş olur. Dil, insanın dünyaya bakışını daha doğuştan hazırlamaya başlamış olmaktadır. Bunu Wittgenstein'in “Dilimin sınırları dünyanın sınırlarıdır.” sözü en iyi biçimde özetlemektedir.(Akt.Aksan,1999,s.15) Dil, insanın dünyasına giren her şeyi bir biçimde söze döktüğü için bu söz, dil ve gerçekliğin neredeyse aynı şeyler olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu durumda anadilimiz dünyaya hangi pencereden bakacağımıza dair en önemli araçtır. Kavramsallaştırmanın gerçeklikle ilgisine örnek akrabalık bağları olabilir. Türkçe'de varolan akrabalık ifade eden kelimeler, başka dillerde aynı biçimde değildir. Annenin ve babanın kız kardeşleri için Türkçe'de farklı iki kelime bulunurken (teyze-hala) İngilizce'de bu kavramlar sadece tek kelimeyle vardır. (Aunt) Bu da iki kültürün akrabalık ilişkilerine farklı bakışından kaynaklanır. İngilizce'nin bu tek kelimeyle bu akrabalığa bakışı tamamen aynı iken Türkçe bu iki akrabayı baştan iki ayrı yere koyar. Kendi anadilimizde olmayan kavramları bir etkileşim sonucu ancak başka diller aracılığıyla öğrenebiliriz ki bu da hiçbir dilde ifade bulmayan kavramların insanın dünyasında olmadığını yani böyle bir

gerçekliđin olmadıđını gösterir. Elbetteki dil de deđiřkendir, zaten toplumdan bađımsız dūřunūlemeyeceđi için toplum deđiřtikçe de dil de deđiřir. Zaman içinde yeni kelimelerin ortaya çıkması ve bazılarının tamamen yok olması tūm diller için olađan bir sūretir.

Dillerin değişmesi demek gerçekliğin de değişmesi demektir. Gerçeklik değiştiğinde de dil değişecektir. Būylelikle Derrida'nın vurguladığı řu sonuca ulaşıyoruz. "Dil, kendi dışında kalan hiçbir řeyi temsil etmez." (Akt. Ong,1982,s.195)

a. Dil ve İdeoloji :

Madem ki dil ve gerçeklik birbirinden bađımsız dūřunūlemez ve birindeki deđiřim diđerini de etkilemekte o zaman, dili kontrol edebiliriz. Dili kontrol etmek demek dūřünceleri de kontrol etmek demek olacaktır. Sapir ve Whorf'un "dilsel determinizm" (linguistic determinism) kuramına gōre , dil sadece gerçekliđi ortaya koymaz, o dili konuřanın dūřünme sūrecine de etki eder. Bir anlamda dil, dūřüncelerimize bir ereve çizer ve bu çerçevenin dıřında dūřünmek imkansızdır. Whorf'a gōre , insan dil ile sadece iletiřim kurmaz dildeki yapılar onun bilincini oluřturmasına da katkı sađlar.(Akt.Singh,1999,s.25) "O zaman dil, ideoloji oluřturmak ve insanların dūřünme biçimini yōnlendirmek için kullanılabilir" (Jones& Peccei, yay. haz. Singh,1999, s.39) Bu açıdan bakıldıđında dil en önemli ideoloji aracı olarak karřımıza çıkar. En basitinden her toplumun dili kendi içinde bir ideolojinin ūrūnūdūr. O dille birlikte o toplumun yařayıřı , algıları, yargıları yani tūm gerçekliđi belirlenir. Bu nedenle tūm toplumlar için "dil" ok önemli bir unsurdur. Dil, kūltūrel kimliđi yaratan araçtır. Sōmūrgeci toplumların en önemli baskısı dil ūzerinedir. Birilerine kendi sōzlerini bırakmazlarsa, kendi dūřüncelerini de bırakmamıř olurlar ūnkū. Bir toplum için dilini kaybetmek kimliđini kaybetmek anlamındadır. Tabii ki dil ūzerinden ideoloji sadece toplumlar arasında gōrūlmez. Bir toplumun kendi içindeki iktidar sahipleri de kendi dūřüncelerini benimsetmek amacıyla dil ūzerinden baskı yapabilirler. En kūūğūnden en būyūğūne būtūn toplumsal hareketler dilin gūcünden faydalanarak yer edinirler. Bu nedendir ki her

ideolojinin kendi söylemi, kendi jargonu vardır. Gerçeklik olarak var olmak isteyen tüm ideolojiler önce dil olarak, söylem olarak varolmalıdırlar. Bu nedenledir ki her politik görüş, her sınıf mücadelesi, her sosyal eylem, hatta her futbol takımı kendi söylemini oluşturmaktadır. Bunun böyle olması gerektiğini Paulo Freire şu sözleriyle açıklamaktadır: “Kendi olumlama mücadelesinin belirli bir anında yönetici sınıf tarafından boyun eğdirilmiş ve sömürülmüş hiçbir sosyal grup veya sınıf veya hatta tüm bir ulus veya halk bir dili kullanmaksızın özgürleşme mücadelesini üstlenemez.” (Freire,1982,s.175)

Dil gerçekliği belirlerken bir taraftan da kişilerin/toplumun düşüncelerini de kontrol etmiş olur. Bu durumda dilin dünyamızın sınırlarını belirlediğini söylerken anlatılmak istenen şey düşündüğümüzden daha farklı da değerlendirilebilir. Politikacıların, iktidar sahiplerinin en güçlü silahıdır dil. Kendi dillerini kullanarak toplumun bakış açısını değiştirmeye ya da belirlemeye çalışırlar. Bu, politikacıların kendi ideolojilerine göre bir söylem oluşturması gibi daha küçük çaplı olabilecekken tüm toplumu kontrol altında tutabilen diktatörce bir eğilim de olabilir. Örneğin, Nazi rejimi sırasında Almanya Basın Dairesi dil yönetmeliği çıkararak (burada) hangi sözcüklerin kullanılabileceğini, hangilerinin kesinlikle kullanılamayacağını duyurmuştur.” (Demircan,1990,s.25) Burada dile doğrudan müdahale edilerek insanların düşüncelerinin kontrol altına alınmak istediği görülmektedir. Çünkü “dilin sahibi olunca dilin gösterdiği her şeyin de sahibisinizdir.” (Cıbroğlu,1996,s.40)

Sonuç olarak, dil toplumsal olarak kurgulanıp böylesine güçlü bir baskı aracı olarak kullanıldığına göre, ilk bölümde belirttiğim gibi en büyük sınıf mücadelesi olan erkek/kadın sınıfları mücadelesinde dilin yeri nedir? Toplumsal cinsiyet bir ideoloji olduğuna göre, onun dili nasıl hem ayrı toplumlar içinde hem de evrensel olarak kurgulanmaktadır?

b. Feminizm ve Cinsiyetçi Dil

Tarihsel olarak ataerkil düzene geçişle dilin ortaya çıkışı çakışmaktadır. Bu nedenle ataerki ve dil sıkı sıkıya birbirine bağlı iki olgudur. Erkek toplumsal olarak ev dışı alanda yer almaya başlayınca, dış dünyayı görüp onu isimlendirme dile

getirme de onun işi olmuştur. Dış dünyada kurallara, kanunlara, düzene ihtiyaç duyan insan bu düzenlemeleri yaparken kamusal alanda olanı yani erkeği temel olarak düzenleme yapmıştır. Dil, gerçeği yansıttığına göre kadın olmadığı bir alanda kadını içeren ifadeler de yer almamıştır. Kanunları koyanlar, kamuda her türlü görevi yürütenler ve bunları dile getirenler erkekler olduğundan dil de onların aracı haline gelmiş ve bu aracı diledikleri gibi kullanmışlardır. Bu nedenle aslında erkek alanı ile kadın alanı ayrılırken, dil de erkek lehine değişime uğramıştır. Kültür erilleşmeye başlayınca dil de erilleşmeye başlamıştır. Kadınlar yazı alanına girmeden önce yazarlar doğal olarak erkektir ve biliyorlardır ki, okuyucu kitleleri de erkeklerdir. O zaman kadınları içermeyen kadınlara hitap etmeyen bir yazı da dil neden erkekçe olmasındı ki? Gördüğü, algıladığı dünyayı kendi söylemiyle dile getiren erkek, eylemsel olarak aktif olduğu gibi söylem olarak da aktif olmuştur. Kendini norm olarak kabul ettiren erkek, tüm yaşamsal faaliyetlerde “özne” rolünü üstlenmiş, kadına da bunun karşısı “nesne” olmak kalmıştır. Ve “özne” olunca “eylemi gerçekleştiren” olma hali ataerkinin doğal bir parçası haline gelmiştir.

Erkek tanımlanıp norm olarak algılanınca, kadını da “öteki” olarak tanımlamak doğal bir durum olarak görülmüştür. O halde “dil masum ve yansız bir olgu değil, egemen ideolojinin anlam yüklemeleriyle donanmış ve onun sürdürülmesinde önemli rol oynayan bir araçtır. Egemen ideoloji ataerki olduğu için kadın, ataerkinin belirlediği söylem çerçevesi içinde kalmıştır”.(Berktaş,1994,s.12) Bu ataerki toplum dili kadına özne olarak yer vermeyerek onu erkeğin nesnesi, bir anlamda “aracı” yapmaktadır.Kadınları pasif kılan bu düzen onları erkeğin biçimlendirdiği bir dilin hakimiyeti altına almaktadır. Bu belirlemeden yola çıkan feministler, kadınların erkekler tarafından üretilmiş bir dilin içinde yaşamak zorunda kaldıklarına, bu da onların kendini ifade etme yani “ben” olarak var olmalarına engel olduğuna dikkat çekmişlerdir. Çünkü dil öyle güçlü ve derin bir yapıdır ki kadın kamusal alanda yer edinmeye başladığında bile bunu erkek egemen bir dil üzerinden yapmak zorunda kalmaktadır.Kendi söylemine sahip olamadığı için de hep erkeğe ilintili, yani sınırlı bir “benlik” alanı olmaktadır. Tarih boyunca ataerki dil kadını, doğallık, gelenek, zayıflık, büyü, baştan çıkarma, annelik gibi kavramlarla tanımlar. Bu kavramların içine doğan kadınlar da kendi rollerinin ve “doğa”larının bunlar olduğuna inanırlar. Böyle bir kısır döngü içinde, feministler kadının kendi

kimliğini oluşturması çabasını merkeze almazlarsa , hep erkek “özneye” ilintili bir yer edinme çabasıyla sınırlı kalacaklarını fark ederek dikkatleri bu noktaya çekmişler, kadını söylem olarak baskı altına alınmasının onun tarih boyunca gelen suskunluğuyla ve pasifliğiyle ilişkisini vurgulamışlardır. Kadınların erkek dili içinde nasıl kaybolduğuna ve boğulduğuna, kendi dillerine sahip olmanın ne kadar önemli bir durum olduğuna çarpıcı bir örneği, F. Berktay şöyle aktarmıştır: bir tür yazı “Çin’in Hunan eyaletinin dağlık bölgelerinde kadınlar tarafından yaratılmış ve yalnızca onlar arasında kullanılmış. Kadınlar yüzyıla yakın bir süre boyunca bu yazıyı yelpazelerinin, başörtülerinin, mendillerinin üzerinde birbiriyle iletişim kurmak, dayanışmalarını güçlendirmek için kullanmışlar.” (Berktay,1994,s.12) Görüldüğü gibi dil, zaman zaman öyle bir baskı yaratmıştır ki kadınlar kendilerini ifade etmek, adeta “nefes almak” için bu yollara baş vurmuşlardır. Bu gerçekler ışığında ataerkil düzenin getirdiği eril dilin “babanın dili” olduğuna birçok farklı açıdan yaklaşan düşünür olmuştur. Örneğin, Freud böyle bir eril dil oluşumunu “doğal” olduğuna inanır. Çünkü ona göre zaten kadın biyolojik olarak “eksiktir”. Bu nedenle erkeğin etkin, kadının pasif olması ve bunun dile yansıması da normaldir. Böylece kadının “pasif, sakin, uysal” gibi sıfatlarla, erkeğin “aktif, saldırgan” gibi sıfatlarla tanımlanması da ona göre olağan bir süreçtir. Kendindeki eksikliğe karşı babanın/erkeğin üstünlüğünü öğrenen kız çocuğu için onun her davranışı da “örnek alınacak” davranıştır. Bunun içine dil de dahildir tabii. Psikanaliz kuram, dil edinim sürecini böylelikle biyolojik farklılıklara bağlamış olmaktadır. (Segal,1990,s.118-119) Freud’ un bu görüşleri daha sonra feminist eleştirinin de temeli olmuştur. Çünkü psikanaliz kurama göre dil, erkeğe avantaj sağlar ve kadını kendi dünya görüşünü yaratmaktan alıkoyar. Freud’un söyledikleriyle paralel olarak Lacan, çocuğun babanın soyadından kocanın soyadına geçtiği için kendi kimliğine sahip olamadığını iddia eder.Çocuk deneyimlerini kazanırken bunun “babanın diliyle” yapacağından bir taraftan erkek egemen söylemin iktidarı altına girmiş olur. Lacan, bu nedenle erkek ve dişiliğin basmakalıp roller kümesiyle değil söylemsel pratiklerin etkileriyle bağlantılı olduğunu vurgular. (Segal,1990,s.127)

Freud ve Lacan’ın ortaya attıklarını kendi kuramlarına temel olarak alan Fransız Feminist eleştirisi kuramcıları Helene Cixous, Luce Irigaray, Julia Kristeva kadına özgü söylemi ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır.(Humm,1994,s.139) Onlar da

kadının biyolojisiyle, kadın söyleminin bağlantısı üzerinde durmuşlardır. Bu feminist düşünürler yapısökümcü bir yaklaşımla, dilin öğrenilme süreçlerine değinerek ataerkil dilin yapısının bozulması gerekliliği üzerinde durmuşlardır. Çünkü onlar da dil ile kadının ezilmişliğinin doğrudan bağlantılı olduğunu savunmuşlardır. Dilin, erkeklerin dünyayı kendilerine mal etmede bir araç olduğu konusunda anlaşp kadının kendi dilini kullanması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu kuramcılar ikili karşıtlıkları (kadın/erkek,ölüm/yaşam,doğa/kültür,duygu/akıl gibi) ele almışlar ve bu ikili karşıtlıkların, özellikle kadın/erkek karşıtlığının yarattığı hiyerarşiyi yıkmak gerektiğini iddia etmişlerdir.Çünkü bu karşıtlık tamamen ideolojiktir ve onun getirdiği sonuçlar gerçeği yansıtmazlar. Bu karşıtlıklar daima erkeği pozitif, kadını negatif bir değer olarak yansıtırlar. (Moran, 1991,s.260)

Erkeğin denetimindeki dilin, kadının bir “özne” olarak varolmasına yani onun ayrı bir temsil olmasına engel olduğunu söylerler. Böylece bu da S. De Beauvoir’ın ortaya attığı “öteki” kavramını dilsel olarak da destekler. Bir anlamda kadın “konuşmanın da “ötekisi”dir.”(Humm,1994,s.140) Cixous bu dilsel ötekiliğin nasıl bir baskı aracı olduğunu şu sözleriyle vurgulamaktadır: “varolur olmaz bir dil içine doğarız ve dil bizimle konuşur, kendi yarasını, bir ölüm yarasını bize zorla kabul ettirir.” (Cixous,1981,Akt.Donovan,1997,s.215) Bu kuramcıların öne sürdükleri gibi erkek dil üzerinden aslında kadının varlığını tümünden görünmez kılar ve bu görünmezlik içinde kadının kendi ideolojisini üretmesi beklenemez. Fransız feminist kuramcılardan başka, dili araştırmalarının merkezine alanlar Radikal Feministler olmuşlardır.Tüm ataerkil geleneğin radikal bir biçimde altüst edilmesi gerektiğini savunan bu feministler, dili de radikal bir biçimde dönüştürmek gerektiğini savunmuşlardır.En önemli temsilcileri de bu konudaki iddialı çalışmalarıyla Mary Daly olmuştur. Gyn/Ecology (1978) adlı çalışmasında bu konuyu iyiden iyiye değerlendiren Daly de dil ve gerçeklik tartışmalarını odak noktası yapmış, ataerkinin yıkılması için de radikal bir biçimde yapısal çözümlenmeye uğratılması gerektiğini savunmuştur. Daly’e göre sözcük denetimi erkeğin elinde olduğundan, kadın bunun karşısında zayıf bir söylemle kalmış bu yüzden kendi gerçekliğini oluşturamamıştır. (Akt.Humm,1994,s.335) Erkeğin dil üzerindeki denetimi, kadını adeta köşeye sıkıştırmış olmaktadır. Kadın, erkek söylemleri içinde yok olup gitmiştir. Bu nedenle Mary Daly hem ataerkilliğin, hem de dilin tarihsel gelişimini bir arada düşünerek

kelimelerin oluşum sürecine geri dönülmesi gerektiğine vurgu yapmış olmaktadır.Çünkü ona göre bugün mevcut eril bazı sözcüklerin kökenine gidip onların dişliliğini ispatlamak gerekmektedir. Burada hemen bugün dilbilimcilerin fikir birliğinde olduğu, anlambilim çalışmalarının bir alt alanı toplumsal anlambilim ya da cinsiyetlendirilmiş anlambilim çalışmalarını hatırlamak yerinde olacaktır. “Toplumsal anlam”, toplum tarafından “sözcük kullanıldığında lehçe, zaman, alan, ilişki, kiplik, bireysellik...gibi toplumsal durumlardan birine gönderme yapan” anlam olarak tanımlanır.(Demircan,1990,s.41) Buna örnek olarak “kadın” kavramının anlam alanı içinde bu sözcüklerin nasıl toplumsal anlam kazandıklarına değinmiştir:

“Kadın, hanım, bayan, karı, abla, yenge, sekreter, bebek, hayat kadını, banu, ece, avrat, dadı, kraliçe, cariye,v.s.” (Demircan,1990,s. 41)

Mary Daly de bugün dilbilimcileri bir alt alan olarak bahsettiği bu toplumsal anlamı çok önemli bularak kelimelerin ilk çıkış noktalarına dönüp yeni alanlar ortaya çıkarmanın gerekliliğini savunmuştur. “Cadı, kocakarı, şirret,” gibi kelimelerin eril dilin yarattığı olumsuz imgeler olduğu, bunların tersine çevrilebileceği görüşüyle kadını güç kazanabileceğini söylemiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde aslında “dil” bir anda tüm toplumsal cinsiyet çalışmalarının çıkış noktası da olabilir. Çünkü kadını olumsuzlayan sözcük ve ifadelerin başlangıcına gidilerek tüm kadın-erkek ilişkileri ve insanın yaşam biçimleri, deneyimleri ve değerlerine ulaşılabilir. Daly’nin radikalliği, erkek egemen dili işlemez hale getirmek istemesindedir. Eril dilin karşısına kadın dilini koymayı reddeden Daly’e göre “Feminist eleştirinin amacı,erkek gücüyle anlaşma yapmak değil onun yerine geçmek”tir. (Akt.Humm,1994,s.335)

Dale Spender da “Erkeğin Ürettiği Dil(Man Made Language)” adlı yapıtıyla dil ve kadının ezilmişliği arasındaki bağlantının feminist çalışmaların odak noktası olması gerektiğini vurgulamıştır. O da, bir anlamda Daly’nin destekçisi olarak, dilin cinsiyetçiliğine dikkat çekmiştir. (Akt.Humm,1994,s.31) Toplumun her alanında dilsel olarak erkeğin “norm” alındığını söylemiş kadını bu dil karşısında negatif bir kategorinin içinde yer aldığını dile getirmiştir. Eril dil, yanlı olarak kadını olumsuz sözcüklerle aşagılamış, baskı altına almış ve hatta yok saymıştır. Gerçeklikle dilin

birbiriyle olan sıkı bağlantısı düşünülünce bugünkü gerçekliğin taraflı bir gerçeklik olduğu, bir cinsin(erkeğin) lehine yansıma bulduğu açıktır.

Bu çalışmalarla başlayıp gelişen “erkek egemen dil” söylemi bugün feminist çalışmalar içinde önemli bir yer tutmaktadır. Hem kadın araştırmaları hem de dilbilim çalışmaları içinde kabul gören bir yaklaşım olmuştur. Artık “cinsiyetçi dil” , toplumdilbilim çalışmalarının bir alt alanı olarak kabul görmektedir ve kadın ve erkeği eşitsiz bir biçimde yansıtan, cinslerden birini dışlayan ve önemsiz gösteren ifadelerin bütünü olarak tanımlanabilir . Bu tanım içinde, “cinslerden birini” demekle çok tarafsız bir ifadeye yer vermiş olsa da, bu “cinsiyetçi dilin” kadınların aleyhine olduğu bilinmektedir. Diller, toplumlarının değerlerini ve gerçekliklerini yansıttıkları için, aslında dillerin yapısı; sözcükler, atasözleri, edebi eserler, deyimler incelenerek, toplumun kadın erkek ilişkileri ve kadını ve erkeği koyduğu yerler hakkında çok kapsamlı bilgilere sahip olunabilir. Örneğin, “Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin” gibi bir atasözünden kadına verilen değeri ya da “elinin hamuruyla erkek işine karışma” sözünden kadın ve erkeğe bakış açısını görmek hiç de zor değildir. Bireyler içine doğdukları toplumun dilini edinmeye başladıkları andan itibaren duydukları genellemeleri, gerçek olarak algılamakta ya da en azından gerçeklere belli önyargılarla yaklaşmaktadırlar. Örneğin, Türkçe’deki bir başka örnek olan “Evi, ev eden avrattır” atasözü ile “er olan ekmeğini taştan çıkarır” atasözlerine bakacak olursak, Türk toplumunda kadını yerinin ev olduğunu, erkeğin ise para kazanan olduğunu anlamak işten değildir. Bunlar ve bunlara benzer bir çok söz ve deyiş tecrübelerden ve yaşam biçimlerinden dile yansımıştır. Bu tür söylemlerin olduğu dilin içine doğan kişi de bunları duyarak yetiştiğinde kadın ve erkek olarak yerinin ne olduğu konusunda önyargılara da sahip olacaktır.

Önce erkeğin ve kadının farklı olanlara ait hale gelmesi, sonra erkeğin yazmak, okumak, bilmek, konuşmak gibi eylemleri kendine mal etmesiyle kadının dünyası ve dolayısıyla dili iyice sınırlandırılmıştır.. Cinsiyetçi dil kullanıldığı sürece kadın ve erkek arasındaki fark yeniden üretilmektedir.Bu fark sonradan yaratılmış ve dille pekiştirilmiş bir fark olduğundan, feministler bu konuya sert bir biçimde yaklaşarak önlerinde en büyük engel olarak duran dilin, kadının konumunun çok yavaş değişmesine neden olduğuna dikkat çekmişlerdir. Feministler için dil şu iki açıdan büyük bir engel teşkil etmektedir:

- 1- Dil, erkeğin aracı haline gelmiştir.
- 2- Erkek, bu aracı istediği biçimde kullanır.

Bunlardan birincisi,kadının varlığını tamamen yok sayan yani bir anlamda onları görmezden gelen ifadelerdir. Bu ifadeler onların varlığı reddettiğinden bu kadının kendisine toplumda ve dilde bir yer edinme çabasına zarar vermektedir.Dil, erkeğin aracı olduğuna göre, onun deneyimlerini, düzenini ve dünya görüşünü yansıtmaktadır.Bu da kadınların kendisini “anlatmasına” engel teşkil etmektedir. Örneğin, bazı toplumsal alanlarda sadece erkek varlığının olması dile “siyaset adamı, bilim adamı, insanoğlu” gibi kavramların oluşması biçiminde yansıyacaktır. Benzer biçimde İngilizcede ‘de deneyimlere dayalı olarak’ man-made”(insan yapımı) “mankind”(insanlık) gibi sözcükler yerleşmiştir.Bunların benzerlerini başka dillerde de görmemiz mümkündür. Böyle söylemler içinde de kadının kendi varlığını göstermesi kolay olmamaktadır. Bu nedenle de kadınların erkeklerin alanına girmeye başladığı zamanlarda kadına ait kelimeler olmadığından ya bu kadınlar yok sayılmış ya da cinsiyetleri özellikle belirtilerek sunulmuştur. Örneğin, kadınların politikada yer almasıyla “siyaset adamı” gibi ifadeler onları kapsamada yetersiz kalmıştır. Bu kez de “kadın siyasetçi” biçiminde ifadeler ortaya çıkmaya başlamıştır ki bu da feministler açısından sorunlu bir ifade biçimi olarak görülmektedir. “Kadın siyasetçi” biçimindeki bir ifade olmakta, kadının işinden çok cinsiyetine vurgu yapar bir hal almakta, işi yapanın cinsiyeti özellikle belirtilmiş gibi bir algı yaratmaktadır.

Feministlerin ikinci odak noktası, erkeğin, dilin sahibi olunca onu istediği biçimde kullanma hakkına da sahip olduğu gerçeğidir. Feministler özellikle bu vurguyu yaparak dilin erkek lehine, sonradan biçimlendiğini, kadınların dil aracılığıyla erkeklerin istediği biçimde sunulduğuna dikkat çekmiştir. Örneğin, kadınlar için söylenen sözlerin ve bunların içerdiği negatif anlamların zaman içinde, kadının ikincilliğinin yerleşmesi ve küçümsenmesiyle ortaya çıktığı görülmektedir. Kadınlar küçümsenmeye başladıkça onların sözleri de hafife alınmış, erkek eksiksiz insan olarak görülünce “kadın ve kadınlığa özgü sayılan her şey, çoğunlukla dilde olumsuz yönde değerlendirilir ya da romantikleştirilir” (Segal,1987,s.49) olmuştur.

Örneğin “ metres, ev kızı/kadını” gibi kadına ithaf edilen aşağılayıcı ifadelere, erkekler tarafından zaman içerisinde anlam kazandırılmıştır. İngilizce’deki “Man”(adam) sözcüğü de buna bir örnektir. Bu sözcük de tarihsel olarak aslında

Latince'deki Homo(insan) sözcüğüyle eş anlamlyken, zamanla anlam daralmasına uğrayarak sadece “erkek insanı” temsil eder olmuştur ki bu da toplumsal gelişmeyle doğrudan bağlantılıdır. “İnsan” zaman içinde sadece “erkek” olarak görülüp kadın “insan” bile sayılmaz hale gelince bu kelime de doğal(!) olarak bir anlam daralmasına uğramıştır.

Dil böylesine taraflıyken, feminist ideoloji “dil” araştırmalarından bağımsız düşünülemez. Feminist ideoloji bunu göz ardı etmenin , bu ideolojinin her zaman eril bir söylemin içinde sınırlı ve aldatıcı bir biçimde kalmak olacağını vurgulamıştır. Dil, düşünce, gerçeklik, iktidar gibi kavramlar hep bir arada, birbirini tamamlar nitelikte kavramlar olduğundan, feminizmin dil konusunu her türlü feminist çalışmanın içine dahil etmesi olağandır. Çünkü ancak bu biçimde Dale Spender’ın hepimiz adına düşündüğü hedefe ulaşılabilir. Onun ülküsü, “erkeklerle kadınların kendi cinsiyetleri üzerinde etkili olmasıdır”(Spender,1980,Akt.Segal,1987,s.53)

c. Kadın ve Erkek Arasındaki Konuşma Farklılıkları:

Kadın dil aracılığıyla belli kalıplar içine yerleştirilince, bu kez de dilde cinsiyetçiliğin bir başka boyutu ortaya çıkmış olmaktadır. Kadın kendine ait bir dille kendini ifade etmekte zorlanınca, kendine güvenini yitirmiştir. Diğer taraftan erkekler eril bir dilin güvencesiyle bu alanda da kendilerini rahat hissetmişlerdir. Bu da dilde cinsiyetçiliğin bir başka boyutu olan kadın-erkek konuşmalarındaki farklılıkları ortaya çıkarmıştır.

Erkekler ve kadınların konuşmaları arasında belirgin farklılıklar olduğu araştırmacılar tarafından birçok kez dile getirilen bir konudur. Kadınların ve erkeklerin seçtiği sözcüklerden, konuştukları konulara, kurdukları cümlelerden, geribildirimlerine kadar bir çok dilsel davranışlarının birbirinden farklı olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar o kadar belirgindir ki bu konuda çalışmalar yapan Deborah Tannen, bunu “farklı lehçeler yerine farklı cinsiyetçeler (genderlects) konuşulmakta olduğu söylenebilir” diyerek vurgulamıştır. (Tannen,1997,s.29)

Kadınlarla erkekler arasındaki konuşma farklılıkları şu maddeler altında toplanabilir:

- Kadınlar daha çok küçültme ekleri (-cik,-cık) daha çok pekiştirme sıfatları, daha çok duygu anlatan sözcükler kullanırlar”. .(Sözer,1993,s. 98)
- Kadınlar daha nazik konuşmaları tercih ederken erkekler daha çok küfür kullanırlar.(Sözer,1993,s. 99)
- Kadınlar erkeklerden daha çok daha fazla geribildirim verirler.(Hımm, evet gibi sözcüklerle dinlediklerini belli ederler.(Tannen,1997,s.122)
- Kadınlar daha çok soru ve öneri cümleleri kurarlar. Erkekler daha emirvari cümlelere başvururlar.
- Kadınlar daha kişisel konular konuşurken, erkekler daha genel konular seçerler..(Wareing,yay. haz. Singh, 1999,s.89)
- Kadınlar daha çok, erkekler daha az konuşurlar.
- Kadınlar daha çekimser,erkekler daha kendilerinden emin konuşurlar.
- Erkekler kadınlardan daha yüksek sesle konuşurlar.
- Erkekler sohbeti yönetmeye kadınlardan daha eğilimlidirler.(Illich,1999,s.170)

Peki, neden böyle genellemeler vardır ve bunların gerçeklik payı nedir?

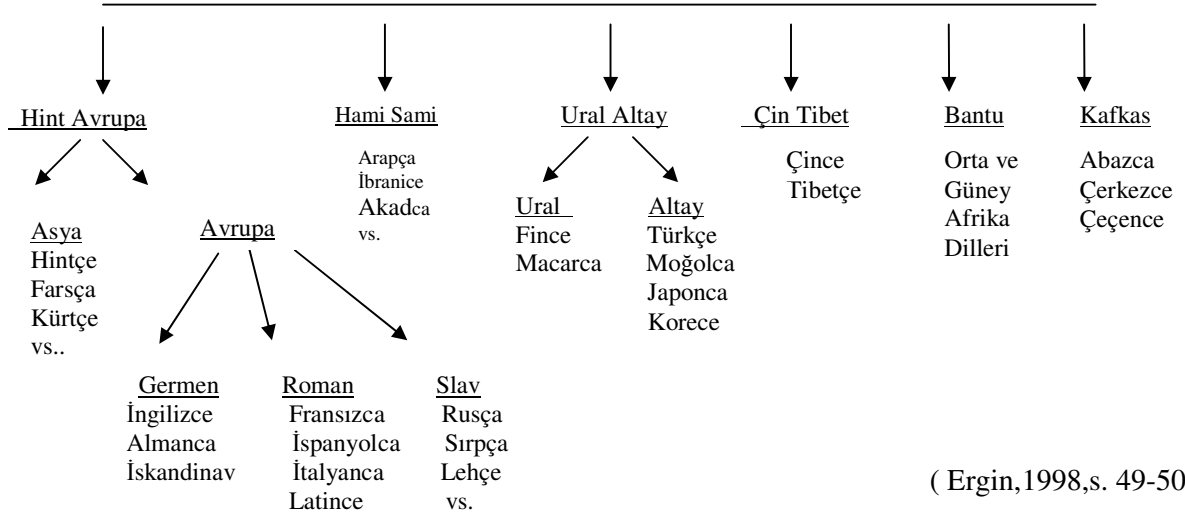
Feministler, kadın erkek konuşmaları arasındaki bu farklılıkları araştırmışlar ve gerçekliği olanlar ve olmayanları nedenleriyle ortaya çıkarmışlardır. Kadınların, kendilerini ifade edecek bir dil “kadın dillerinin” olmaması onları dili kullanma konusunda tereddütlü kılar. Bu nedenle kendilerindeki bu güvensizlik duygusu nedeniyle daha çekimser ve öneri cümlelerine yatkın konuşurlar. Kadınların daha nazik ve küfürden uzak konuşması onlardan beklenen toplumsal rollerinin bir uzantısıdır. Kadın her davranışına olduğu gibi konuşmasına dikkat etmeli, sözcüklerini seçerek kullanmalıdır. Kadınların erkeklere göre daha kişisel ve duygularını ifade etmeye yönelik konuşmalar yapmasına da şaşmamalı. Çünkü kamusal alan ve akıl erkekle özdeşleşip ona ait olduklarından bu konuları değil, kendileri ve duyguları hakkında konuşacaklardır. Kadınların daha fazla konuştuğu ise erkeklerin kadınları susturmak için toplumsal olarak kurguladıkları bir abartılı ifadedir. Kendi işlerine karışılmasından hoşlanmayan erkek kadına susmayı bir “erdem” olarak sunup konuşmaya kalktıklarında böyle bir genellemeyle onları aşağılayacaktır. Sonuçta, görüldüğü gibi en başa dönülmektedir. Ataerkinin baskısı

altında eril bir dil içinde yer bulmaya çalışan kadın, ancak onun “izin verdiği” biçimde konuşacak, tüm davranışlarını olduğu gibi dilsel davranışlarını da onun etkisi altında biçimlendirecektir.

II. DİLLERDE CİNSİYETÇİLİK

1. Dil Aileleri Ve Cinsiyetçilik:

Bugün dünyada konuşulan 6000 kadar dil bulunmaktadır. Bu dillerin dışında da artık kullanılmayan (Latince, Pusça, Osmanlıca gibi.) ya da yapay olan (Esperanto) daha birçok dilden söz etmek mümkündür. Bu diller seslerinin ve kurallarının benzerliklerine, o dili konuşan insanların kültürel denkliklerine ya da coğrafya olarak yakınlıklarına göre sınıflanıp dil ailelerini oluşturmaktadırlar. Çeşitli kaynaklarda küçük farklılıklara rastlansa da diller en temel olarak aşağıdaki biçimde sınıflandırılabilirler:

(Ergin,1998,s. 49-50)

(Şekil-2: Dil Aileleri)

Bu tabloda en büyük dil aileleri ve onların ana kolları verilmiştir. Ama elbette ki konuşulan bütün diller bir dil ailesine dahildir. Aynı dil ailesine mensup dillerin aynı kökenden hatta aynı ilkel dilden türediği kabul edilmektedir. Bu dillerin özellikleri temel olarak aynıdır. Bazen ortak kelimeler, ortak dilbilgisi kuralları bazen de paralel deyim ve atasözleriyle şaşırtıcı özellikte benzerlik gösterirler.

Dil, kültürün aktarım aracı olduğuna göre bu diller arasındaki benzerlik ve farklılıkları incelerken bir taraftan onların kültürleri, dünyayı algılayış ve yaşayış biçimleri, değerleri hakkında da fikir sahibi olmaktayız. Bu nedenle diller toplumlar

hakkında bilgi edinmek için önemli birer araçtır. Dilleri incelediğimizde ortaya çıkarabileceğimiz sosyal gerçekliklerden biri de kadın - erkek ilişkileri ve her ikisinin de toplum içindeki konumlarıdır. Kadının hemen her toplumda, bir biçimde, ikincil görüldüğünü belirtip bunun dille ilişkisine değinmiştik. Dil ailelerine ve tek tek dillerin özelliklerine bakıp bu dillerin toplumlarının kadını koyduğu yer ile kadının dilde bulunduğu yer arasındaki ilişki hakkında ne diyebiliriz?

Dünya dillerinde cinsiyetçilik bazen dilbilgisi kurallarında, bazen sözlüklerde ve hemen hepsinin deyim ve atasözlerinde olmak üzere çeşitli biçimlerde görülmektedir. Birkaç istisna dışında aynı dil ailesine mensup dillerin diğer açılardan olduğu gibi cinsiyetçilik açısından da benzerlik olduğunu görmekteyiz. Örneğin, Hint-Avrupa dil ailesine baktığımızda birkaç istisna (Örneğin İngilizce) dışında hemen her dilin dilbilgisel açıdan cinsiyetçi olduğunu, Ural- Altay dil ailesinin ise dilbilgisi açısından değil de, sözcükler, deyimler ve atasözleri gibi yönleriyle cinsiyetçi oldukları görülmektedir.

2. Sözcükleri Eril ve Dişil Olarak Sınıflayan Diller:

a. Hint-Avrupa Dil Ailesinde Dişillik ve Erillik:

Hint-Avrupa dil ailesi, kapsam bakımından en büyük dil ailesidir ve değişik coğrafyalardan dolayısıyla kültürlerden dilleri içine almaktadır. Ancak bu dillerin en belirgin ortak özelliği birkaç istisna dışında kelimeleri dişil(feminen) ve eril(maskülen) olarak gruplamalarıdır.

Hepsinin kökeni Latin dili olan Avrupa kolunun Roman dilleri grubuna ait İspanyolca, Fransızca, İtalyanca gibi diller bütün kelimeleri eril ve dişil olarak ayırmaktadırlar. Aslında Latince’de bir de her iki gruba da dahil olmayan “nötr” kelimelerde bulunmaktadır. Ancak bu saydığımız diller zamanla bu özelliğini kaybedip sadece eril ve dişil olmak üzere iki gruba kelimeleri sınırlamışlardır. Bu diller isimleri dişil ve eril olarak ayırmışlar ve bu isimlerle birlikte kullanılan diğer sözcükleri de (sıfat, edat vs.) onlara bağlı olarak dişilleştirmekte ya da erilleştirilmektedirler.

Aynı kökten gelip oldukça benzer özellikleri olan İspanyolca ve Fransızca'da cinsiyetçi dilbilgisi şu biçimlerde karşımıza çıkmaktadır:

Fransızca :		İspanyolca:	
<u>Eril</u>	<u>Dişil</u>	<u>Eril</u>	<u>Dişil</u>
<u>Özneler:</u> il	elle	<u>Özneler:</u> él	ella
<u>İsimler:</u> Paix (barış)	luna (ay)	<u>İsimler :</u> Vestido(elbise)	corbota(kravat)
<u>Edatlar :</u> le	la	<u>Edatlar:</u> el	la
(Hazneci,Güler,1992,s.34/42)		(Eisenberg , 1985 , s.189-196)	

Yukarıda birkaç örneğini gördüğümüz gibi kelimeler mutlaka bir cinsiyetle belirlenmişlerdir. Diğer Hint-Avrupa dil ailesine dahil dillerde de benzer biçimlerde kelimelerde cinsiyet ayrımına rastlanmaktadır. Bu dillerde kadın ve erkek keskin bir biçimde iki ucu temsil etmekte ve böylelikle varolan her şey onlara göre gruplanmış olmaktadır. Kadın ve erkek için aynı dil içinde adeta farklı diller kullanılmaktadır. İsim olan sözcüklerin dişil ve eril oluşuna göre diğer sözcüklerde değişmektedirler. Örneğin;

Le	<u>pantolon</u>	bleu	(mavi pantolon)
↓	eril	↓	
eril		eril	

O zaman önemli olan isimlere verilen cinsiyetlerdir. Çünkü diğer sözcükler onlara göre değişmektedir. Peki, bu isimlere bu cinsiyetlerin yüklenmesi neyin göstergesidir? Bu durum kültürle göre nasıl değişiklik göstermektedir?

Dil; kültürden, dünyayı algılayış biçiminden ve deneyimlerden etkilendiğine göre insanların sözcüklere isim vermede bu birikimlerinin etkili olduğu kuşku götürmez. Dillerde sözcüklere eril/dişil atfında bulunulması bazen sadece rastlantısal gibi görülse de bunların kültürle ilişkisi çok yakındır. Doğal olarak dişi ya da erkek olan sözcüklerin dışında ilk bakışta bağlantı kurması zor gibi gözükken sözcüklerin de eril/dişil olarak tanımlanması tamamen kültürel algılara göre değişmektedir. Örneğin, İspanyolca'da "el chico"(erkek çocuk) sözcüğünün gönderme yaptığı nesnenin

“erkek” olmasından dolayı “eril” olması daha anlaşılırken, Almanca’da araba markalarının “eril” olması, İngilizce’de gemilerin “dişil” kabul edilmesi ya da Latince’de yer ve ağaç isimlerinin “dişil” olarak görülmesi biraz daha etimolojik ve kültürel araştırma gerektiren bağlantılardır. Bu dillerde bu sözcüklerin dişil ve eril olarak belirlenişi o kültürün, o varlıkları ya da nesnelere özdeşleştirdikleri kavramlarla ilintilidir ki bu da zaman ve algılarla belirlenir.

Hint dillerinden “Sirmouri” dilinde kelimeler dişil ve eril olarak ayrılmakta ve “-a” ile biten kelimeler eril, “-i” ile biten kelimeler dişil olarak belirlenmektedir. (Sharma, 2002) Fakat burada ilginç olan ve asıl önemli olan nokta ise şudur:

Bu dilde “-i” ile biten yani dişil olan kelimeler daima küçük boyutlu nesnelere, “-a” ile biten eril kelimelerde daima büyük boyutlu nesnelere temsil ederler. Bu örnekler bize sözcüklerin dişil ve erilliği ile kadın ve erkeğe atfedilen özelliklerin birbiriyle ilintili olduğunu ve bu ikisinin birbirini sürekli bir biçimde etkilediğini göstermektedir. (Sharma,2002)

b. Diğer Dil Ailelerinde Dişillik ve Erillik:

Büyük bir aile olan Hint - Avrupa dil ailesi dışında İbranice, Arapça gibi Hami-Sami dil ailesine ait diller, Kafkas dilleri, Orta ve Güney Afrika’da kullanılan Bantu dilleri ile Aborjin ve Papua Yeni Gine dilleri de kelimeleri dişil ve eril diye ikiye ayırmaktadırlar.

Sami dilleri isimleri, sıfatları ve zamirleri eril ve dişil olarak ayıran Hint-Avrupa dillerinden farklı olarak ayrıca fiilleri de öznelere göre cinsiyetlendirmektedir.

Bantu dilleri kelimeleri eril ve dişili de içine alan 22 ayrı isim grubuna ayırırken, Kafkas dilleri de kendi içinde çeşitlilik göstererek iki, dört ya da sekiz ayrı gruba ayırmaktadırlar.

Sözcükleri eril ve dişil olarak ayırırken yine “kadınsı” ve “erkeksi” özellikleri dikkate alan dillerden biri de Papua Yeni Gine’de kullanılan Alambak dilidir. Bu dilde de eril olan kelimeler erkeklerin yanında uzun, büyük ve sivri olan nesne ya da canlılardır. Örneğin, timsah, yılan, ok, mızrak ve uzun ince ağaçlar eril gruba

dahildir. Dişil olan kelimeler de kadınların yanısıra kısa, geniş, küçük olan nesne ve canlılardır. Örneğin, kurbağa, kısa boylu ağaçlar, kaplumbağa, kalkan gibi.

Özetlemek gerekirse; sözcükleri eril ve dişil diye ayıran dillerde bu eril ve dişiliğin tesadüfi olmadığı kadın ve erkeğe kültürün bakış açısı, bu cinslere atfettiği roller ve bazen de onların fiziksel özellikleriyle ilişkilendirildiği görülmektedir ki bu da kültür ve dilin birbiriyle nasıl sıkı sıkıya ilintili olduğuna ve kültürlerdeki toplumsal cinsiyetin dillere nasıl yansıdığına bir örneğidir.

3. Sözcükleri Eril ve Dişil Olarak Sınıflamayan Diller:

a. İngilizce’de Cinsiyetçilik:

Hint - Avrupa dil ailesinde olan ve çok sayıda insan tarafından kullanılan Rusça, İskandinav dilleri ve Yunanca gibi diller de kelimeleri benzer ilişkilendirmeler sonucu dişil ve eril olarak ayırt etmektedirler. Ancak Hint - Avrupa dil ailesinin Germen dilleri grubundan olan İngilizce diğerlerinden farklı olarak kelimeleri dişil ve eril biçimde ayırma özelliğini zaman içinde kaybetmiştir. Ancak elbette ki bu özelliğinin olmaması onun cinsiyetçi özellikleri olmadığını göstermez. İngilizce’de cinsiyetçilik en belirgin olarak “zamirler” aracılığıyla göstermektedir. Üçüncü tekil şahısı (o) anlatan erkek ve dişi için ayrı sözcükler (he-she) bulunmaktadır. Örneğin, Türkçe, Yunanca gibi böyle bir zamir ayrımı olmayan dillerin yanında İngilizce bu özelliğiyle sıklıkla cinsiyet ayrımı yapan ifadelerle doludur. Kamp kurallarını anlatan bir yazıdaki ifade şöyledir:

“ Each camper must pitch his own tent” (Flannagan, 2000)

Bu yönerge hem kız hem erkek öğrencilere verilmiş olduğu halde “his” zamiri kullanılarak yönergenin erkek öğrencilere verilmiş olduğu ve kız öğrencilerin yok sayıldığı izlenimi vardır.

İngilizce’de cinsiyetçiliği yansıtan diğer bir durum ise “man” (adam) sözcüğünün kullanımınıdır. Örneği, meslek adları, bu mesleği yapanların yani kamusal alana ilk çıkanların erkekler olması nedeniyle “man” sözcüğüyle birleşerek türetilmiştir. Bugün ise bu mesleklere dahil kadınlar olsa da bu sözcükler onların kendilerini ifade etmesinde yetersiz kalmaktadır.

Postman (Postacı)/ Fireman (İtfaiyeci)/ Dustman (Çöpçü) gibi.

Bu meslekleri yapan kadınlar mesleklerinden konuşurken mutlaka cinsiyetlerini de belirtmek durumunda kalırlar oysa ki erkekler için zaten yeterli bir ifade biçimidir.

“Man” sözcüğünün tüm insanları kapsayacak biçimde kullanılma geleneği nedeniyle kadın adeta kendisini bu “insanlığın” içinde görmekte zorlanmaktadır.

Manpower (insan gücü)/ Manmade (insan yapımı) gibi ifadeler içinde akla gelenin “erkek” cinsi olması hiç de şaşılacak bir durum değildir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin dağılımı ve bazı mesleklerin erkeklere, bazı mesleklerin kadınlara daha uygun olduğu yönündeki bakış açısı da dile yansımaktadır. Doktorların, profesörlerin, cerrahların erkeklerden oluştuğu, hemşirelerin; anaokulu öğretmenlerinin, bakıcıların kadınlardan oluştuğu geleneksel davranış ve düşünce biçimi dilde de yer bulmaktadır. İngilizce’de “doctor, professor, surgeon” (doktor , profesör, cerrah) kelimeleri aslında hiçbir cinsiyetçi imaya sahip olmasa da bu meslekleri yapanların çoğunlukla erkekler olduğu basmakalıp yargısı nedeniyle bu meslekleri yapan kadınlardan bahsederken cinsiyetlerinin mesleklerinin önüne eklendiği sıkça görülen bir uygulamadır. Diğer taraftan aynı durum “nurse, babysitter” (hemşire, bebek bakıcısı) gibi nötr olan ancak çoğunlukla kadınların görevi olarak görülen meslekler için de geçerlidir. Bu mesleklerin de önüne, erkek tarafından yapılıyorsa cinsiyet belirten sözcük mutlaka eklenmektedir.

“Doctor- Lady doctor (doktor-kadın doktor)

Professor-Woman professor (profesör- kadın profesör)

Nurse- Male nurse (hemşire- erkek hemşire)

Babysitter-Male babysitter (bakıcı- erkek bakıcı)” gibi.

(Wareing, yay. haz. Singh,1999,s.80)

Bu ifadeler bu cinsel rollerin kadın ve erkeğe göre ayrıldığını ve aksinin “norm” dışı olduğunu ima eden örneklerdir.

İngilizce’de cinsiyetçiliğin kelimeler bazında diğer bir biçimi de her iki cins için aynı anlamı ifade eden nötr kelimelerin kadın için kullanılanlarının zaman içinde olumsuz bir anlama dönüştürülmesi yönündedir.

Örnek 1: “Master” (efendi) / “Mistress” (hanım)

(Redhouse , 1997, s.605/628)

“Master” kelimesi zaman içinde erkek için “patron” anlamında kullanılır olmuştur. Bu da erkeği yücelten “güçlü, sahip olan” anlamlarında olumlu bir sözcük halini almıştır. Oysa ki “Mistress” kelimesi “hanım” anlamındayken zaman içinde negatif anlamlar kazanarak “ev kadını” hatta “metres” anlamında kullanılır olmuştur.

Örnek 2: “bachelor” (evlenmemiş erkek) / “spinster” (evlenmemiş kadın)
(Redhouse , 1997, s.63/935)

“Bachelor” sözcüğü “evlenmemiş erkek” anlamında tamamen nötr bir anlamda kullanılırken, “spinster” sözcüğü “evlenmemiş kadın” anlamında nötr bir kelime olmasına rağmen küçümseyici bir anlam kazanarak “evde kalmış kız / kız kurusu(!)” gibi anlamlarda kullanılır olmuştur.

b. Ural-Altay Dil Ailesinde Cinsiyetçilik:

Ural - Altay dil ailesindeki diller de İngilizce gibi kelimeleri eril ve dişil olarak sınıflandırmamaktadır. Bu nedenle dilbilgisi açısından cinsiyetçi diller olarak tanımlanmazlar. Sözcükler eril ve dişil olarak ayrılmadığı gibi üçüncü tekil kişi olarak kullanılan zamir de (o) kadın ve erkeğe göre ayrılmamaktadır. Örneğin, Fince ve Macarca’da zamirler, eril ve dişil değil de insanlar ve cansızlar için olmak üzere ikiye ayrılmaktadırlar. Türkçe’de ise böyle bir ayırım olmayıp tüm varlıklar için 3. tekil kişi (o) zamiri ile ifade edilmektedir.

Ancak dilbilgisi bakımından bir dilin cinsiyetçi olmaması o dilin cinsiyetçilikten uzak olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü dil sadece kurallarıyla değerlendirilemez. Dil; kurallarının yanı sıra sözcükleri, atasözleri, deyimleriyle de cinsiyetçi özelliğe sahip olabilir. Görünüşte cinsiyetçi olmayan Ural-Altay dil ailesine ait dillerde de kadını zorunlu rollere iten, onu aşağılayan ve ikincil gösteren ifadeler kullanılmaktadır. Örneğin, bu dil ailesine dahil olan Türkçe’de; “eksik etek” ifadesi onu aşağılarken, “bilim adamı, işadamı” gibi ifadeler de kadının belli alanlarda yer almadığını ima eder.

Bu dil ailesinden Japonca’da ise bu tür benzer cinsiyetçi ifadelerin yanı sıra, kadın ve erkek konuşmasını birbirinden ayıran kullanımlar bulunmaktadır. Örneğin,

“Kadınlar için hoş sözcüğü ‘oishi’, erkekler için ‘umai’ dir. (Sherzer,Bauman,1975,Akt.Illich,1996,s.172)

Görülüyor ki, dilde cinsiyetçilik çok farklı açılardan kendini gösterebileceğinden, dilbilgisi açısından cinsiyetçi olmayan dillerin kültürlerinin cinsiyetçiliğini bu dillerin deyişlerine, edebi eserlerine, yazılı ve görsel basınlarına bu açıdan bir defa daha baktığımızda kolaylıkla görebilmekteyiz. Erkek bakış açısı ve algılayış biçimi sözcüklere yansiyacaktır. Bu nedenle bir biçimde kültürlerin dilleri kadın aleyhine cinsiyetçi öğelerle doludur. Hatta bazı dillerin tamamen erkekler tarafından kullanıldığı ve bu nedenle “erkek dili” olduğu söylenebilir. Örneğin, “Latince aşağı yukarı bin yıl boyunca cinsiyete bağlı, yalnız erkeklerin yazıp okumasını öğrendiği bir dil olmuştur. (Ong,1982,s.135)

4.Türkçe’de Cinsiyetçilik:

Ural - Altay dil ailesine ait dillerden biri olarak Türkçe’nin dilbilgisi açısından cinsiyetçi olmadığından söz etmiştik. Ancak diğer kültürler gibi Türk kültürü de ataerkil bir yapıya sahip olduğundan dilinin de cinsiyetçi öğelerle dolu olması kaçınılmaz olmuştur. Türk toplumu da diğer toplumlardan farksız olarak, kadını ikincil gören ataerkil yaşam biçimine sahiptir ve bu farklı açılardan dile yansımıştır. Türkçe’de eril ve dişil sözcükler ayrımı ya da kadın ve erkek için ayrı zamirler olmaması görünüş olarak dilin daha nötr olmasını sağlasa da bu cinsiyetçilikten uzak olduğu anlamına gelmez. Türkçe’nin cinsiyetçiliğinin dilin varlığını gösterdiği her alanda kullanılan ifadeler dikkatle incelendiğinde ataerkil düzenin yani erkeğin lehine olduğu göz önüne serilmektedir. Dilbilgisi cinsiyetçi olmayan bir dilin;

“İtte vefa olur, avratta vefa olmaz” biçimindeki atasözlerinden kadına güvensizliği,

“AB’nin ağabeyleri Papadopoulos’u ikna etmeye çalışıyorlar” (Yılmaz,Mehmet,Milliyet Gazetesi,2004) biçimindeki gazete metninden kadınları yok saydığı,“5’i kadın 10 kişi öldü” biçimindeki haber başlığından erkeği norm olarak gördüğü çıkarımına varabilmekteyiz

Ya da Türk toplumunun kadına biçtiği rollerin bir edebiyat eserine nasıl yansındığını görebilmekteyiz:

“Evlenmiş olsaydım, Yarabbi! Bir kadın şimdi çoktan kalkmış olurdu. Hiç olmazsa bir mangal; taze, kırmızı. Hiç olmazsa çinko bir ibrik; küflenmiş ihtiyar, kırçıl. Belki bir sahan olurdu. Dışarıda mis kokulu...” (Abasıyanık,1970,s.19)

Bu durumda Türkçe’ de cinsiyetçiliğin atasözleri, medya, edebiyat, günlük dil, argo ve küfür aracılığıyla yaygınlaşıp yeniden üretildiği gerçeğiyle karşı karşıyayız. Türk toplumu da geleneksel erkek ve kadın davranış ve rollerini keskin hatlarla belirlemiş ve bunu dil aracılığıyla görünür ve kalıcı kılmıştır. “Erkeklerin ağlamasının” hoş karşılanmadığı erkek egemen Türkiye toplumunda, bu eylemin kadınlara yakıştırılmasıyla, “anası ağlamak; ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar.” benzeri atasözlerinin ve deyimlerin oluşması doğaldır. (Şimşek,1996,s. 3)

Türk toplumu da kültürle sözü harmanlayarak yarattığı cinsiyetçi diliyle, erkeklerin ülkesinde erkeklerin dilinin hükmetmesi geleneğini devam ettirmiştir. Bir güç aracı olan dil, erkeklerin elinde olunca kadın bu dil içinde kendini bulmaya ve erkekten bağımsız bir kimlik oluşturmakta zorlanmaktadır.

a. “Eril Sözcükler”

Türkçe’de anlam bilgisi açısından cinsiyetçiliğe bakıldığı zaman bazı kelimeler köken olarak erkeklerle ilintili olmasına rağmen erkeğin norm olarak kabul edilme geleneği nedeniyle, bir anlamda “insanı”, “erkek cinsi” olarak görme eğilimi nedeniyle bu kelimelerin kadını da kapsayacak biçimde kullanılmakta olduğu görülmektedir. Daha doğrusu kullanılır gibi görülmektedir ancak bu kelimeler kadını içine almamaktadır. Kadın bu kelimelerin içinde kaybolup tanım dışında kalmaktadır. Türkçe’de köken olarak erkeği ifade eden, kadının görünürlüğüne engel olan ifadelerden en sık rastlanılanları şöyledir:

Örnek-1: Adam: 1. İnsan (TDK,2002, s.11)
 2. Erkek kişi

Sözlük anlamına bakıldığında “insan” sözcüğüyle eş anlamlı görünen kelimenin ikinci bir açıklamasının olması ve bunun sadece “erkek” olması için

çelişkili kısmıdır. Eğer “adam” genel olarak tüm insanları ifade ediyorsa aynı kelimenin ikinci açıklaması “erkek” olmazdı. Çünkü tüm insanların içine hem kadın hem erkek dahilse bu kelimenin “erkek” anlamına gelmemesi gerekirdi. Ayrıca “kadın” kelimesinin sözlükte “erkek veya adam karşıtı” biçimindeki açıklaması da bunun bir ispatıdır. (TDK,2002, s.515) Diğer bir açıklaması da ataerkilliğin ortaya çıkışıyla ilgilidir. “Adam” kelimesi ilk zamanlarda tüm insanlar için kullanılmış olsa bile, erkeğin iktidarının ortaya çıkışıyla norm olarak “erkek” görülmeye başlanmış ve böylece insan olmak, erkek olmakla özdeşleşmiştir. O günden bugüne de bu anlamıyla kullanılır olmuş, ve “adam” “erkek kişi” olarak dile yerleşmiştir. Bu nedenle Türkçe’de bu kelimenin kullanıldığı örnekler kadının varlığını silikleştirmektedir.

adam olmak
adam gibi
adamakıllı
adam başı
adam yerine koymak
adam saymak
adam saymak
adam etmek
adamına göre davranmak
adamına düşmek
adamına çarpmak
adam kaçırmak
devlet adamı
işadamı vs.

Örnek-2: Oğul: Erkek evlat (TDK,2002, s.713)

Bu sözcük, açıklamasında görüldüğü gibi erkekleri anlatan bir sözcüktür. Ancak Türkçe’de bazı sözcüklere eklenerek kullanıldığında genelleme ifade eder biçimde yansıtılmaktadır. Oysa ki bu sözcük sadece açıkça erkekleri içine alır.

insanoğlu
ademoğlu
hinoğlulin
görmemişin oğlu
çapanoğlu
eloğlu vs.

Bu ifadeler kadınları da içerir gibi kullanılsa da sözcüğün anlamı buna izin vermemektedir.

Örnek-3: Ata: Baba, dede (TDK,2002,s.85)

Dilimizde “eski insanları” anlatır bir anlamda yerleşmiş olan “ata” sözcüğü, sözlük anlamına göre, erkekleri ifade etmektedir. Bu sözcük de kadınları görmezden gelen bir anlayışın uzantısı biçiminde dile yansımıştır ve “eski insanlar” sadece “erkeklermiş” gibi bir izlenim yaratmaktadır.

atasözü
ata yadigarı
atalardan kalma

Bu ifade biçimlerine bakılırsa, tüm söylenen sözleri “erkekler söylemiş”,eskiden gelen ne varsa “erkekler üretmiş, kazanmış ya da ortaya çıkarmış” kadınlar tarihte hiçbir rol oynamışlar hatta hiç varolmamışlardır.

Örnek-4: Er: Erkek (TDK,2002, s.335)

Bu sözcük zaten “erkek” sözcüğüyle tamamen eş anlamlıdır. Ancak bazen kadınlar için bile bu sözcüğün kullanıldığı görülmektedir. Bu da dilimizin bir alışkanlık olarak yerleşip nasıl içselleştirildiğini ve çoğu zaman özensizce kullanıldığının bir ispatıdır. Kadın, kendisine ait kelimeler olmadığından erkeklere ait kelimeleri kullanmaktadır ve bunu iyiden iyiye kanıksamıştır.

işin eri
sözünün eri
er sözü
bilim erleri

Bu sözcüklerdeki “er” kelimesi “erkeği” kastettiğine göre burada cinsiyetçiliğin bir başka biçimiyle de karşılaşırız. Buradaki bütün ifadeler “olumlu” anlamlar taşımakta hatta övgü anlamında kullanılmaktadır. Bu açıdan bu sözcükler kadını görünmez kılmanın yanı sıra erkeği de yüceltmektedir.Çünkü bu ifadelerden , “işini iyi yapmak”, “ sözünde durmak”, “ bir amaç uğruna savaşmak” gibi anlamlar çıkmaktadır. Ve bir anlamda bu ‘iyi meziyetlerin’ erkeklere ait olduğu gizli anlamını da taşımaktadır.

Türkçe’de bunlar ve benzeri sözcüklerin kullanımı, anlam açısından Türkçe’yi cinsiyetçi kılan ifadelerdir . Üstelik bu kelimeler ve türevleri oldukça yaygın bir biçimde kullanılmakta ve bu nedenle kadının görünmezliğini yeniden yeniden üretmektedir.

b.“ Dişil Sözcükler”

Kadınların, erkeklere gönderme yapan sözcüklerin içinde görünmez hale geldikleri yetmezmiş gibi kendileri için kullanılan kelimeler de küçümseyici ya da cinsel çağrışım içeren anlamlar kazanmışlardır. “Kadın” kelimesi sözlükte “dişi cinsten erişkin insan, erkek veya adam karşıtı” olarak tanımlanmıştır. (TDK,2002, s.515) Ama ilginç bir biçimde bir aşağılama sözcüğüymüş gibi sıklıkla kaçınılan bir sözcük olmuştur ve yerine “bayan, hanım, hanımefendi” gibi alternatifler üretilmiştir. “Kadın” sözcüğü , “erkek” sözcüğünün paralelidir ancak “erkek” sözcüğü çekinilmeden kullanılırken, “kadın” sözcüğü ayıp bir sözcükmüş gibi algılanır olmuştur.Bunun nedeni kadının bedeninin “cinsel obje” olarak algılanışdır. “Erkek” sözcüğünde böyle bir ima yokken, “ kadın sözcüğü toplumun gözünde cinsel bir mal olarak kadın bedenini çağrıştırmaktadır.” (Şimşek,1996,s.68)

“Kadın” kelimesi nötr bir kelimeyken , ona çağrışımlar yüklenmiş ve kullanılmasından kaçınılır olmuştur. Bunun yerine “bayan” sözcüğü sözde nezaket içerir bir biçimde kullanılır olmuştur. Böylelikle ;

Kadın yüzücü- bayan yüzücü
Kadın reyonu- bayan reyonu
Kadın öğretmen- bayan öğretmen olmuştur.

“Kadın” sözcüğünün paraleli olan “erkek” ise hiçbir başka anlam yüklemesine uğramadan kullanılabilir. “Erkek yüzücüler, erkek reyonu, erkek öğretmen” gibi . Bunlara alternatif olarak “bay yüzücüler, bay reyonu, bay öğretmen” ifadeleri neredeyse hiç rastlanmayan ifadelerdir. “Kadın” kelimesinden kaçış o kadar yaygınlaşmıştır ki bu kullanıma dikkat çeken Elif Şafak , rahatsızlığını şu sözlerle dile getirmiştir:

“ Kadın kelimesinde acaba bilmediğimiz bir nahoşluk , sakıncalı bir durum mu var? Aksi takdirde bu kelimeyi telaffuz ederken niçin böyle zorlansın ki insanlar? Salt bu kelimeyi kullanmamak için hele hele yüz yüze insan ilişkilerinde telaffuz etmek durumunda kalmamak için sürüsüne bereket alternatifler üretilmiş bile. Bahsi geçen kadın görece genç ise sorun yok, “kız” kelimesi imdada yetişir. Keza yaşlı ise gene mesele değil. , “teyze , hanımnine” ya da duruma/sınıfa göre “hanfendi”, o da olmadı ağzı yaya yaya “ha-nım- e-fen-di” ne güne duruyor? Ama ya bu iki

kategorinin ortaya yerine denk düşüveren o geniş sayıda kadına nasıl hitap edilecek? Bir sıkıntı, bir rahatsızlık, bir iğretlik... Sanki “kadın” kelimesinde bilmediğimiz bir kusur, üzeri derhal örtülmesi icap eden bir ayıp varmışçasına. Sırf kadın dememek için kimi zaman “bacı”, kimi zaman “bayan” ve en çok da “ siz hanımlar!”..... Bir kadına doğrudan hitap etmek durumunda kalınca sıkılıp gereksiz bir nezaket içine giriliyor, hani sanki “siz kadınlar...” dese , beriki alınacak , “estağfurullah” demek gerekecek...” (Şafak,2005,s. xvı)

“Kadın” kelimesine alternatif olan kelimelerden “bacı” ve “yenge” sözcükleri Türk toplumunun en özgün ifade biçimlerindedir. Bu sözcükler sözlükte şöyle tanımlanmaktadır:

Bacı: Büyük kız kardeş , abla . (TDK,2002,s.106)

Yenge: Bir kimsenin kardeşinin, dayısının veya amcasının karısı (TDK,2002,s.1081)

Görüldüğü üzere bu sözcükler kadına ait akrabalık belirten sözcüklerdir. Ancak yeni anlamlar kazanıp ‘kaba olmak istemeyen erkekler’ tarafından kullanılan , “kadın” anlamına gelen sözcükler olmuşlardır. “Bacı” kelimesini kullanan bir erkek karşısındaki kadına “ben sana kardeşim gözüyle bakıyorum, kadın olarak görmüyorum” mesajı vermiş olur ki bu da “aslında kadınlara cinsel bir nesne gözüyle bakılır ama benim öyle bir niyetim yok” gibi bir anlama gelir. Benzer biçimde “yenge” , erkeklerin birbirlerinin eşleri için kullandıkları bir sözcük haline gelmiştir. Sanki tüm kadınlar cinsel bir nesnedir de ayıp olan arkadaşının eşine o gözle bakmaktır .

Türkçe’de kadına gönderme yapan kelimeleri inceledikçe Türkçe’nin cinsiyetçiliği ve dolayısıyla ataerkinin hükmü su yüzüne çıkmaktadır. Kadın için kullanılan bir diğer kelime olan “kız” kelimesinin sözlük anlamı ile paraleli olan “oğlan” kelimelerini karşılaştıralım:

“Kız: 1. Dişi çocuk

2.Cinsi ilişkide bulunmamış dişi, kız oğlan kız, bakire”
(TDK,2002,s.574)

“Oğlan : Erkek çocuk” (TDK,2002,s.713)

“Kız” sözcüğünün ilk anlamı “oğlan” sözcüğüyle paralellik gösterirken, toplumsal olarak kazandığı anlam için sorunlu kısmıdır. Erkekle olan cinsel ilişkisine

göre farklı adlar alan kadına rağmen, erkek için böyle bir ayrım yoktur ve “oğlan” ya da başka bir sözcük bu ayrımı açıklamamaktadır.

“Kız” ve “kadın” sözcükleriyle türetilmiş diğer sözcük ve deyimlere gelince onlar da erkeklerin kadınlara karşı bakış açısını açıklamada önemli örnekler olmaktadır.

“Kızlık: 1. Kız olma durumu
2. bekaret” (TDK,2002,s.576)

“Erkeklik: 1. Erkek olma durumu
2. erkekçe davranış, yiğitlik.” (TDK,2002,s.337)

Bu iki sözcük ilk anlamlarıyla problem oluşturmazken, ikinci yani toplumsal cinsiyetçi bakış açısıyla kazandıkları anlamlarıyla Türkçe'nin erilliğini desteklemektedirler. “Kızlık” sözcüğünün ikinci açıklaması kadınların erkeklerin gözünde cinsel bir obje olduğu bakış açısını pekiştirip kadını küçümserken, “erkeklik” kelimesinin ikinci açıklaması tam tersi bir etkiyle erkeğe övgünün dilsel bir yansıması olmaktadır.

“Kız” kelimesi başka sözcüklerle birleşerek birkaç farklı deyim içinde de kullanılmaktadır. Üstelik bu deyimlerin erkekler için kullanılan bir karşılığı da bulunmamaktadır.

Türkçe'de “kız almak/ vermek” ya da “kız istemek” gibi deyimler varken “erkek almak/ vermek/ istemek” gibi deyimler yoktur. Bu deyimler iki açıdan dikkat çekmektedir. Birincisi, “kız” bir nesne gibi görülerek “alınıp verilip istenebilmekte”dir. Bu da onu mübadele edilebilir bir araç gibi göstermektedir. İkincisi, “kız almak” vardır da “kadın almak” yoktur. Çünkü , “kız” aynı zamanda ,daha önce değindiğimiz gibi, herhangi biriyle daha önceden cinsel ilişkiye girmemiş kadın anlamındadır. Burada “alınan” kişinin “namusluluğu”na da gönderme vardır.

Tabii bir de “tercih edilmeyen” yani “alınmayan” kadınlar vardır ki bunlar için de bir deyim üretilmiştir. “Kızkurusu” , evlenmemiş kadınlar için kullanılan bir sözcüktür ve bunun erkek alternatifi dilde yer almamaktadır. Erkek için toplumun gözünde , “bekar kalmasının” aşağılanacak bir tarafı yoktur.

“Kız” sözcüğüne iliştilen “gibi” sözcüğüyle elde edilen deyim ise farklı anlamlar kazanmıştır ve bunlar da onu aşağılar biçimde kullanılmaktadır.

“Kız gibi” :1. kıza benzeyen

2. çok güzel, yeni” (TDK,s.574)

Örneğin, “kız gibi oğlan” ifadesi erkekleri küçümsemek için kullanılan bir ifadedir ve erkekler için aşağılanmanın yolu da “kız gibi olmak” tan geçmektedir. İkinci anlamına daha çok argoda rastlıyoruz. Örneğin, “kız gibi araba” ifadesi, arabanın çok güzel, yeni ve el değmemiş oluşunu anlatır ve bu da kadının dış görünümünü ve cinselliğini çağırıştırır. “Kız gibi” ifadesinin bir başka biçimi “kadın gibi” hatta kabaca “karı gibi”dir ki bu ifadeler de kadını aşağılayan ve belli davranışları ona mal eden ifadelerdir. Örneğin, “Kadın/karı gibi gülmek”, “kadın/karı gibi yürümek” . Bunun paraleli olan “erkek gibi”, “adam gibi” ifadeleri ise ancak övgü anlatmak için kullanılmaktadır. Örneğin, “erkek gibi kadın” ifadesi bir kadın için “güçlü, becerikli, girişken” anlamlarında bir övgü belirtmektedir.

“Kadın” sözcüğüne başka sözcükler eklenerek oluşturulan ifadelerin ise “erkek” için bir paraleli yoktur ve bu ifadeler de kadın için negatif anlamlar taşımaktadır. Aşağıda bunun örnekleri yer almaktadır:

“Hayat kadını” kadını aşağılamak için kullanılan , onun cinsel bir obje olarak kullanıldığını anlatan bir ifadeyken “hayat erkeği” diye bir söz öbeği dilde yer almamaktadır.

“Kadınlar hamamı” söz öbeği ise ilk bakışta rahatsız edici değildir. Çünkü “erkekler hamamı” diye bir söz öbeği de vardır ve bunlar her iki cins için de “genel banyo mekanları”dır. Ancak , sözlükte (TDK,2002,s.515) “kadınlar hamamı” bir deyim olarak mecazi anlamıyla da yer almaktadır ve Türkçe’de cinsiyetçiliğin en uç örneklerinden biridir. Bu ifade sözlüğe , “herkesin birden konuşmasıyla çok gürültü edilen yer” olarak geçmiştir. Bu açıklama, kadınların çok fazla, çok gereksiz ve yüksek sesle konuştuğu basmakalıp düşüncesini pekiştirmektedir. Buna karşılık, “erkekler hamamı” söz öbeğinin negatif bir çağırışımı bulunmamaktadır.

“Evkadını” sözcüğü yine erkek için bir seçeneği bulunmayan bir sözcüktür. “Evlle” özdeşleşen, “eve ait” kabul edilen cins kadın olarak görüldüğünden “everkeği” ifadesinin dilde yer almaması olağandır. Üstelik burada çok ilginç bir “düzeltme”nin de yarattığı başka bir cinsiyetçi ifadeyle karşı karşıya kalabiliyoruz. Daha önce bahsettiğimiz gibi “kadın” kelimesi “kaba” gibi algılandığından,

“evkadını” sözcüğü zaman zaman “evhanımı” biçiminde kullanılmaktadır ve böylelikle sözde bu “kabalık” ortadan kaldırılmış olmaktadır.

Kadın için ve kadınla ilgili kullanılan ifadelere bir bütün olarak baktığımızda, bu ifadelerin negatif çağrışımlar taşıdığı ve genellikle onun cinselliğine, rollerine ve zayıflığına gönderme yaptığını sonucuna varmaktayız.

c.“Kadın” vurgusu :

“Kadın” sözcüğünü kullanırken ne kadar zorlanıldığından söz etmiştik. Bu durumun bir diğer “uç noktası” ise bu sözcüğün gereksiz bir vurgu amacıyla kullanılmasıdır. Bu sözcüğün kullanılması da kullanılmaması da bu açıdan problem oluşturmaktadır. Aslında sorun kullanmak ya da kullanmamak değil hangi amaçla kullanıldığı ya da kullanılmadığıdır. İngilizce ile ilgili örneklerde de benzer bir duruma değinmiştik. Zaten böyle bir kullanımın sözcüklerini eril ve dişil olarak ayırmayan dillerde ortak olması rastlantısal değildir. Çünkü kültür, kadını ötekileştirdikçe kadının varlığı özellikle vurgulanmaya ihtiyaç duymaktadır. Bazen, özellikle medyada, bir meslek gurubuna ait kadından söz edilirken “kadın” sözcüğünün mesleğin başına mutlaka eklendiğini görürüz.

“Pakistan’ın kadın başbakanı Türkiye ‘de’”

“x şirketin kadın yöneticisi...” gibi ifadelere sık sık rastlıyoruz .

Aslında söz konusu başbakanın ya da yöneticinin cinsiyetiyle, anlatılan olayın bir ilgisi yoktur ama yine de kadın olduğu belirtilir. “Kadın milletvekili” ya da “kadın başbakan” sıfatları yaygın olarak kullanılırken, erkekler için cinsiyetlerini belirtmeye yönelik bir tanımlama yapmaya gerek yoktur.” (Timisi,1996,s.43) Bunun nedeni, bu mevkilerde erkeklerin görülmesinin zaten “normal” olması ve “farklı” olanın kadın olmasıdır. Burada , bu alanlarda kadın sayısının az olduğu iması gizlidir. “Az olan” yani “öteki” olan yine belirtilmiştir.

Erkek başbakan
Erkek politikacı
Erkek pilot
Erkek yönetici

gibi ifadelere hiç rastlamamaktayız. Çünkü bu görevlerde erkeklerin bulunması “şaşılabilecek bir durum” ya da “az görülen bir şey” değildir. Bu nedenle ayrıca belirtmeye gerek duyulmamaktadır.

Öte yandan bazı mesleklerin önüne de “kadın” sözcüğünün eklendiğine hiç rastlamamaktayız. Örneğin,

Kadın sekreter
Kadın hemşire
Kadın bakıcı
Kadın anaokulu öğretmeni...

Bunlar da karşımıza hiç çıkmazlar . Çünkü az önceki örneklerin tam tersine, bunlar da çoğunlukla kadınların yer aldıkları görev alanlarıdır. Bu mesleklere yakından baktığımızda, bunlar zaten toplumun kadından beklediği rollerin bir devamı olan mesleklerdir. “Sekreter” olan kadın erkeğin “yardımcısı”, onun işlerini kolaylaştıran kişidir ya da “hemşire, bakıcı , anaokulu öğretmeni” olan kadın, evde de hastalarla, çocuklarla ilgilenen, onların sorumluluğunu alan kişidir. Bu nedenle bu alanlarda çalışan kadın bir anlamda evdeki işinin bir başka biçimine devam etmektedir. Bu nedenle bu meslekler “kadın mesleği” olarak görülmekte ve dolayısıyla “kadın” vurgusuyla kullanılmasına gerek kalmamaktadır.

Kendi rollerinin dışında görülen işleri kadın, yeni yeni yani erkekten çok sonra yapmaya başladığından, erkek için kullanılagelen sözcüklerin, kadın için de kullanılması gerekti. Erkekler için kullanılan kelimelere “kadın” sıfatı eklenerek, kadın yine erkek üzerinden tanımlanmış oldu ve bu da hiç rahatsızlık vermeden dildeki yerini buldu. Kadını ötekileştiren toplumlar gibi kadını dil de ötekileştirdi. Kadınların edebiyatla ilişkisi üzerine yazısında Müge İplikçi şu sözleriyle bu tür ifadeleri eleştirmiştir:

“ Aydın olmanın, derken yazar olmanın başlı başına sorun olduğu bir ülkede kadın-yazar olmak bu işin katmerli yanı olsa gerek. Yazarlık kavramına neden cinsiyet yüklüyorsun diye soranlara, dahası bu işin cinsiyeti olur mu, insan olmak var, asıl mesele burada saklı diyenlere verilecek yanıtlar olduğunu düşünüyorum . Hedefimin, “insanlık” statüsüne ermek (?), daha doğrusu varmak olduğunu belirtmeliyim ama bunun için ilk önce yaptığım işin cinsiyetini belirtmem gerekiyor” (İplikçi, Müge,2002)

III.GÜNLÜK GAZETELERİN KÖŞE YAZILARINDA CİNSİYETÇİLİK

Kullandığımız dilin dünyayı algılayışımızı, algılarımızın da dili belirlemede büyük bir etkisi olduğunu söyledik. Böyle düşünülünce dil önemli bir ideoloji aracı haline gelmektedir. Bu çalışmada göz önüne serilen gerçek ; dilin ataerkil ideolojiye nasıl hizmet ettiği. Dilin nasıl kökleşip alışkanlık haline geldiğini düşünürsek bize “zararsız” görünen birçok ifadenin kadın aleyhine ne ölçüde küçümseyici ya da yok sayan bir yönü olduğunu görebiliyoruz. Herhangi yazıda ya da konuşmada defalarca kullanılır da hiç rahatsızlık vermez bu ifadeler. Bu bağlamda, Türkçe’de cinsiyetçiliğin ne kadar farklı biçimlerde karşımıza çıktığını ve bu ifadelerin Türk toplumunda kadına bakış açısının ve onu koyduğu yerin bir aynası olduğunu gördük. Bu çalışmayla Türkçe’deki erilliğin yaygınlığına dikkat çekmek istenmiş ve bunun için tirajları birbirine yakın olan ve biri Kemalist (Cumhuriyet) , diğeri dinci muhafazakar (Vakit) görüşü temsil eden iki gazete 3.5 ay süreyle takip edilerek cinsiyetçi bakış açısıyla incelenmiştir.

1.NEDEN GAZETE?

Bu çalışmada yaşayan, güncel dilin feminist bakış açısıyla değerlendirilmesi hedeflendiğinden çalışmanın kaynağını oluşturan metinlerin bu amacı en iyi şekilde örneklendirmesi gerekmektedir. Bunun için en uygun metin biçiminin gazete metinleri olduğu gözlenmiştir.

Her şeyden önce gazete metinlerinin güncelliği bu seçimi yapmaya sebep olmuştur. Çünkü güncel olaylar ancak ve elbette ki güncel bir dille sunulacaktır. Bu nedenle gazete metinleri günümüz Türkçe’sinin iyi bir yansıması da olmaktadır. Gazete metinlerinin seçilmesi yaşayan Türkçe’yi sunmakta olmalarının dışında şu sebeplere dayanmaktadır:

- 1) Gazeteler her gün, kesintisiz yayınlanmaktadır ve bu nedenle kısa sürede çok sayıda örnekleme ulaşılmıştır.
- 2) Gazeteler, diğer yayınlara göre (örneğin dergi, kitap vs.) daha çok sayıda kişiye ve kolaylıkla ulaşabilmekte ve bir anlamda daha çok kişinin aynası olabilmektedir.
- 3) Gazeteler yine dergi, kitap vs. gibi özel ilgi alanlarına hitap etmek amacıyla uzaktırlar. Örneğin, bir otomobil dergisi, bahçe düzenlemesi üzerine bir dergi ya da finans içerikli bir dergi ancak bu alanlara ilgi duyan kişilere ulaşacaktır. Oysa gazeteler her ilgi alanından, her yaş ve meslektan kişiye ulaşabilmektedirler. Kitap, dergi gibi yayınlar belli bir kültür düzeyini de hedeflemektedirler. Oysa gazetenin okuyucusu her kültür ve eğitim düzeyinden olabilmektedir.
- 4) Her kültür düzeyini hedefleyen bir yayın organı elbette ortalama bir okuyucu dili kullanacaktır. Kullanılan sözcükler seçilen deyimler, benzetmeler ve her türlü ifade her kültür düzeyinden kişiye tanıdık gelecek, ne çok akademik ne de çok sokak dilinde olacaktır.

Gazetelerin incelenme sürecinde köşe yazarlarının metinleri tercih edilmiştir. Çünkü köşe yazarları kendilerine ayrılan bu köşede görüşlerini, yorumlarını paylaşırlarken bir anlamda onlar gibi düşünen belli bir kitlenin de sesi olmaktadır. Bu nedenle okurlarıyla adeta konuşur gibi bir yöntem kullanmaktadırlar. Yazdıklarını karşılarındakilere anlatır gibidirler ve bu yöntemleri yazıyı daha samimi ve canlı kılar. Kimi zaman okuyucularına açıkça seslenmekte kimi zaman da bunu hissettirmektedirler. Örneğin, “Espri yaptığımı zannetmeyin (B.Baykam,15 Kasım 2005).” , “Şöyle bir hafızamızda kalan sürece gerilere bakalım (A.Abalı, 23 Kasım 2005).” gibi ifadeler gizliden okura hitap ederken; “Size kötü bir haberim var (A.Dilipak,21 Kasım 2005).”, “Siz bu sütunları okurken (D.Kömürcü,19 Aralık 2005) gibi ifadeler de doğrudan okuyucuya seslenilmekte olduğunu gösterir. Köşe yazısı öznellik içerdiğinden yazarlar “ben” öznesini de sıklıkla kullanmaktadırlar. Bütün bunlar okuyucuyu daha fazla yazının içine

çekmektedir. Okuyucuyla yazar konuşur gibi olmanın yanı sıra yazışmalar da. Okuyucuların gönderdiği mektuplara ve buralardaki soru, istek yada şikayetlere köşe yazarları cevap da verirler. Böylelikle yazıları karşılıklı bir diyaloga dönüşür. İşte bu tarzları nedeniyle köşe yazıları günlük dile çok daha yakındırlar. Kimileri haftanın her günü, kimileri hafta içi her gün ya da hafta sonu kimileri de haftada 1 gün de olsa yazılarını bir süreklilik içinde yazmaktadırlar. Bu nedenle bu çalışma sırasında köşe yazıları takip edilerek bir süreklilik ve tutarlılık da göz önüne alınmıştır.

2.CUMHURİYET VE VAKİT GAZETELERİ:

Bu çalışma için Cumhuriyet ve Vakit gazetelerinin seçilmesi öncelikle birbirinin tam karşısı görüşleri savunmalarına dayanmaktadır. Cumhuriyet gazetesi Kemalist görüşün temsilcisi durumdayken, Vakit gazetesi dinci muhafazakar bir görüşü yansıtmaktadır. Peki bu görüşleri temsil etmeleri bu çalışma açısından neden önem taşımaktadır?

Görüşleri birbirine zıt olan bu iki gazetenin kullandıkları dilin de farklı olacağı muhakkaktır. Çünkü kişilerin dünya görüşleri onların sözcük seçimlerini de belirleyecektir. Kemalist görüşün temsilcisi Cumhuriyet gazetesi; laik, ilerici, ulusalcı görüşüyle daha yalın ve basit bir Türkçe kullanırken dinci muhafazakar görüşüyle Vakit gazetesi daha gelenekçi bir tutum sergileyerek Arapça ve Farsça etkisindeki eski Türkçe'yi anımsatan bir dil benimsemektedir. “Mümin, ilim, müteyakkız, nasip, tevekkür” gibi sözcüklerin Vakit gazetesinde; “düşünsel, duyumsamak, ulusal” gibi sözcüklerin Cumhuriyet gazetesinde yer aldığını tahmin etmek onların dünya görüşlerini bilince hiç de zor olmamaktadır.

Bu gazetelerin dünya görüşlerinin ve dolayısıyla dillerinin zıt olması çalışmanın daha doğru sonuçlara ulaşmasına katkı sağlamıştır. Çünkü bu seçimle cinsiyetçi dilin kullanılmasına yönelik tutumun dünya görüşüyle bağlantılı olup olmadığını ortaya çıkarmak hedeflenmektedir. Kadın aleyhine cinsiyetçilik muhafazakar ya da Kemalist değerlere sahip olmakla ilgili midir? Yoksa kadını ikincil olarak algılamak tüm politik görüşlerin ötesinde bambaşka bir gerçekle mi belirlenmektedir? Çalışma ilerledikçe gazeteler arasındaki bazı farklılıklara rağmen

bu sorulardan ikincisinin daha belirleyici olduğu ortaya çıkmaktaydı ki bu da başka soruları doğurmaya başlamıştı:

Kadın aleyhine dilde cinsiyetçilik hangi gazetede hangi açılardan daha belirgin bir biçimdedir?

Bu cinsiyetçi dil kullanımı hangi gazetede ne kadar bilinçli ya da bilinçsiz olarak yer almaktadır?

Bu uygulama kadının ikincilliğini ne ölçüde ve hangi açılardan etkilemektedir?

Bu gazetelerin seçimindeki ikinci etken de gazetelerin günlük ulaştığı kişi sayısının birbirine yakın olmasıdır. Örneğin www.netgazete.com sitesinin ulusal gazeteler üzerine yaptığı bir araştırmada 19-25 Haziran tarihleri arasında Cumhuriyet gazetesinin tirajı 68.334 iken, Vakit gazetesinin tirajı 65.813'tür. Dolayısıyla aralarında çok büyük bir fark söz konusu değildir. Ulaştıkları kişi sayısının birbirine göre azınlık ya da çoğunluk olmaması da kullandıkları dil biçimini istisnai kılmamaktadır.

3. VERİ TABANI VE YÖNTEM:

Bu çalışma için 18 Eylül 2005-31Aralık 2005 tarihleri arasında Cumhuriyet ve Vakit gazeteleri her gün takip edilmiştir. Böylece 105 gün boyunca 2 adet gazete takip edilerek 210 gazeteye ulaşılmıştır. Bu gazetelerde günlere göre bazen 1, 2 ya da 3 köşe yazısı eksik veya fazla olmakla birlikte günde ortalama 15 köşe yazısı bulunmaktadır. 2 gazetede günlük toplam 30 köşe yazısı olduğunu düşünürsek 105 günde 3150 civarı köşe yazısı incelenmiştir. Yazar adları, bu adların kodu ve yazarların haftalık yazma sıklığına ilişkin bilgiler Tablo-A ve Tablo-B'de gösterilmiştir.

Tablo –A VAKİT GAZETESİ

YAZAR ADLARI	KISALTMALAR	HAFTALIK YAZMA SIKLIĞI
Abdullah Büyük	A.B	1 gün
Abdullah Yıldız	A.Y	1 gün
Abdurrahim Karakoç	A.KA	5 gün
Abdurrahman Dilipak	A.D	7 gün
Ahmet Varol	A.V.	4 gün
Ali Kavaklı	A.K	1 gün
Ali Eren	A.E	1 gün
Ali İhsan Karahasanoğlu	A.İ.K	7 gün
Ali Taşçı	A.T	2 gün
Arif Çevikel	A.Ç	4 gün
Atilla Özdür	A.Ö	4 gün
Aydın Güngör	A.G	1 gün
Ayhan Bilgin	A.Bİ	1 gün
Canan Kütahneçioğlu	C.K	1 gün
Demet Tezcan	D.T	2 gün
Duran Kömürcü	D.K	1 gün
Engin Noyan	E.N	2 gün
Erdoğan Surat	E.S	1 gün
Hüseyin Öztürk	H.Ö	7 gün
Hüseyin Üzmez	H.Ü	7 gün
İsa Genç	İ.G	1 gün
Lütfü Oflaz	L.O	1 gün
M.Emin Kazcı	M.E.K	5 gün
M.Emin Yıldırım	M.E.Y	1 gün
Merve Kavakçı	M.KA	1 gün
Metin Hasırcı	M.H	1 gün
Muhsin Meriç	M.M	1 gün
Mustafa Çelik	M.Ç	1 gün
Mustafa Kaplan	M.K	3 gün
Mustafa Miyasoğlu	M.Mİ	1 gün
Mustafa Ünalı	M.Ü	1 gün
Nurettin Durman	N.D	1 gün
Sami Özey	S.Ö	7 gün
Selahattin Çakırgil	S.Ç	6 gün
Serdar Demirel	S.D	3 gün
Sibel Eraslan	S.E	2 gün
Süleyman Arif Emre	S.A.E	1 gün
Süleyman Önsay	S.Ö	1 gün
Yavuz Bahadıroğlu	Y.B	6 gün
Yılmaz Uygun	Y.U	1 gün

Tablo-B CUMHURİYET GAZETESİ

YAZAR ADLARI	KISALTMALAR	HAFTALIK YAZMA SIKLIĞI
Abdülkadir Yücelman	A.Y	3 gün
Adnan Dinçer	A.D	1 gün
Ahmet Cemal	A.C	2 gün
Ali Abalı	A.A	2 gün
Ali Sirmen	A.S	5 gün
Arif Kızılyalın	A.K	1 gün
Ataol Behramoğlu	A .B	1 gün
Bedri Baykam	B.B	1 gün
Bertan Onaran	B.O	1 gün
Burhan Uslu	B.U	1 gün
Cüneyt Arcayürek	C.Y	6 gün
Deniz Kavukçuoğlu	D.K	2 gün
Doğan Hasol	D.H	1 gün
Emre Kongar	E. K	2 gün
Erdal Atabek	E.A	1 gün
Ergin Yıldızoğlu	E.Y	2 gün
Erol Manisalı	E.M	2 gün
Fikret Doğan	F. D	1 gün
Güray Öz	G.Ö	1 gün
Gürbüz Çapan	G.Ç	1 gün
Halit Deringör	H.D	1 gün
Hikmet Bila	H.B	2 gün
Hikmet Çetinkaya	H.Ç	6 gün
Işıl Özgentürk	I.Ö	2 gün
İbrahim Yıldız	İ.Y	1 gün
İlhan Selçuk	İ.S	6 gün
İzzettin Önder	İ.Ö.	1 gün
Kahraman Bapçum	K.BA	1 gün
Korkut Boratav	K.B	1 gün
Mehmet Sucu	M.SU	1 gün
Mustafa Balbay	M.B.	6 gün
Mustafa Pamukoğlu	M. P	2 gün
Mümtaz Soysal	M.S	4 gün
Nilgün Cerrahoğlu	N.C	2 gün
Oktay Akbal	O .A	3 gün
Oktay Ekinci	O.E	2 gün
Oral Çalışlar	O.Ç	6 gün
Orhan Birgit	O.B	3 gün
Orhan Bursalı	O.BU	3 gün
Orhan Erinç	O. E	3 gün
Özgen Acar	Ö .AC	2 gün
Özlem Yüzak	Ö.Y	1 gün

Öztin Akgüç	Ö.A	2 gün
Sedat Hayran	S.H	1 gün
Selim İleri	S. İ	2 gün
Selmi Andak	S.A	1 gün
Server Tanilli	S.T	1 gün
Suay Karaman	S.K.	1 gün
Şükran Soner	Ş.S	3 gün
Toktamış Ateş	T.A	3 gün
Turgay Fişekçi	T. F	1 gün
Türkel Minibaş	T.M	1 gün
Ümit Zileli	Ü.Z	1 gün
Vecdi Sayar	V. S	1 gün
Yakup Kepenk	Y.K	1 gün
Zekeriya Temizel	Z.T	1 gün
Zeynep Oral	Z.O	1 gün

Bu köşe yazarlarının yazılarında kadın aleyhine cinsiyetçi ifadeler ortaya çıkarılmış ve gruplanarak bir listesi yapılmıştır. Bu gruplama aşağıdaki başlıklar altında yapılmıştır:

- 1) Kadın üzerinden cinsiyetçilik yaratan ifadeler.
 - 1.a) Kadın vurgusu yaparak kadını ötekileştiren ifadeler.
 - 1.b) Kadını cinsel bir obje olarak göstererek cinsiyetçilik yaratan ifadeler.
 - 1.c) Kadını çeşitli kimliklerle yansıtarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler.
- 2) Erkek üzerinden cinsiyetçilik yaratan ifadeler.
 - 2.a) Kadını yok sayan eril ifadeler.
 - 2.b) Hitap ettiği cinsiyet bakımından eril olan ifadeler.
- 3) Kadın ve erkek ile ilgili ikilikler sunularak cinsiyetçilik yaratan ifadeler.
 - 3.a) Kadın ve erkek rollerini ayırarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler.
 - 3.b) Kadını küçümseyen/erkeği yücelten ifadeler.

4.VAKİT GAZETESİNDEKİ CİNSİYETÇİ İFADELERİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Vakit gazetesinde 4'ü kadın, 36'sı erkek olmak üzere toplam 40 köşe yazarı incelenmiştir.Bu köşe yazarlarının yazılarında belirtilen süre içerisinde 265 ayrı kadın aleyhine cinsiyetçi ifade toplam 1050 kez kullanılmıştır. (Vakit/Tablo-1/2/3)
Bu ifadelerin farklı başlıklar altında dağılımı şöyledir:

Kadın vurgusu yaparak kadını ötekileştiren ifadeler: 32 ayrı ifade 41 kez (V/T-1a)

Kadını cinsel bir obje olarak göstererek cinsiyetçilik yaratan ifadeler: 30 ayrı ifade 31 kez (V/T-1b)

Kadını çeşitli kimliklerle yansıtarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler. 16 ayrı ifade 141 kez (V/T-1c)

Kadını yok sayan eril ifadeler: 116 ayrı ifade 715 kez (V/T-2a)

Hitap ettiği cinsiyet bakımından eril olan ifadeler: 8 ayrı ifade 17 kez (V/T-2b)

Kadın ve erkek rollerini ayırarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler: 26 ayrı ifade 28 kez (V/T-3a)

Kadını küçümseyen/erkeği yücelten ifadeler: 37 ayrı ifade 77 kez (V/T-3b)

Bu sonuçlara göre cinsiyetçilik en fazla kadını yok sayan ifadeler aracılığıyla yansımaktadır. Bu grupta yer alan ifadeler dile belli kamusal alanların erkeğe ait olduğu kadının “doğasından” ve “rollerinden” dolayı bu alanlarda yer alamayacağı izlenimini vermektedir. Örneğin, “fikir adamı, bilim adamı, iş adamı, siyaset adamı” biçimindeki ifadeler bu alanlarda daima erkekleri görebileceğimiz ön kabulünü gerektiren “babanın / dedenin mirası, ata, atasözleri” gibi ifadeler tarihin içinde kadınları yok saymayı destekler. “İnsanoğlu ,ademoğlu” ifadeleri “insanın” “erkek” ile eş anlamlı olduğu hissini uyandırırken, “ağabey ülkeler,Türkiye'nin ağabeyliği” biçimindeki ifadeler sadece kişileri değil mekanları da “erkek” olarak yansıtır. “Giden ağam, gelen paşam”, “dayı dayı yürümek”, “ayıya dayı demek” gibi deyimler yine kadının kamusal alanın dışında olduğunu vurgularken, “politika

babaları, para babası, sermaye babası” ifadeleri de gücün ancak “erkeğin” elinde olabileceği izlenimini vermektedirler. Tüm bu ifadelere genel olarak baktığımızda kadının; tarih, iş dünyası, ekonomi, siyaset vs. alanlarını içine alan geniş bir kamusal alandan ayrı olduğu, bu alanların “erkek” alanlar olduğu sonucuna varmaktayız.

Bu grupla bağlantılı ve onu destekler nitelikte olan diğer grup ise “kadın vurgusu yaparak kadını ötekileştiren” ifadelerdir. “Kadın milletvekili, kadın gazeteci, hanım yazar, kadın general” biçimindeki ifadeler yukarıda bahsettiğimiz gibi bu alanların aslında “erkeğe” ait olduğunu, kadınların bu alanlarda olmalarının az görülür ya da ilginç bir durum olduğunu destekler biçimde kullanılan ifadelerdir. Bunlardan başka özellikle haber metinlerinde rastladığımız “3’ü kadın 15 işçi”, “bir hanımla üç kişi”, “kadın çocuk her türlü canlı”, “ihtiyar, kadın, çocuk demeden” türünden ifadeler kadını vurgularken aslında onu ötekileştirmekte, yine insanın asıl olarak “erkek” cinsi olduğunu kabul etmektedir. “Kadın hakları”, “kadın tüccarları” gibi ifadelerin paralelinin olmaması yani “erkek hakları”, “erkek tüccarları” ifadelerinin dilde yer bulmaması da kadının ikincilliği ve zayıflığı ile ilgili bir sezdirme yapmaktadır.

Kadının ikincilliğini ve varlık alanını destekleyen diğer grup cinsiyetçi ifadeler de kadın ve erkek rollerini keskin bir biçimde ayıran ifadelerdir. Vakit Gazetesi kadının rollerini net bir biçimde ev içi, annelik, kadınlık olarak belirlemiştir. “Ev kadını, ana şefkati, yüreği yaralı ana” gibi ifadelerle kadının evdeki işlerden sorumlu olduğu ve annelik görevlerinin olduğu vurgusunu yapmaktadır. Annelik, kadınlar için çok özel bir durum olarak yansıtılmış, kadın, ancak “annelik” sıfatıyla yüceltilmiştir. “Anne şefkat kanatlarının altına almış çocuklarını”, “bir ananın elleri gibi”, “en fedakar öğretmenler annelerdir.” ifadelerinde olduğu gibi “annelik” ve dolayısıyla çocuk bakımı kadının asli işi olarak sunulmuştur. “Evin reisi baba yahut dede”, “baba ocağı” ifadeleri ile “babana yazar sana bisiklet aldırırım” cümlesi ise ekonomik gücün, dolayısıyla evin sahibinin “baba” olduğu düşüncesi yansıtılmıştır.

Kadın ve erkek rollerini keskin bir biçimde ayıran bu görüş elbette kadını zayıf olarak yansıtır küçümseyecektir. Bir diğer grup da kadını küçümseyip erkeği yücelten ifadelerdir. Bu grupta kadın en ağır biçimde küçümseyip aşağılanmaktadır.

“Orospu, fahişe, metres” gibi küfreder biçimdeki sıfatlarla, “cadı, şirret kaynanalar, kocakarılar, karılar gibi ağlamak” biçimindeki ifadelerle kadın ve kadınlık aşağılanmıştır. Buna karşın erkek için “delikanlı, babayiğit, erkekçe, aslan parçası, efe” gibi ifadeler kullanılmış ve “erkekler gibi savaşmak, erkekçe mücadele, külhanbeyce” ifadeleriyle de erkeğin gücü bir kez daha pekiştirilmiştir.

Kadın aleyhine cinsiyetçiliği en uç biçimde gösteren gruplardan biri de onu cinsel obje olarak yansıtan ifadelerdir. Vakit Gazetesi, dinci muhafazakar görüşü ile kadına cinsel kimliğini saklaması gerektiğini düşündüğü için “namus, örtünme” gibi kavramları yüceltirken, cinselliğini yansıtan kadınları sert bir biçimde eleştirmektedir. “Kadının bütün her şeyini pazarlamak”, “kadını el bezi gibi kullanmak”, “kızların vücudu ekmek kapısı”, “çırılçıplak karı-kız resmi” gibi ifadelerle kadının soyunmasını kınamaktadır. Diğer taraftan “kadınların namusu, bacıların namusu” gibi ifadelerle aslında cinsel bir obje olduğunu kabul edip ayıp olanın bunun açığa vurulması olduğunu gizlice sezdirirler.

Kadının cinselliğini aşırı önemseydiğini belli eden diğer grup cinsiyetçi ifadeler ise kadını çeşitli kimliklerle yansıtarak cinsiyetçilik yaratan ifadelerdir. Erkeklerle olan cinsel ilişkisine göre kadını tanımlarlar. Örneğin, “kadın-kız” ayrımı sıklıkla yapılır. Kadın kelimesi cinselliği çağrıştırır kaygısıyla kadın yerine “bacı, hanım, bayan, hanımefendi” sözcükleri tercih edilir.

Son grup ise hitap ettiği cinsiyet bakımından eril olan ifadelerdir. İçlerinde en açıkça cinsiyetçilik yansıtan gruptur bu. Çünkü diğerleri içlerinde gizli bir cinsiyetçilik ya da bir alt anlam taşırken burada hitap edilen kesim doğrudan belirtilerek kadın görmezden gelinir. Okuyucu kitlesi sadece erkeklermişcesine “beyler, ağabeylerimiz, beyefendiler” ifadeleri çekinilmeden kullanılmaktadır.

Vakit Gazetesinin kadın ve erkeği yansıtmaya biçimine bakıldığında feministlerin ortaya attığı cinsiyetçi dil kavramına iyi bir örnek olduğu söylenebilir. Kadın ve erkeği iki ayrı kutup olarak yansıtır, kadını ikincil algılamaya geleneği bu gazetede köşe yazarlarınca da devam ettirilmiştir. Erkeği üstün bir yaratık olarak gördükleri dillerine de yansımıştır ve kadınla ilgili varolan basmakalıp olgulara onları pekiştirme yoluyla katkıda bulunmaktadırlar. Yazarlar kadın ve erkek olarak ayrı ayrı incelendiğinde de pek farklılık göstermemektedir. Vakit Gazetesinin her gün yazmayan 4 kadın yazarının yazılarına bakıldığında bu

konuda herhangi bir özel duyarlılığa rastlanmamaktadır. Onlarda erkeklerden daha az ölçüde olsa da kadını kendine uygun görülen rolleri içinde ikincil olarak tanımlamaktadırlar. Erkek yazarlardan farklı olan ifade biçimleri; kadına hakaret etmekten kaçınmaları ve doğrudan erkeklere hitap etmemeleridir. Bunun dışında kadın yazarlar da “kadın-kız” ayrımını yapıp, kadının namusuna dikkat etmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca erkeklerden farklı rolleri olduklarını ve anneliğin kadını yücelten bir yönü olduğunu sık sık vurgulamaktadırlar.

Aşağıda Vakıf gazetesinde, belirtilen süreler içinde geçen cinsiyetçi ifadelerin başlıklara göre listesi verilmiştir. Bu ifadelerin kaynakları ilgili tabloların içinde gösterilmektedir ve örneğin, “0812 H.Ö” biçimindeki kaynak, ifadenin Hüseyin Öztürk tarafından 8 Aralık tarihinde kullanıldığı anlamına gelmektedir. Parantez içindeki rakamlar, ifadenin aynı metin içinde kaç kez geçtiğini belirtmektedir.

Vakıf/Tablo -1 “Kadın” Üzerinden Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler

1.A- “Kadın” vurgusu yaparak kadını ötekileştiren ifadeler	1.B- Kadını Cinsel bir obje olarak göstererek cinsiyetçilik yaratan ifadeler	1.C -Kadını çeşitli kimliklerle yansıtarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler
1)Kadın tüccarları 2)İngiliz kadın gazeteci 3)Kadın hakları 4)Kadın kuruluşlar 5)Kadın camileri 6)Kadın futbolcular 7)Kadınlardan kurulu takım 8)Kadın ligleri 9)3’ü kadın 15 kişi 10)Kadın general 11)5 kadın işçi 12)İşçi kadın 13)Kadın imam 14)Kadın vaize	1)Hanımefendiler aynı havadalar, dekolteleri yerli yerinde hatunlar. Muhafazakar mahallenin mini etekli muhtarı, başı açık, elleri ojeli, diz üstü etek giyen muhtar. 2)Şuh kadın 3)Güzel bayan 4)Genç kız ve kadınlarımızın ırz ve namusları 5)Anasını satmak 6)Kadına kıza dalmak 7)Göbeği açık kızlar	1)Bacı 2)Hanım 3)Bayan 4)Kadın-Kız 5)Genç Kız 6)Kız 7)Dul Kadın/ Hanım 8)Gelin hanım/Kız 9)Kadı Kızı 10)Karı Kız Ayakları 11)Kadıncağz 12)Körpecik Kızlar 13)Hatun 14)Hanımefendi 15)Karı

<p>15)Kadın müftü 16)İhtiyar,kadın,çocuk demeden 17)Kadın dinleyici 18)Kadının insan hakları 19)Kadın çocuk her türlü canlı 20)Kadın kolları 21)Kadın milletvekili 22)Kadın istismarı 23)Bayan öğretmen 24)Bayan Kuran hocası 25)Bayan milletvekili 26)Bayan üye 27)Bir hanımla 3 kişi ölmüş 28)Mebus hanım 29)Hanımlar kolu 30)Hanım yazar 31)Hanım milletvekili 32)Hanım şair</p>	<p>8)Dekolte giyimli konu mankenleri 9)Beylerin karılarıysa lepiska saçlı ve diplomalı birer dilber 10)Dansöz oynatmak 11)Hatun kişi eteği kısa göbeği açıkta 12)Hayat kadını, namus kirletmesi 13)Kadın merakı 14)Fahişe yataklarında stres atmak 15)Çınlıçıplak karı-kız resmi 16)Kuma 17)Analar namusluydu 18)Cariye 19)Melekleri kışkandıracak kadar temiz ve iffetli hanımı 20)Kapakta bacak yırtmacını aralayarak şuh bir duruşta bulunan manken 21)Çıplak manken kız 22)Kadınlığını kullanmak 23)Göbeği, kalçayı, göğüsleri fora etmek 24)Soyunan kadından uman medya, anası, babası, bacısı, karısı soyunmuyor. 25)Kadının bütün her şeyini pazarlamak 26)Kadını el bezi gibi kullanmak./ Medyanın sermayesi kadın./ eğlence aleminin gücü kadın. 27)Bacıların namusu 28)Kızların vücudunu satan anne babalar./ kızların vücudu ekmek kapısı. 29)Yetim kızların namusu./ tecavüz edilen kadınlar.</p>	<p>16)Kız Almak / Vermek</p>
---	---	------------------------------

	30)Kadın vücudunun asla gizlenmediği AB./ Dekolte giyimli, aşırı makyajlı, tüm dişiliğiyle bir kadın.	
--	---	--

Vakit/Tablo -1 Kaynakça

1.A	1.B	1.C
1)2309SE 2)0811EK 3)3011AK(2) 0611 M.Ü 0812DT, 1012YB 4)1012MK 5)1012MK (2) 6)1012MK 7)1012MK 8)1012MK 9)2412AV 10)2109AK 11)3112SE (2) 12)3112SE 13)0211MH 14)0211MH 15)0211MH 16)2111AK 17)3011MH 18) 1012YH 19)2812SD 20)2912HÖ(3) 21)2811MM 22)2912AÖ 23)2810AK 24)0311AD 25)0212AK 26)1012MK (2)	1)2609A.D 2) 2609AÖ,1310A.Ö 3) 1310A.Ö 4) 1810A.Ö 5) 2010 A.D 6) 20 10A.D 7) 0711 A.D 8) 0911 E.K 9) 1711A.Ö 10)0712A.Ç 11) 0812A.Ö 12) 0912H.Ü 13) 0912A.D 14) 1112H.Ü 15) 1512H.Ü 16) 1512A.Ö 17) 2612H.Ü 18) 2912A.D 19) 3112H.Ü 20) 0510M.H 21) 1910A. K 22) 0111H. Ö 23) 2011A.K 24) 2411H.Ö 25) 2411H.Ö 26) 0812H.Ö 27) 2310D.T 28) 1611L.O 29)1712D.T 30) 2212 D.T	1)1909AİK, 2812EK(2), 0812HÖ, 2810MÇ 2)2309MK, 0110AÖ(2), 1310AÖ, 0810AÖ, 0911HÜ, 1510AİK,0311EK, 1809HÜ, 2009SÖ, 1310HÜ, 1410AK, 2811MK, 1911SE, 2911HÜ, 0311AÖ, 1112HÜ, 0712HÜ, 2712AD, 1809HÖ, 0810HÖ, 1612AK, 2412EK, 2009SÖ, 2709SÖ, 0111HÖ, 3110SÇ(2), 0411İG(6), 0911MH, 0811HÖ, 0811SÖ, 0711MH(2), 0311İG, 1311SD, 2011SD, 2011AK(3), 0811HÖ, 1012SÇ, 1912AK, 0910MÜ, 1610AE, 2811MM(3), 1212DK2012AD, 1211SÇ(2),1311AE 3)1910MK(3), 2810MK, 0911HÜ(3), 0711MK, 0112AİK, 0312AİK, 0612AİK, 3011MH(2), 2512AD, 2012AD, 1409HÖ, 2311MH, 2711SÖ 4)2309SE, 1911SE(2), 0212SE(2), 3011EK(3), 1311AK, 1911HÖ, 1712DT, 0211LO,1212AK

27)2111HÜ 28)1012MK 29)2712AD 30)0612AK 31)14111AK 32)2612MM		5)1310AÖ(2),2811MM 6)2709MK,0412AD,0110M K,0512AÇ, 2912HÜ,1212AD, 7)0810AV,2611HÖ, 1512HÜ 8)0912SE, 2009SÖ, 3011MK 9) 0310AÇ 10)9212AD, 0512AD 11)0111HÖ 12) 0310ES 13)0810AÖ,2611AÖ, 0312SÖ, 14)2810SE, 0911HÜ, 3011AİK, 0112AİK, 0312AÖ,2412EK(2), 2610MH(3),0111YB, 0712MH(7) 15)2010MK, 2111ES, 2612ES 16)0710HÜ,2611HÜ, 0811EK
---	--	--

Vakit/Tablo -2 “Erkek” Üzerinden Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler

2.A- Kadını yoksayan eril ifadeler	2.B- Hitap ettiği cinsiyet bakımından eril olan ifadeler
1)Adam 2)Adam olmak 3)Adam kaçırmak 4)Adam akıllı 5)Adam gibi 6)Sokaktaki adam 7)Adam etmek 8)Adam yerine koymak 9)Düşünce adamı 10)Din adamı 11)Adam kayırma 12)Adam öldürme	1)Beyefendiler! 2)Beyler! 3)Siz hiç öldünüz mü bayım! 4)Ağabeylerimiz! 5)Bilme be adam! 6)Be birader! 7)Abi! 8)Beyler!

<p>13)Devlet adamı 14)Adam sayılmak/saymak 15)Hukuk adamı 16)Beyaz adam 17)Mutemet adamı 18)Fikir adamı 19)Kültür adamı 20)Siyaset adamı 21)Adam sallandırmak 22)Adam kaçakçılığı 23)Sanat adamı 24)Teknik adam 25)Adama dönmek 26)Dava adamı 27)Spor adamı 28)Eylem adamı 29)Müdafaa adamı 30)Futbol adamı 31)Adam başı 32)Halk adamı 33)Zorun adamı 34)Kardan adam şöhretler 35)Ademler 36)bilimadamı 37)İlim adamı 38)işadamı 39)Centilmen/sportmen 40)Ağa 41)Giden ağam gelen paşam 42)Aşiret ağaları 43)Sendika ağaları 44)Buranın ağası 45)Toprak ağaları 46)Harem ağası 47)Davet erleri 48)Er kişi 49)İnanç erleri 50)Mana erleri 51)Hizmet eri 52)Allah erleri/ tevhit erleri 53)Direniş ve yürüyüş erleri 54)Herif 55)Dayı 56)Ayıya dayı demek 57)Dayı dayı yürümek 58)Ağabey ülkeler 59)Hacı ağabeyler</p>	
--	--

<p>60)Türkiye'nin büyük ağabeyi 61)İslam dünyasının şefkatli ağabeyi 62)Türkiye'nin ağabeyliği 63)Dedelerin günü 64)Dedelerin dedeleri 65)Dedelerinin mirası 66)Tarikat dedesi 67)Dededen CHP'li 68)Tekirdağ'ı kurtaran dedelerimiz 69)Beyefendilere teslim etmek 70)Beyefendilerin umurunda değil 71)Beyefendinin nefsi 72)Beyefendiciğim 73)Beyefendiler 74)Ata 75)Atasözü 76)Aktör 77)Sermaye babaları 78)İyi de babam 79)Babadan oğla geçen 80)Babasının malı 81)Devlet baba 82)Politika babaları 83)Para babası 84)Mafya babası 85)Baba evi 86)İsim babalığı 87)Babaları da cami düşmanı 88)Babanızın oğlu da olsa 89)Fikir babası 90)Babalarından intikal etmiş topraklar 91)Babamızın mirası 92)Babası belli 93)Noel baba 94)Dön baba dönelim 95)Türkçülüğün babası 96)Babalarının hayrı 97)Babadan CHP'li 98)Babamızın şirketi 99)Babalar gibi 100)Babaları (ata) 101)Babadan Beşiktaşlı 102)Bey/Beyler 103)Beylik laflar 104)Beylik hikaye 105)Arı beyler 106)Atabey</p>	
---	--

107) Bacı bey/ bey ana 108) Sancak beyi 109) Sermaye sahipleri bey sınıfı 110) Doktor beyler 111) Ademoğlu/Ademoğulları 112) Hin oğlu hin 113) Yok oğlu yok 114) Elin oğlu 115) Şamar oğlanı 116) İnsanoğlu	
--	--

Vakit/Tablo -2 Kaynakça

2.A	2.B
1)0410M.E.K(4),0610M.E.K(3) 1310 M.E.K, 1410 M.E.K, 1910 M.E.K(3), 2910 M.E.K(5), 0411 M.E.K, 1211 M.E.K, 1911 M.E.K, 0112 M.E.K, 0312 M.E.K, 0712 M.E.K, 1612 M.E.K 0510M.K, 1410 M.K, 1910 M.K, 0211M.K, 1412 M.K(3), 0310 M.K,0410A.İ.K(3), 0510 A.İ.K(2), 1010 A.İ.K, 2010 A.İ.K(3), 3110 A.İ.K(2), 1911 A.İ.K, 2011 A.İ.K, 2111 A.İ.K(2), 2411 A.İ.K(3), 0512 A.İ.K, 0812 A.İ.K(2), 1112 A.İ.K, 1809 A.İ.K, 2009 A.İ.K, 2409 A.İ.K(2),2709A.D, 0710A.D, 1110A.D(4), 1910 A.D(2), 2610 A.D(2), 2710 A.D(2), 2810 A.D, 3010 A.D, 3110 A.D, 0111 A.D(2), 0611 A.D(4), 0811 A.D(2), 1411 A.D, 1711 A.D, 2211 A.D(2), 1712A.D, 2012 A.D, 2412 A.D, 2712 A.D, 0310 A.D,0810 A.D, 1510 A.D, 1412 A.D(6),0810A.Ö, 1510 A.Ö, 3010 A.Ö, 1511 A.Ö(3), 1911 A.Ö, 0110 A.Ö,0910H.Ü(3), 1010H.Ü, 1110 H.Ü, 1710 H.Ü, 2510 H.Ü, 2710 H.Ü, 0111 H.Ü, 1611 H.Ü, 3011H.Ü, 1112 H.Ü, 2212 H.Ü, 2812 H.Ü,2110A.Ç, 0211 A.Ç(3), 1212 A.Ç, 1912 A.Ç(3), 0510 A.Ç,2109A.K, 1210 A.K, 1711 A.K(2), 0112 A.K, 0812 A.K(2), 2212 A.K(2), 2512 A.K, 0610 A.K, 1910 A.K, 1311 A.K 0310S.Ö, 1110 S.Ö, 1410 S.Ö, 2510 S.Ö(4), 0111 S.Ö(2), 0811 S.Ö, 1111 S.Ö, 1611 S.Ö,	1)1909A.İ 2) 0310A.D ,1011A.D, 0910A.İ.K, 3010A.İ.K, 1112 A.İ.K, 1910M.E.K 3)1210A. Ç 4)2011 H.Ü 5)1012M.E.K, 3112M.E.K 6) 2109A.K, 0310S.Ö 7) 2412Y.B 8)0910A.B, 2512A.B, 2711S.A.E

<p>1811S.Ö, 1911 S.Ö, 2311 S.Ö, 2511 S.Ö, 0612 S.Ö(2),1612 S.Ö, 3112 S.Ö,2709H.Ö, 1411 H.Ö, 1911 H.Ö(3), 2311 H.Ö(2), 0612 H.Ö, 1412 H.Ö(3), 1810 H.Ö, 2110 H.Ö,2110M.E.Y, 0811 M.E.Y, 0312 M.E.Y, 2412 M.E.Y, 0810 M.E.Y(2), 2210 M.E.Y(2),2110E.K, 0610S.Ç, 0911S.Ç, 1012S.Ç,2810 S.E, 3112S.E,1911A.V(2), 0212A.V(2), 1612A.V, 2412A.V(3), 1612A.B, 0810A.G, 0312A.G, 2412A.G,1011Y.B, 1411Y.B, 1412Y.B(2), 2412Y.B, 2512Y.B(2), 2712Y.B(2),1211S.D(2), 2911S.D, 1411M.H(2),2710İ.G(3), 0612İ.G, 1712İ.G, 2012İ.G,0610A.E, 2411A.E, 1612A.E(2),1710E.S, 1411E.S, 2111E.S(2), 2612E.S,3010A.B, 2011A.B(2), 1112A.B, 0212D.T,1612N.D,2711S.E,0811A.Y 2) 1809A.Ö, 1511A.Ö(4), 2409H.Ü, 0512H.Ü, 1612A.B, 0912A.K, 0810E.Y(5) 3) 2409A.D, 2411A.İ.K 4) 0110A.Ö, 2510E.N 5) 0110A.Ö, 2709H.Ö, 0910H.Ö, 2311H.Ö, 0112H.Ö, 0512H.Ö, 2210H.Ö, 0611A.K, 0112A.K, 0510A.K, 1812Y.B, 2712Y.B, 1110Y.B, 0412Y.B, 1610Y.B, 1212M.K, 0310M.K,0211M.K, 3010S.Ç, 2911E.N 6) 0410M.E.K 7) 0710M.E.K, 1210M.E.K, 0211M.K, 2211A.D, 0911A.D, 0412A.K, 1812A.K, 0810E.Y(4) 8) 1010A.İ.K, 1812A.İ.K, 1810H.Ö 9) 1410A.İ.K,0810S.Ç, 1612H.Ö 10) 0311M.E.K, 2010M.E.K, 0212M.E.K, 2409Y.B, 1711Y.B, 0410S.Ö, 1810S.Ö, 2110H.Ö, 2412H.Ö, 0211M.H, 2310M.Ü 11) 2110A.K 12) 0311H.Ü, 1712H.Ü, 2412S.D, 2211A.K, 1311A.K, 2210A.İ.K, 0812M.E.K 13) 1712A.D(2), 0111M.E.K, 3010M.E.K, 1011M.E.K, 0712H.Ü, 0612A.İ.K, 0310H.Ö, 1910S.Ç(2), 1910M.H, 0812S.Ç, 2212S.Ç, 2812M.H, 2011L.Ö, 1010Y.B(2) 14) 2310A.Ö, 3112A.Ö, 1012M.K,2611Y.B 15) 2710A.D, 1911S.Ç, 2810H.Ö, 2211Y.B 16) 0611H.Ö 17) 0711M.K 18) 1711A.V, 2611A.V, 0312A.D, 1412M.M, 0711S.Ç, 1011S.Ç, 1411S.Ç,1612H.Ö(2) 19) 0912A.K, 2709S.Ç, 2712Y.B, 0310M.M</p>	
---	--

<p>20) 0612A.İ.K, 0510M.Ç, 2512A.D 21) 1212A.Ç 22) 2112A.D 23)3012S.E, 2211Y.B, 1310M.M, 0310M.M 24) 1809S.Ö, 1909S.Ö, 0910S.Ö, 1910SÖ., 3112S.Ö, 2409A.G, 1711A.G, 0810AG(2), 0312A.G, 1112A.G(2),1712İ.G, 0111İ.G 25) 0210H.Ö 26) 0610A.K, 1812M.M 27) 0810A.G 28) 1810S.Ç 29) 1210S.Ö 30) 2611A.G 31) 1809A.B 32) 2609D.K 33)2609D.K 34) 0810A.G 35) 1809M.M(2),2412M.E.Y(4) 36)2009A.İ.K, 0310 A.İ.K, 0810A.İ.K, 2010A.İ.K, 3110 A.İ.K, 2211 A.İ.K, 2311 A.İ.K, 2411 A.İ.K, 0811A.İ.K, 0512A.İ.K, 3112A.İ.K 1410A.D, 0811A.D, 2511A.D, 2412A.D 2210H.Ü(4), 2710H.Ü, 1211H.Ü, 2112H.Ü 1010Y.B, 1011Y.B, 1711 Y.B, 2211 Y.B (3), 1712 Y.B,0311M.E.K, 2409S.D, 0510M.H, 1810S.Ö, 2010A.K, 2712A.K, , 2112S.Ç, 0111İ.G, 0510M.Ç, 1710E.S, 3110E.S, 1311A.B, 2811M.Ü 37)0812A.V, 1012A.V, 3012M.K, 2210S.Ç, 2311S.E 38)2109A.İ.K, 0312A.İ.K(3), 0510A.D(2), 2010 A.D, 2710 A.D(2), 3010 A.D,1811 A.D(3), 0412A.D,2210A.Ö(2), 0311A.Ö(3), 0312A.Ö, 2409A.V, 2312M.E.K(2), 2212H.Ü, 2412H.Ü, 1809H.Ö, 2309H.Ö(2), 2510H.Ö, 2211S.Ö, 0512S.Ö, 2112S.Ö, 1012S.D, 1412M.H(3), 2712İ.G, 1212E.S(2), 0210L.O(3), 2310L.O, 0611L.O(2) ,210Y.B(2) 39)0210S.Ö, 0826S.Ö, 2710S.Ö, 1911S.Ö, 2711S.Ö, 2512S.Ö, 2512S.Ö,0810A.G,2311M.H(2),2911İ.G 40)2109M.K, 1611A.Ç, 0510M.E.K, 1911E.S 41)2611H.Ü, 2811S.Ç 42) 2711H.Ü 43) 3011H.Ü 44) 0612H.Ü 45) 2711A.B 46) 2211A.K 47) 0211A.Ç 48) 2009Y.B</p>	
---	--

49) 1411S.Ç
50) 0911A.T
51) 2012H.Ö
52) 2709A.Y
53) 2609M.Ç
54)0911H.Ü, 1509AÖ, 1112H.Ü, 2211H.Ü,
3112A.K, 2609E.S
55)1512S.Ö, 3012M.E.K
56) 3112A.V
57) 1212E.S
58) 0510A.Ç
59) 2110A.B
60) 0210M.M
61) 0211M.H
62) 0612S.Ç (3)
63) 1110A.Ö(4)
64) 1810A.Ö (2)
65) 2611S.D
66)0412Y.B
67) 3010L.O
68 1611A.İ.K (2)
69)0510A.D
70) 1810A.D
71) 2111A.İ.K
72) 0312A.Ö (2)
73) 1711A.G
74)0210A.D, 0911A.D, 2912A.D
1211M.E.K, 2311M.E.K,0312H.Ü, 2312H.Ü,
0910A,Ö, 0911A,Ç, 2712A,Ç, 1111M,K, 2709A.K,
0110S,Ö, 1110S,Ç, 1411Y.B, 2012Y.B,
3112Y.B,1411H.Ö, 1411E.S, 2309D.T, 0811A.Y,
2612C.K(6), 2112E.N
75) 0912A.Ç, 1212A.Ç, 1211Y.B, 2111M.M,
2911M.E.K
76)0110A.D, 0910A.D, 0911A.D, 1811A.D,
3112A.D,0110A.Ö, 2012A.Ö
1110A.Y, 1610A.B
0510M.M (Baş aktör)
77) 0110A.Ö
78) 0510M.K
79) 1809A.İ.K
80) 3110A.D
81) 0111A.Ö(7), 2411A.Ö, 2712A.Ö, 1711A.G,
1610L.O
82) 1411AÇ
83)0812M.E.K,2512A.Ö,1712H.Ö,2912H.Ö,0412L.O
84) 2412A.D

<p>85) 0912S.E, 3112H.Ü,1610L.O 86) 1112A.Ö,0910S.D 87) 0712A.Ç(3) 88) 2812A.D 89) 2312M.K 90) 2212A.Ö 91) 2612M.K 92)2612H.Ü 93) 2912A.D, 2612A.K(8) 94) 0410A.K 95) 3110Y.B 96) 2612A.K 97) 3010L.O 98) 2212A.E 99) 0410A.Ö 100) 1810H.Ü 101) 2611S.Ö 102) 0610M.E.K, 2710A.D, 3012A.Ç, 0410Y.B, 0212A.İ.K, 2312A.Ç, 1412Y.B, 1212D.K,0612A.İ.K 103) 0410M.E.K, 2911M.E.K, 2611M.E.Y, 2312D.T, 3011A.D 104) 0410M.E.K 105) 1412A.D 106) 1910M.H 107) 0112Y.B, 0612Y.B 108) 1412Y.B(2) 109) 0812A.Ö 110)0610D.T 111) 0110A.Ö, 0811A.Y(2), 1511A.Y 112) 1711H.Ü, 2710S.Ö 113) 1510H.Ö 114) 2611A.G 115) 2609D.K, 0312D.K 116) 0110A.Ö, 0710A.V, 0710A.Ç, 0710M.K, 0310M.K, 0410A.Ö, 1010A.D, 0211E.K(2), 2311A.D, 2611S.E, 2511H.Ü(2), 1712M.E.K, 2012M.E.K(4), 2512A.Ç, 2409S.D(3), 1709H.Ö, 3109H.Ö, 2011Y.B, 2011S.D, 2611A.G, 0412S.D, 0712Y.B, 1212H.Ö, 2312H.Ö(2), 3112M.E.Y(2), 1211D.K, 2311M.Ç, 2711A.B, 1412M.Ç, 2112M.Ç(2), 1410S.Ö</p>	
--	--

Vakit/ Tablo-3 Kadın ve Erkek ile ilgili ikilikler sunarak

cinsiyetçilik yaratan ifadeler

3.A- Kadın ve erkek rollerini ayırarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler	3.B Kadını küçümseyen/ erkeği yücelten eril ifadeler
<p><u>I.“Kadın Rollerı”</u></p> <ol style="list-style-type: none">1)Yüreği yaralı ana2)Anasını ağlatmak3)Ana şefkati4)Bir ananın elleri gibi okşayacak yetim, yaşını silecek öksüz, sıvazlayacak kırık yürek arar.5)Salça haline getirsin hanımlar./ hanımlar el işi de yapabilir.6)Yazık şehit analarına7)Evin hanımı8)Bakan hanımının bir anne olarak9)En fedakar öğretmenler annelerdir, çocukları için defalarca uyanırlar, fakat bundan sızlanmazlar.10)Gözü yaşlı analar, eli bağrında kalmış analar11)Vay anam vay.12)Bir teyzenin çileli elleri13)Vay anasını vay14)Anne şefkat kanatlarının altına almış çocuklarını15)Evin hanımının becerisine göre işlenip düzenlenmiş minderler, sofrayı hazırlayan hanım, evin yetişkin genç kızı varsa o, yoksa anne mutfağa geçer.16)Anası ağlamak.17)Anne şefkati18)Ev kadını./ Ev kadınlığı19)Bir anne ağlayacak20)Ev hanımı	<p><u>I.Kadını Küçümseyen İfadeler</u></p> <ol style="list-style-type: none">1)Ana avrat gitmek2)Orospu3)Küçük kız ömrü boyunca bu lekeden nasıl kurtulur?4)Karı5)Fahişe6)Karılar gibi ağlamak7)Kocakarılar8)Cadı9)Cadı kazanı10)Şirret Kaynanalar11)Ana avrat küfretmek12)Kadımların saklamayı başardığı tek sır yaşlardır.13)Anamızın nikahına talip olan kadı efendi14)Şuşu, Fato, Necla, gibi isimler kullanmak15)Metres16)Medyatik hanımlar17)Boş işlerle oyalanmak cahiliye toplumlarındaki kadın karakterlerinde sıkça görülür.18)Orospuluk <p><u>II.Erkeği Yücelten İfadeler</u></p> <ol style="list-style-type: none">1)Delikanlı2)Babayiğit3)Efelenmek4)Yiğit5)Donkişotluk6)Erkekçe açıklamak7)Yiğitlik8)İhtiyar delikanlı./ Kazanova’ya taş çıkartan çapkın

<p><u>II. “ Erkek Rollerı”</u></p> <p>1)Pazarcı Osman Amca 2)Mahallemizin bakkal amcaları 3)Evin reisi (baba yahut dede) 4)Evin reisi selamlığa geçer. 5) Babana yazar sana bisiklet aldırırım. 6)Baba ocağı/ Ana kucağı</p>	<p>9)Erkekler gibi savaşmak 10)Gol Kralı 11)Aslan parçası 12)Erkekçe mücadele 13)Karayağız delikanlı 14)Efelik 15)Külhanbeyce 16)Kabadayı 17)Festivaller Kralı 18)Efe 19)Kral gibi</p>
--	--

Vakit/ Tablo-3 Kaynakça

3.A/I	3.B/I
<p>1)2309 A.Ç 2) 2409A.Ö,0811 A.Ö 3) 0311A.Ç 4) 0310 A.Ç 5) 1211A.D 6) 1310A. D 7) 1910A.D ,2912A.D 8) 0411A.Ç 9) 2511A.E.K 10) 2912A. Ö 11) 2109A. K 12) 0610H.Ö 13) 0710H.Ö 14) 1410A.T 16) 2710Y.B 17) 0612A. K 18)1012Y. B 19) 0610D.T 20)2110D.T</p>	<p>1) 2211A.Ö 2) 2611A. Ö 3) 1612H. Ü 4) 2412M.K, 2712H. Ü, 2512A. K 5) 2412A. D 6) 2712H.Ü 7) 2712H. Ü 8) 2912H.Ü 9) 3012A.D 10) 2009S.Ö 11) 2610S.Ö 12) 2011S.D 13) 1909M. K 14) 0712 M. H 15) 0812H.Ö,1012H. Ö, 1610L.O 16) 0812H.Ö 17) 1912C. K 18)0910A.Ö</p>

3.A/II

- 1) 1810Y. B
- 2) 0311Y.B
- 3)1911Y. B
- 4)1712E. Y
- 5) 0410A.İK
- 6)1511A.Ö

3.B/II

- 1)0110E.Y,0710 E.Y,0110A.Ö, 2510A.Ö,2010 A.İ.K, 2210A. Y,2812A. K, 07 11M. K1,2311A. D, 0210Y.B, 03 10Y.B,2411Y. B, 0911M.H, 2512S. Ö, 1909D. K,1710E. S, 0212D.T,1212E.S, 2312N.D
- 2) 2010H.Ü,1511H. Ü, 2312M.K,0411M.K, 2312A.Ç, 3012A.K 0709Y. B, 1412M.M, 2512A.K, 2812A. K, 3112S. Ç, 1909Y.U
- 3) 2910H.Ü, 0410E.K, 1611A.K, 2611 S.Ç, 2709E. N
- 4)0411A.Ç, 0411E.K, 2610S. Ç
- 5)0711H. Ü
- 6) 1511A. Ö
- 7) 0312H. Ü
- 8) 1512H. Ü
- 9) 2712 H.Ü
- 10) 0610S.Ö
- 11) 0411İ.G
- 12) 2611A. G
- 13) 2111Y. B
- 14) 3110E.S
- 15) 2612E. S
- 16) 1809A.İ.K,0911 M. H
- 17) 0210A. Ö
- 18)0411E. K
- 19) 2911H. Ö

5.CUMHURİYET GAZETESİNDEKİ CİNSİYETÇİ İFADELERİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Cumhuriyet gazetesinde toplam 56 yazar incelenmiştir. Bu köşe yazarlarının yazılarında 210 ayrı cinsiyetçi ifade toplam 591 kez kullanılmıştır.(C/T-1/2/3)

Kadın vurgusu yaparak kadını ötekileştiren ifadeler: 25 ayrı ifade 35 kez (C/T-1a)

Kadını cinsel bir obje olarak göstererek cinsiyetçilik yaratan ifadeler: 25 ayrı ifade 25 kez (C/T-1b)

Kadını çeşitli kimliklerle yansıtarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler. 9 ayrı ifade 51 kez (C/T-1c)

Kadını yok sayan eril ifadeler: 102 ayrı ifade 408 kez (C/T-2a)

Hitap ettiği cinsiyet bakımından eril olan ifadeler: 2 ayrı ifade 5 kez (C/T-2b)

Kadın ve erkek rollerini ayırarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler: 17 ayrı ifade 20 kez (C/T-3a)

Kadını küçümseyen/erkeği yücelten ifadeler: 30 ayrı ifade 47 kez (C/T-3b)

Cumhuriyet gazetesinde en çok “kadını yok sayan eril ifadeler” kullanılarak cinsiyetçilik yapılmıştır. Bazı yazarlar bu konuda daha dikkatli davranırsa da aşağıdaki tabloda görüldüğü bunlar sayıca çok azdır.

Tablo -4 Cinsiyetçilik açısından nötr ya da kadın lehine cinsiyetçi olan ifadeler

4.A- Vakit gazetesinde yer alan ifadeler	4.B- Cumhuriyet gazetesinde yer alan ifadeler
1) Devlet ana	1)Bilim insanı 2)Vodviller kraliçesi İstanbul tiyatrosu 3)İş adamları ve iş kadınları 4)Düşünce insanları 5)Sanat insan

Tablo -4 Kaynakça

4.A	4.B
1) 2911 A.Y	1) 1910 H.Ç, 2010 H.Ç, 2610 H.Ç,1112 H.Ç, 2710 E.K, 2010 E.K, 2412 E.K, 1711 E.K, 0111 Ö.AC, 2111 Ö.AC, 1311 Z.O, 0511 E.Y, 0812 Ö.Y, 1312 Ş.S,1312 İ.Ö, 0112 O.BU, 1512 O.BU, 2612 O.Ç, 1412 K.B, 2610 S.K 2) 3009 S.İ 3) 3009 O.Ç 4) 1312 İ. Ö 5) 1711 E.K

Birkaç yazarın bazı özel dikkatleri dışında Cumhuriyet gazetesinde bu konuda tutarlı bir özen olduğu söylenemez. Örneğin, “bilim adamı” yerine “bilim insanı” tamlaması 20 kez değişik yazarlar tarafından kullanılmış ancak tam bir tutarlılık sağlanamamıştır. Çünkü, örneğin, Hikmet Çetinkaya 4 kez “bilim adamı”, 3 kez “bilim insanı” tamlamasını kullanmıştır. Birer kez “sanat insanı” ve “düşünce insanı” biçiminde ifadeler kullanırken 1 kez “iş adamları ve iş kadınları” biçiminde bir ifadeye yer verilmiştir. 591 adet cinsiyetçi ifadeye bakarsak 20 nötr ifadenin pek bir önemi kalmamaktadır. Ayrıca sadece “bilim insanı” ifadelerine yetersiz de olsa dikkat edilmiş, diğer gruplar içinde özel bir dikkate rastlanmamıştır.

Diğer grup olan “kadın vurgusu yaparak kadını ötekileştiren ifadeler” içinde “kadın milletvekili, kadın büyükelçi, bayan yazar” biçiminde kullanımlara rastlanmıştır. Bundan kaçınan birkaç yazar, “kadın” yerine “bayan yazar”, “bayan muhabir” gibi kullanımlara yer vermiştir. Önemli sayıda “kadın” vurgusu yapan sözcük kullanılarak kadının belli alanlarda varlığı ötekileştirilmiştir.

Kadın ve erkek rollerine gelince; çok keskin ayrımlara rastlanmamaktadır. “Ev kadını”, “ev hanımı” gibi ifadelerle yer verilerek kadının ev içine ait olduğu ima edilirken, “bir annenin ılgılığı”, “dünyanın en merhametli anası”, “çocuklar ve

peşlerinde koşan anneler” ifadeleriyle kadın, annelik dolayısıyla çocuk bakımıyla özdeş olarak yansıtılmaktadır. Erkek rolleri, “babaların çocukları okuldan alması” ifadesinde olduğu gibi çocukla babanın ilgilenmesine de vurgu yapılmaktadır. Rollerin dağılımı fazla keskin olmakla birlikte yine de Cumhuriyet gazetesi sınırlı ölçüde eşitliği yansıtmaya çalışsa da kadının ev ve çocukla bağlantısını erkeğe göre daha sıkı gösteren ifadelere yer vermektedir.

Diğer bir grup da “kadını küçümseyen/erkeği yücelten” ifadelerdir. Cumhuriyet gazetesi, basma kalıp önyargıların dışına çıkamayıp kadını çok konuşması ve huysuzluğu yani sözümona cadılığıyla yansıtmaktadır. “Semra Hanım, çenesi ve huysuzluğuyla...” , “Şirret kadın”, “hamamın yemekli göbek taşında kadınlar şamatası”, “cadı kazanı”, “cadı avı” ifadelerinde olduğu gibi. “Çirkin kızların evde kalması”, “Geçkin Firdevs Hanım” gibi ifadeler yaşlı ve evlenmemiş kadınları küçümserken, “Türbede yüzlerce kadın çocuk” ifadesi kadının cehaleti ve batıl inançları olmasının erkeğe göre daha olağan olduğu izlenimini vermektedir. Buna karşın erkeği ve erkekliği “erkeksen dokunulmazlık zırhının arkasından çık”, “bu adamların siyaset anlayışı erkeklikle fazla ilgili değil”, “erkeklik uğruna”, “babayiğit”, “delikanlı” ifadeleriyle yüceltmektedir.

Kadını cinsel bir obje olarak gösteren ifadelere baktığımızda ise kadın ve güzellik kavramlarının sıklıkla yan yana anıldığına rastlamaktayız. Kadınların yaptıkları işlerden bahsedilirken bile “menekşe gözlü güzel kadın”, “kadınların alımlı olması” gibi ifadelerle bedenlerine de bir biçimde gönderme yapılır. Bunun en güzel örneklerinden biri kadınlardan kurulu voleybol takımından bahseden Abdülkadir Yücelman’ın kullandığı “Filenin Güzelleri” ifadesidir. Bu, takımın başarısından çok kadınların dış görünüşüne dikkat çeken bir düşüncenin yansıması olmaktadır. Kadının cinselliğini en ilginç ve çarpıcı biçimde gösteren cümleleri Güray Öz, İstanbul’da Araplar tarafından yapılması plânlanan kuleyi anlatırken kullanmaktadır: “İsrail-Arap sermayesi kule sütunlarına benzeyen bacakları, çekici dekoltesiyle sınırlarımızdan içeri girmiş bulunuyor. Şuh haliyle medyamızın anlı şanlı kalemlerinin ağzının suyunu akıtmaktadır.” Görüldüğü üzere kadının bedeni ve cinselliği ne kadar kaçınılmaya çalışılsa da bilinçaltından kendini göstermeye devam etmektedir.

“Namus” kavramı Cumhuriyet gazetesinde kadının cinselliğine bağlanmazken kadınları cinsel ilişkilerine ya da evli ve bekâr oluşlarına göre “kadın ve kız” olarak ayırma Cumhuriyet gazetesi yalnızca 3 kez görülmektedir. Bu, Cumhuriyet gazetesinin Kemalist görüşü ile evlilik ve cinselliğe bakışıyla belirlenmektedir.

Son olarak Cumhuriyet gazetesinin doğrudan erkeğe hitabı 5 kez kullandığını görmekteyiz. Çok sık olmamasına rağmen asıl okuyucunun erkek kitle olduğunun düşünülmesiyle Cumhuriyet gazetesi de açık bir cinsiyetçi tutum sergilemektedir.

Bu incelemeye göre Cumhuriyet gazetesi kadın ve erkeği eşitlikçi bir biçimde yansıtıyor demek imkansızdır. Bazı yazarlar bazı kelimelerin kullanımına özen gösterse de bu gazetede de azımsanamayacak ölçüde cinsiyetçi ifadeler rastlanmaktadır. Kadının kamusal alanda erkekle eşit olduğunu gösteren ya da kadını cinsel obje olarak tanımlamaktan kaçınan ifadeler yer verilmiş olsa da ataerkiden gelen bazı önyargı ve basma kalıp fikirlerden kaçamamaktadır. Kadın kamusal alanda nispeten eşit olarak görülse de ev içi alana ait olan hala kadınlar olarak gösterilmektedir. Cumhuriyet Gazetesi kadını kamusal alana çıkararak ifadeler yer verse de tam eşitliğe yani erkeğin ev içi alana da kadınla eşit bir biçimde girmesine yanaşmamaktadır. Üstelik kadın ve erkek yazarlar ayrı ayrı değerlendirildiğinde kadınlarında herhangi bir duyarlılık göstermeksizin cinsiyetçi ifadeler kullandığına rastlanmıştır. Kadın yazarların da “işadamı, bilim adamı, küresel aktörler, adam olmak” gibi ifadeleri kullanması ataerkinin ne kadar olağan ve kökten olduğunun bir yansımasıdır. Bu ifadeleri gerektiren durumların ve dile yansımalarının farkında olmaksızın kabul edilmesi ataerkinin gücünü göstermektedir.

Aşağıda Cumhuriyet gazetesinde, belirtilen süreler içinde geçen cinsiyetçi ifadelerin başlıklara göre listesi verilmiştir. Bu ifadelerin kaynakları ilgili tabloların içinde gösterilmektedir:

Cumhuriyet/Tablo -1 “Kadın” Üzerinden Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler

1.A- “Kadın” vurgusu yaparak kadını ötekileştiren ifadeler	1.B- Kadını Cinsel bir obje olarak göstererek cinsiyetçilik yaratan ifadeler	1.C -Kadını çeşitli kimliklerle yansıtarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler
<p>1)Kadın kahraman 2)Bayan muhabir 3)Kadın gösterici 4)Bayan bakan 5)Bayan başbakan 6)Kadın üye 7)Kadın hakkı 8)Kadın milletvekili 9)Kadın büyükelçi 10)Bayan yazar 11)Kadın sorunu 12)Kadın lider 13)Kadın savunma bakanı 14)Kadın sitkomcu 15)Kadın gazeteci 16)Kadın trompetçi 17)Kadına yönelik şiddet 18)Kadın-çocuk evi 19)Kadın başkan 20)Bayan Türk gazeteci 21)Kadın örgütleri 22)Bikinili bayan 23)Mayolu hanım 24)5 kadın işçi 25)Kadın sığınma evi</p>	<p>1)Eskiden erkek erkekliğini zifaf gecesi kadının bekaret zarını patlatarak alırdı. 2)Fahişe 3)Kızların bekareti 4)Anasını bellemek 5)Filenin güzelleri 6)Güzellik kraliçesi seçimleri 7)Menekşe gözlü güzel kadın 8)Kumalık 9)Kızlar da sıra sıra dizilir, müşterileri kızıştırmaya çalışırlardı. 10)Onun güzel bir kadın olmadığı söylenir. Adalet Cimcoz çok etkileyici bir kadındır, güzelliğin ötesinde bir albenisi vardır. Sadeliği içinde inanılmaz şıktı. Kişiliğinin sadeliğiyle handiyse çelişen bir makyaj yapmıştı. Koyu renk dudak boyası, pudra, rimel, far. Sanki Bette Davis’i çağırıyordu. 11)Fransızlar Cumhuriyet’i hep güzel bir genç kız olarak simgeler. 12)Seksi kadın fotoğrafları 13)Namus timsali aile yuvanızı randevu evine</p>	<p>1)Kuma 2)Hanım 3)Kadın-kız 4)Genç kızlar 5)Hanımefendi 6)Bayan 7)Hanım kardeşim 8)Kız alıp-verme 9)Kız</p>

	<p>çevirmek</p> <p>14)Namus bekçileri</p> <p>15)Namus kavramını ailesindeki dişilerin cinsel organına sıkışmış bir çeşit zar sananlar</p> <p>16)Kadın vücudu ayıplı statüsüne giriyor</p> <p>17)Kadınların alımlı olması</p> <p>18)Hovardalık edilen kadın</p> <p>19)Muhteşem porno yıldızı tüm şuhluğuyla meclis kapısından göğüsleri açık giren</p> <p>20)Çırlıçiplak kızların hosteslik yaptığı</p> <p>21)Şişman, kocaman göğüslü, kocaman kıçlı kadınların evlerin tuzu ve bereketi olduğuna inanmak</p> <p>22)Bakire kızlar</p> <p>23)Güzel kızlara laf atmak</p> <p>24)Cinsel tacize hedef olan kadın</p> <p>25)İsrail-Arap sermayesi kule sütunlarına benzeyen bacakları, çekici dekoltesi ile sınırlarımızdan içeri girmiş bulunuyor. Şuh hali ile medyamızın anlı şanlı kalemlerinin ağzının suyunu akıtmaktadır.</p>	
--	--	--

Cumhuriyet/Tablo -1 Kaynakça

1.A	1.B	1.C
1)1510 C.A 2)2010 C.A 3)2710 C.A 4)0211 O.B 5)0612 Ş.S 6)0211 O.B 7)0112 İ.S(3), 2911H.Ç,3011H.B, 2612 E.M, 0412 E.M, 2911 O.BU ,0612Ş.S 8)3011 O.B(2) 9)1711 E .M 10)1811 B.B 11)0212 O .Ç 12)1412 O .Ç 13)1412 O .Ç 14)2609 N .C 15)2310 Z .O 16)1812 D .K 17)1312 I.Ö 18)1912 I .Ö 19) 2709 Ö .AC 20)2610 Ö .AC 21) 3011 Ö .Y 22)2712 Ö .AC 23)2712 Ö .AC 24)3112H.Ç(2) 25)2412Ş.S	1) 2011 İ.S 2)2011 H.Ç 3)2411 A .S 4)2712 İ.S 5)2209 A.Y 6) 2309 G.Ç 7)1410 O.Ç 8)2410 E .M 9)0311 T .A 10)0811 S.İ 11)1511 B.B 12)1511 B.B 13) 1811 S.İ 14)3011 O.Ç 15)1312 B.B 16)1312 B.B 17)3112 O.Ç 18)0910 Z.O 19)2310 I.Ö 20)2310 I.Ö 21)0111 I.Ö 22)0412 D.K 23)1311 F.D 24)2412 Ş.S 25)0911 G.Ö	1)2410E.M,1811E.M 2)2110 O .B , 1811S.İ(3), 2411 İ.S(2),0312 H.D,2009S.İ,1711 T.A, 1512T.A,0111O.A,2712Ö.AC 3)2010 H.Ç, 3010 Z.O 4)1911 H.Ç 5)1711 A.S 6)0811 O.B ,0112 İ.S ,2810 S .H , 2110 A. B(2), 0612 Ş.S ,1311 O.A(2) ,1812 I.Ö , 2911 Ö.AC(2) , 3012 S .İ(16) 7)2911 İ .S 8)1809 H.Ç ,0912 S.T , 2209 T .A 9)2412 İ.S ,2710 İ.S

Cumhuriyet/Tablo-2 Erkek Üzerinden Cinsiyetçilik Yaratan İfadeler

2.A-Kadını yok sayan eril ifadeler	2.B-Hitap ettiği cinsiyet bakımından eril olan ifadeler
1)Adam 2)Devlet adamı 3)Adam olmak 4)Siyaset adamı 5)Edebiyat adamı 6)Düşünce adamı 7)Adam kaçırmak 8)Adam etmek 9)Din adamı 10)Adam öldürmek 11)Fikir adamı 12)Beyaz adamı 13)Adamsendecilik 14)Spor adamı 15)Sanat adamı 16)Çıkar adamı 17)Sokaktaki adam 18)Kavga adamı 19)Müzik adamı 20)Hukuk adamı 21)Adam kayırmak 22)Futbol adamı 23)Yapı adamı 24)Adam gibi 25)Teknik adam 26)işadamı 27)Bilim adamı 28)Aktör 29)Atasözü 30)Ata 31)Şamar oğlanı 32)Eloğlu 33)İnsanoğlu 34)Hin oğlu hin 35)Çapan oğlu 36)Babalanma 37)Baba parası 38)Tanrı baba 39)Babaları gibi 40)Babalar gibi 41)Tartış babam tartış 42)Baba evi	1)Baylar 2)Beyler

<p>43)Oy babam oy 44)Babadan oğla geçer oldu 45)Babamın kuşağı 46)Babasının çiftliği gibi 47)Kanunun babası 48)Baba (evliya) 49)Para babası 50)En baba fotoğrafçı 51)Babasının malı 52)Dön baba dönelim 53)Koş babam koş 54)Mafya babası 55)Babalık yapmak 56)Globalleşmenin babası Amerikan hükümeti 57)Babalarının oğluymuş gibi 58)Piyasacıların babaları 59)Baba ocağı 60)Krallara özgü yaşam 61)Kraldan çok kralcı 62)Türkiye'nin kralı Fenerbahçe 63)Kral çıplak diye bağırarak 64)Sözünün eri 65)Bıyık altından gülmek 66)One man show 67)Yasama ve yürütme erkleri 68)Erk açıkları 69)Paşa paşa uyumak 70)Ahbap çavuş ilişkileri 71)O gün lordlar..... bugün başkanlar 72)“Korkma abi, bişey olmaz” diyenler 73)Ağabey dediği bakanlar 74)Biz neymişiz be abi 75)Yönetici ağabeylerimiz 76)Ağabeylerince 77)İrfan sahibi beyler 78)İyi voleler beyler 79)Beysoylu bir çevre 80)Beylerin uygarlık anlayışı 81)Günaydın beyler 82)Külhanbeylik 83)El mi yaman bey mi yaman 84)Uç beyi 85)Dedelerimizden kalma 86)Dedeleri gibi 87)Dedeler (atalar)</p>	
--	--

88)Dedenizin yaşattığı Cumhuriyet 89)Centilmen 90)Sportmen 91)Ağa 92)Harem ağası 93)Ağababa 94)Kapitalizmin ağababaları 95)Toprak ağası 96)Ağababaların iktidarı 97)Arkasına sığınacağı bir dayı 98)Dayı sahibi ünlüler 99)Dayınızın 80 yıl yaşattığı Cumhuriyet 100)Ayıya dayı demek 101)Efendi 102)Yönetimleri.....İstanbul beyefendilerinden seçilirdi.	
--	--

Cumhuriyet/Tablo-2 Kaynakça

2.A	2.B
1) 2109 H. B, 2110H.B 0510 İ.S, 2511 İ.S, 1412 İ. S, 1712İ.S 2209 C.A, 2309 V.S,1010 M.S, 0712M. S,2810 M. B,2810 O. B, 1811 O.B,0911 O. B(2),1810 O. B 1610 C. A, 2610 C. A, 1811 C. A, 0512 C. A, 1812 C. A, 2012 C. A 0111 M. B,1811 H. B(2),2211 M. B 0812 H. Ç,0312 A. S,2709 O.Ç, 0910 O.Ç,3009 E. M,2312 Ö. A, 0712 A.Y,0410 B.B, 2911 B.B, 2712 B.B 0610 T.A, 0811 T.A(3), 1211 T.A(2), 2311 T.A,0811 H. D, 1312 H. D(2), 2012 H. D,2810 S. H,0910 D.K,1110 O.A, 0411 O.A, 1312 O.A,2009 Ö.AC, 2209 O.BU, 2310 O.BU,2212 O.BU, 2712 O.BU,0610 Ü.Z, 0311 Ü.Z 1310 D. H,0211 S. D,1611 B. O	1) 2110 İ .S 2) 3012 A.S ,2310 G.Ç , 2210 N.C,2710 T.M

<p>2411 Y. K ,2411A.KI 2) 0710C.A, 2109C.A, 1110C.A, 1410C.A(2),0911M.S, 0110M.S 1110 O.B,2810A.S, 0112A.S, 2212A.S(2), 1809Ö.A(3), 1912Ö.A, 1111 TA, 3010A.D, 0611D.K, 2412O.E 3)0210İ.S(2), 0710M.S, 0710A.S, 2610H.B, 2911H.D, 1710T.M, 2412A.B 4)0710C.A, 0911C.A, 2112C.A, 2410E.M, 1111A.Y, 1211A.Y,0611 D.K 5)2110S.T, 2112M.S, 0710S.İ, 2810S.İ(2), 1312S.İ, 1612S.İ(3) 6)2110S.T 7)2110A.S, 2611Ö.A, 0111Ö.AC 8)2510C.A, 0911H.B, 2212A.S(2), 0710M.B 9)0311İ.S, 2011İ.S, 1911C.A, 2310İ.Ö(5), 3110E.K, 2610A.D, 1411Y.K 10)0911H.B, 2310G.Ç, 0811B.B, 0412O.Ç, 1812I.Ö, 2112G.Ö. 11)2511İ.S, 2911B.B, 1810O.A 12)0312M.B 13)3010Ö.A 14)0311A.Y, 0811A.Y, 1111 A.Y, 3112 A.Y,1412A.A 15)1111B.B, 1911S.A 16)1212Ö.A 17)2612A.Y, 2311D.K,1210M.S 18)1610I.Ö 19)1311S.A 20)1912N.C 21)2610A.D 22)2610A.D, 1412A.D 23)1310A.D 24)2810C.A, 1611.H.B, 1811H.B(2), 0112M.B, 2510I.Ö 25)1111S.H, 1511H.D, 1911H.D(2) 0710A.D., 0211A.D., 0911 A.D. 26)2009İS, 2212İ.S(3) 2609M.B, 2710M.B 2309H.Ç, 1910 H.Ç, 1111 H.Ç, 0212H.Ç 2109O.B(3), 0812 O.B, 2112 O.B, 2712 O.B, 1710O.B,2309 O.B 3009 C.A, 0311 C.A, 0711 C.A, 0212C.A(2),2312 C.A(2), 2712 C.A(2) 2110 A.S,0212V.S,2312S.T</p>	
--	--

<p>2309 E.M, 2110 E.M, 0212 E.M 1809Ö.A, 0910 Ö.A, 0411 Ö.A, 2412 Ö.A,0910 O.Ç,0710G.Ç 2810S.H(2),1211A.Y, 3112A.Y 0110O.E,2611N.C,2512O.A,2209Ü.Z 1511O.BU,0811E.Y,2610İ.Y,1611B.O 0110Ş.S , 0810Ş.S, 2611Ş.S,0110M.P 27)3009O.B, 1910 O.B(2), 2610 O.B 2210M.S,2810 H.Ç, 1012 H.Ç, 1112 H.Ç, 1712H.Ç,2510 C.A,1111 A.S, 1512 C.A 1012 H.B,3112M.B,1809Ö.A, 0910 Ö.A 1912 E.M(2),2209 O.A(2),2012 O.A, 0112 O.A, 0111 O.A,2210 N.C,1611D.K 1110 O.BU,2610 Ö.AC,1512 A.C 0211 B.O 28)0410M.B, 1111M.B, 2411M.B 1811 S.T,2009O.Ç, 0211 O.Ç 2309 E.M, 0912 E.M 0210 Z.O,0310 T.M,2412 A.B 0610 O.BU,3011 K.B 29)2309 V.S,1410 M.B, 1511 M.B, 2712Ş.S 30)2410 M.B,1910 O.B,2810 V.S 0111H.Ç,0811 T.A, 1711 T.A, 0912 T.A, 1512 T.A,0911D.K,3112O.E, 1311 O.E 31) 0111İ.S, 0210İ.S, 1811M.B 32) 0610İ.S,2009A.S 33)1610 M.B, 2110H.Ç, 0810 A.Y(2), 1211A.Y, 0412S.İ, 2109 D.K, 0612M.SU(2), 1711A.C, 0911 T.F(2) ,2610T.F,2112T. F, 0712G.Ö, 3112 O.Ç 34)2810S.T 35) 1912 O.E, 1912E.K 36) 3009M.S, 0512M.S 37)2710M.S 38)0711M.B 39)1611 A .S 40) 0411Z. T, 1809Ö.A 41)0612 H.Ç 42)1612C.A 43) 3012 M.B 44) 3009 G.Ç 45)1110 B.B 46) 1110H. D,3112H.D 47)2510 T.A 48)0711Ö.A 49)0410 O.A,1210 K.B</p>	
--	--

50)0210 I.Ö 51)2910 A.B 52)1311 D.K, 0810 M.B 53)1110 O.BU 54) 1511 O.BU,2710Y.K 55) 1511 O.BU 56) 0510 B.O 57) 1910 A.D 58) 1510Ş.S 59) 0710 G.Ç 60) 0910A.S 61) 0112A.S, 3010 O.Ç 62) 2911K.BA 63) 2311 A.A 64) 2012 C.A 65) 2310G.Ç 66) 1910 A.Y 67) 1210 K.B 68) 0211 B. O 69) 0111 Ö.AC 70) 1611 E.Y 71) 2109 B.O 72) 3009M.S 73) 1110M.B 74) 0410 O.Ç 75) 1710 O.E 76) 0211 A.D(2), 0710 A.S 77) 2312 C.A 78) 2309 G.Ç 79) 0212 S.İ 80) 2012 T.A 81) 1510 O.E 82) 0710 N.C 83) 0911 K.B 84) 1912 E.Y (2) 85) 2609 M.S 86) 1611 A.S 87) 3012 Z.T ,0512 E.M 88) 2510 O.A 89) 2110 M.B, 2212 M.B, 2512 M.B 3010 C.A,2810 S.H,2810 S.İ,1911 H.D, 0410H.D,1911 A.S 90)0810 H.D,1112A.B 91)2010 H.Ç, 2510 H.Ç,1011 A.S (2) 2311 H.B,1312 E.K,2610 Ö.A (2) 0311 Ü.Z(4),2211 O.BU,3009 G.Ç 92) 0710 G.Ç	
---	--

93) 0610 A.Y, 1412 G.Ç 94) 0210 D.K 95) 3110 E.K 96) 0711 O.E 97) 2309 M.S 98) 3012 O.B 99) 2510 O.A 100) 1911 N.C 101) 1811 V.S 102)0410 H.D	
--	--

**Cumhuriyet/ Tablo-3 Kadın ve Erkek ile ilgili ikilikler sunarak
cinsiyetçilik yaratan ifadeler**

3.A- Kadın ve erkek rollerini ayırarak cinsiyetçilik yaratan ifadeler	3.B Kadını küçümseyen/ erkeği yücelten eril ifadeler
<p><u>I.“kadın rolleri”</u></p> <p>1)Vay ana diyeceğiz 2)Kanada'nın anasını ağlatırız 3)Ev hanımlarının deyimiyle pişmiş aşu su katmak 4)Karakutuya bindirilen çocuklar ve peşlerinden koşan anneler. 5)Bir annenin çığılığı 6)Bakıcı anneler 7)Şefkatli anne pozlarıyla vicdan yıkama 8)12 Eylül 1980 sabahı anneleri “kalk evladım, ihtilal oldu” dediğinde 9)“Hanım yaparsa kaza, hizmetçi yaparsa ceza” diye anlatılan, kişiye göre değişen adaletsizliğin bir ucunda duran 10)Ev kadınları 11)Dünyanın en merhametli anası 12)Kararlar verilirken kadınlara pek bir şey sorulmuyor. Bütün kararlar erkek</p>	<p><u>I.Kadını küçümseyen ifadeler</u></p> <p>1)Buyuran anası 2)Semra Hanım çenesi ve huysuzluğuyla 3)Siz hala annenizin liginde mi oynuyorsunuz? 4)“Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla” özdeyişini çağrıştıran 5)Anasına bak kızını al sözünü bugüne uyarlırsak 6)Kaşık düşmanı olarak görülen kadın 7)Çirkin kızların evde kalmayacakları 8)Kadınlarımızın zavallılığı 9)Şirret kadın 10)Hamamın yemekli göbek taşında kadınlar şamatası</p>

yoldaşlar tarafından alınır. Bize de işgalcileri doyurmak için ekmek arası köfte yapmak düşerdi.

13)Kadınlar sürekli bir koşturma içindeler. Çocukların okul parası, ev kirası, aylık yemek masrafı derken kaç kadına kendi için herhangi bir zaman kalabilir. Evin erkeği içinde düşünülen akşam bir an önce eve ulaşmak ev televizyon karşısında uyuklamak.

II. “erkek rolleri”

- 1)Biz yitik kuşak mıyız baba?
- 2)Evin kızını baba başlık parasıyla satarsa
- 3)Çok eşli erkek
- 4)Babalarının çocuklarını okuldan alacağı

- 11)Nataşalar sermayeyi canlandırmış.
- 12)Geçkin Firdevs Hanım
- 13)Vay anasını
- 14)Orta sınıf kadınların, nişanlara düğünlere giderken takıp takıştırmalarını, hele mücevherleri yetmiyorsa, akrabadan eşten dosttan, bilezik, gerdanlık, küpe dilenmelerini çok bayağı buluyordu. Bu gösterinin ve gösterişin kadınları küçük düşürdüğünü, erkekleri, özellikle kocaları hoşgörüyü alçalttığını düşünüyordu.
- 15)İçimizde cadı kazanları
- 16)Cadı avına bayrak açan gazeteci
- 17)Sonradan hanımefendi olmuş eski hizmetçiler
- 18)Türbede yüzlerce kadın çocuk

II. Erkeği yücelten ifadeler

- 1)Erkeksen dokunulmazlık zırhının arkasından çık.
- 2)Bu adamların siyaset anlayışı erkeklikle fazla ilgili değil.
- 3)Efelik
- 4)Efelenmek
- 5)Kaya'nın çapkınlığı
- 6)Benim babam senin babanı döver yaklaşımı
- 7)Amiyane tabirle erkeklik uğruna böyle bir değişime sıcak bakmazken
- 8)Yakışıklı jönlerin afili duruşları, parıltılı hayatların içindeki hikayeleriyle bizi ağlatan masum kızlar
- 9)Mahalle kabadayısı (2)
- 10)Kabadayı
- 11)Babayiğit
- 12)Delikanlı

Cumhuriyet/ Tablo-3 Kaynakça

3.A/I	3.B/I
1)0610M.B 2)0610M.B 3)1510M.S 4)0111H.Ç 5)0111H.Ç 6)0111H.Ç 7)0211O.B 8)1812M.B 9)2312O.B 10)1810 B.B,1912 T.M 11)1111G.Ç 12) 2510 I.Ö 13) 2712 I.Ö	1) 2209A.S 2) 2209A.S 3) 1510A.S 4) 1210O.B 5) 0111 C.A 6) 3011 O.B 7) 3011 O.B 8) 0112 i.S 9) 0612 İ.S,3012 S.T 10) 0312 M .S 11) 0312 M.S 12) 2009 S.İ 13) 0310 O.Ç 14) 1111 S.İ 15) 1012 T.A 16) 1909 N.C 17) 1112 D.K 18) 0710 H.Ç
3.A/II.	3.B/II.
1) 1110 B.B(3) 2) 2710İ.S 3) 2710İ.S 4) 3012-O.B	1) 2012 C.A 2) 2012 C.A 3) 2012 C.A 4)1211C.A,1212M.S,0310E.A,1712A.S 5)0210 O.Ç 6)2910 A.Y 7)2712 T.A 8) 1611 G .Ö 9) 2812 K.B 10) 2511G.Ç, 2112 O.E, 2610A.D, 0310 E.A 11) 2012 H.D 12) 2209 A .S,0710S .T ,1611H.Ç(2), 1911H. Ç,2412İ.S,0412O .Ç,0712G.Ö, 1412G.Ö,1512 D.H

6. DEĞERLENDİRME:

Dinci muhafazakar görüşü temsil eden Vakit gazetesi ile Kemalist görüşü temsil eden Cumhuriyet gazetesinde kadın aleyhine cinsiyetçilik incelenmiş ve kadına karşı tutumun ve bunun dile yansımalarının politik görüşle ilişkisi değerlendirilmiştir. Vakit gazetesinde daha fazla cinsiyetçi ifade kullanılmış olmasına rağmen Cumhuriyet gazetesinde de azımsanmayacak ölçüde cinsiyetçilik görülmüştür. Bu durum bize kadın aleyhine cinsiyetçiliğin belli bir politik görüşün ötesinde bir cinsiyetçilik sorunu olduğunu göstermektedir. Ataerkinin gücü ve dile yansımaları öyle köklü bir hal almıştır ki hangi görüşü desteklerse desteklesin, kadın ya da erkek olsun herkesçe olağanmış gibi algılanıp kullanılmaktadır.

Cumhuriyet gazetesinin Vakit gazetesinden en fazla ayrılık gösterdiği grup “Kadını çeşitli kimliklerle yansıtarak cinsiyetçilik yaratan ifadelerdir”. Örneğin, “hanım” ve özellikle “bacı” sözcüğü, Vakit gazetesinin dinci muhafazakar tutumu ve bakış açısıyla doğru orantılı olarak “kadın” kelimesine yüklenen cinsel çağrışım nedeniyle sıkça tercih edilmiştir. “Hanımlar kolu”, “hanım şair” örneklerinde olduğu gibi. “Hanım” kelimesi Cumhuriyet gazetesinde 12 kez kullanılırken Vakit gazetesinin 62 kezlik kullanımıyla büyük bir fark göstermektedir. Cumhuriyet gazetesi ise “bacı” kelimesini hiç kullanmamakta ve “kadın” kelimesine böyle bir cinsel çağrışımı yüklemekten kaçınmaktadırlar.

Vakit gazetesi, soyunan ve örtünmeyen kadın için hakarete varan ölçüde saldırıda bulunmaktadır. Bu kadınlar için, “karı, medyanın sermayesi, eğlence aleminin gücü” biçiminde ifadeler kullanılmıştır. Cumhuriyet gazetesinin kadının cinselliğine bakışı “namus” anlayışıyla Vakit gazetesinden farklılaşmaktadır. Vakit gazetesi namusla kadını özdeş tutarken Cumhuriyet gazetesi bu tutumu eleştirmekte, namusu kadının cinselliğiyle bir tutanları kınamaktadır. “Namus kavramını ailesindeki dişilerin cinsel organına sıkışmış bir çeşit zar sananlar” cümlesiyle Oral Çalışlar’ın yaptığı gibi.

Ayrıca kadın ve erkek rolleri vakit gazetesinde açık bir biçimde ayrılmakta, kadına ev içi alan ve o alandaki işler görev olarak atfedilmektedir. Cumhuriyet gazetesi bu rolleri daha eşitlikçi bir biçimde dağıtır görünmektedir. Bu gazetede

kadın sadece ev içi alanda yansıtılmamıştır. Ancak ev içine erkeğin dahil olduğunu ima eden ifadelere de rastlanmamaktadır. Bu da Cumhuriyet gazetesinin kamusal alanda erkek ve kadını nispeten eşit gördüğünü ancak ev içinde yine gizli bir hiyerarşi olduğunu hissettirmektedir. Böylece Cumhuriyet gazetesinin eşitlik görüşü de sadece kamusal alanı kapsar nitelikte kalmaktadır.

Cumhuriyet gazetesinde daha önce bahsettiğimiz gibi tutarlılık göstermese de “bilim insanı” gibi birkaç nötr kelimeye rastlanırken Vakit gazetesinde böyle bir ifade görülmemektedir. Vakit gazetesinde erkek aleyhinde cinsiyetçilik sadece “devlet ana” (A.Yıldız,29 Kasım 2005) ifadesiyle kendini göstermiştir.

Ayrışan noktalara rağmen her iki gazetede de kadını ikincil olarak yansıtmak söz konusudur. Bu sonuçlara göre politik görüşlerle kadına bakış açısı arasında bir ilişki olduğu ancak bunun en belirleyici faktör olmadığı ortaya çıkmaktadır. Kemalist ya da dinci muhafazakar görüşte olmak detaylarda önem kazansa da genel tutum her ikisinde de aynı yöndedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkçe’de cinsiyetçiliğin hangi ölçüde olduğunu ve bunların kadına karşı bakış açısına nasıl etki ettiğini ortaya çıkarmaya çalıştık. Çalışmanın başından beri savunduğumuz; dilin ideolojik amaçlara hizmet etmesi ve dildeki cinsiyetçiliğin toplumdaki cinsiyetçilikle paralel olmasıdır. Ataerkil ideoloji dili kullanarak kadının toplumsal alanlarda görünüşünü silikleştirmiştir. Bu nedenle feminist ideolojinin ataerkil ideoloji karşısında durması için öncelikle kendi söylemini oluşturması gerekmektedir. Ancak bunun zorlu ve zaman alıcı bir süreç olduğu bu tezden çıkarılabilecek bir sonuçtur. Bunun için öncelikli soru işe nereden başlanacağıdır. Tezimizin başından beri dilin toplumsal algıyı etkilemesi ve dilin toplumsal algılardan etkilenmesinin iç içe geçmiş olduğunu, bir anlamda her ikisinin de sebep, her ikisinin de sonuç olduğunu belirttik. O zaman kullanılan cinsiyetçi dilin, yerini cinsiyet bakımından nötr bir dile bırakması için dili mi yoksa toplumsal düzeni mi değiştirmekle başlamalıyız? Her ikisi de aynı önemde ve güçlükte görünüyor. Örneğin, “işadamı” sözcüğü yerine “iş insanı” sözcüğünün önerildiğini ve kullanılmaya başlanıldığını düşünelim. Burada iki kritik nokta karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, son derece yaygınlaşmış ve bir dil alışkanlığına dönüşmüş bu (ve benzeri) kelimelerin yenileriyle değiştirilmesi kolay olmayacaktır. İkincisi, iş dünyasında (ve tüm kamusal alanlarda) kadınların etkinliğinin artması gerekmektedir. Çünkü yine erkek çoğunluğunun olduğu bir alanda o alanı “erkek” algılayacağımızdan “eril” ifadenin kullanımı daha muhtemel olacaktır. Üstelik bu sadece bu kullanım için değil ikinci bölümde sunduğumuz tüm alt başlıklar için geçerli olacaktır. Yani kadının kamusal alanda daha çok var olması “kadın pilot, kadın bakan” gibi vurguları da gereksiz kılacak, ya da kadının potansiyeli ve yetenekleriyle kamusal alanda varolması onun küçümsenmesine engel olacak ve onu belli rollerden sıyracaktır. Öte yandan kadın kamusal alana erkekle eşit olarak çıktığında da kendini tanımlayacak kelimelere ihtiyaç duyacaktır. Bu, büyük bir kısır döngü gibi görünse de bir şeyler yapmaya başlamak gerek. Önceliği, değişmesi ya da kullanılmaması daha kolay olan kelimelere verebiliriz. Çünkü bazen eril bir sözcüğü kullanmaktan kaçınmak çok kolayken basit tuzaklara düşülmektedir. Örneğin,

“aktör” sözcüğü yerine Türkçe’si olan “oyuncu” ya da bağlama göre “etkin, önemli faktör” gibi sözcükler tercih edilerek çok kolaylıkla cinsiyetçilikten uzak durulabilir. “İsrail bu vahşette baş aktör” gibi bir cümlede “İsrail bu vahşette çok etkin durumda” biçiminde bir değişiklik yapılabileceği gibi. En çok kullanılan “adam gib\adam akıllı” sözleri yerine “doğru dürüst” sözcüğünün kullanılması da basit bir çözümdür.

Alışmamız gereken en önemli durumlardan biri de “kadın” sözcüğünden korkmamak(!), onu nötr olarak kullanabilmektir. “Kadını”, “erkek” karşıtı olarak görmek salt cinsel bir nesne olarak görme geleneğimizi de etkileyecektir. O zaman “bayan/kız/bacı/hanım” gibi çok masum görünen bu ifadeleri kullanma ihtiyacımız olmayacaktır. Bu alt kimlikler kadına bakışı en olumsuz etkileyen kullanımlardandır. Bu ifadeler kadını cinsel bir obje olarak, korunmaya muhtaç zayıf bir varlık olarak ya da erkeğe bağı tanımlanır bir biçimde yansıtmaktadır.

Atasözlerinde, deyimlerde kadını küçümseyen ifadelere sıklıkla rastlamaktayız. Bu atasözü ve deyimlerin kullanılmasından kaçınılmalıdır. Bunun için öncelikle ders kitaplarından ve medyanın dilinden bu cümlelerin çıkarılması gerekmektedir. Büyük kitleleri karşısına toplayan televizyonun özellikle öğrenme çağındaki çocukların algılarını ve görüşlerini biçimlendirmedeki önemi düşünülerek en büyük denetim televizyona yapılmalıdır. Kadını aciz, aşağı, yetersiz gösteren ifadelerin kullanılmaması konusunda bilinçlendirme ve yönlendirmenin yapılması gerekmektedir. “3’ü kadın 10 kişi” gibi kadını ötekileştiren, “bayan gazeteci” gibi kadını “erkek işi”(!) yapıyormuş izlenimi veren “ev kadını, anne şefkati, fedakar anneler” gibi kadını belli rollere iten ifadelerin kullanımından kaçınılması gerekmektedir. Medyada bu ifadeleri kullananların bunları bilinçsizce kullandıklarını ve nasıl bir sonuca neden olduklarını bilmedikleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle “dilde cinsiyetçilik” kavramının yaygınlaşması ve ne olduğunun anlatılıp bir bilinç oluşturulması çok öncelikli bir adım olmalıdır.

Elbette ki bunları yaparken tüm ideolojilerden sıyrılmak gerekecektir ki en zoru da budur. Kadının rollerinin ne olduğu tezimizde de bahsettiğimiz gibi “kadın” ya da “hanım” sözcükleri kullanmanın amacı, “anneliği” yüceltmenin önemi vs. politik görüşümüze göre değişecektir. Yani sadece kadın ve erkeği eşit görmek bizim sözcük seçimimizi belirlemeyecektir. Politik tercihlerimiz de öncelikli

belirleyicilerimizdendir. Bu da işimizi daha da zorlaştırmaktadır. Tüm görüşlerden sıyrılıp nötr bir dil kullanmak için çok çaba harcamak gerekecektir. Ancak zaten cinsiyet ayrımından kurtulmuş bir dili çok kısa bir süre içinde görmeyi beklemek gerçekçi olmayacaktır. Bahsettiğimiz önerilerle başlanıp bu konuda ciddi bir bilinç oluşturulması sağlanırsa ne kadar zaman alırsa alsın dilimiz “kadın düşmanlığından” kurtulacak ve kadın dilde de hak ettiği yeri bulacaktır.

Kaynakça

ABASIYANIK, Sait Faik. *Bütün Eserleri-8* ,Bilgi , İstanbul,1970

AKSAN, Doğan. *Anlambilim*, Engin , Ankara, 1999

BERKTAY, Fatmagül. *Tarihin Cinsiyeti*, Metis , İstanbul, 2003

----- . *Kadın Olmak, Yaşamak, Yazmak*, Pencere ,
İstanbul, 1994

CİBİROGLU, Yıldız. *Kadının Yazısız Tarihi*, Payel , İstanbul,
1996

CÜCELOGLU, Doğan. *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi,
İstanbul, 1991

De BEAUVOIR, Simone. *İkinci Cins*, Çev. Onaran Bertan , Payel
, İstanbul, 1993

DEMİRCAN, Ömer. *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri* , İstanbul
Üniversitesi Yayınları,
İstanbul, 1990

DONOVAN, Josephine. *Feminist Teori*, Çev. Aksu Bora, Meltem
Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan, İletişim , İstanbul, 1997

EISENBERG, Daniel. “ Grammatical sexism in Spanish” ,
Journal of Hispanic Philology , no: 9 ,1985, s.189-196

ERGIN, Muharrem. *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak , İstanbul,1998

FREIRE, Paulo. *Ezilenlerin Pedagojisi*, Çev. Dilek Hattatoğlu, Erol Özbek, Ayrıntı , İstanbul, 1991

FROMKIN, Victoria;Robert Rodman. *An Introduction to Language*, 3. ed, CBS College Publisng , Japan, 1983

HAZNECİ, Semiha; Eser Güler. *Je Voyage En Française* , M.E.B. Devlet Kitapları, Ankara, 1992

HOOKS, Bell. *Feminizm Herkes İçindir*, Çitlembik, İstanbul, 2000

HUMM, Maggie. *Feminist Edebiyat Eleştirisi*, Yay. Haz. Gönül Bakay, Say , İstanbul, 1994

ILLICH,Ivan. *Gender*, Çev. Ahmet Fethi, Ayraç , Ankara, 1996

Milliyet Sanat Dergisi, Sayı: 2002/516, Milliyet Yayınları, İstanbul, Mart, 2002

Milliyet Gazetesi , 18 Aralık 2004

MORAN, Berna. *Edebiyat Kuramları Ve Eleştiri*, İletişim , İstanbul, 1999

Okul Sözlüğü, Türk Dil Kurumu, Ankara ,2002

ONG, Walter. *Sözlü Ve Yazılı Kültür*, Çev. Sema Postacıoğlu Banon, Metis, İstanbul, 1995

RAMAZANOĞLU, Caroline. *Feminizm Ve Ezilmenin Çelişkileri*, Çev. Mefkure Bayatlı, Pencere , İstanbul, 1998

Redhouse Sözlüğü, Sev Yayınları , İstanbul, 1997

SEGAL , Lynne. *Gelecek Kadın Mı?* , Çev. Suğra Öncü, Afa ,İstanbul, 1987

----- . *Ağır Çekim*, Çev. Volkan Ersoy, Ayrıntı , İstanbul, 1990

SHARMA, J.C.. “An Introduction To Sirmauri-Grammatical Gender”, *Language In India*, Volume:1 , January, 2002

Ed. By SINGH, Ishtla; Jean Stillwell Peccei. *Language , Society And Power* , Routledge, New York, 1999

SÖZER, Önay. *Kadın Ve Benzeri* , Varlık , İstanbul, 1993

ŞAFAK, Elif. *Med-Cezir*, Metis , İstanbul, 2005

ŞİMŞEK, Şenel. Türkiye Türkçesi’ nde Toplumsal Cinsiyet, İstanbul, 1996

TANNEN, Deborah. *Hiç Anlamıyorsun: Kadın /Erkek Konuşmaları* , Çev. Belkıs Çorakçı, Varlık, İstanbul, 1997

TİMİSİ, Nilüfer. *Medyada Cinsiyetçilik*, Başbakanlık Yayınları, Ankara, 1996

YUVAL_DAVIS, Nira. *Cinsiyet Ve Millet* , Çev. Ayşin Bektaş,
İletişim , 2003